

การศึกษาเรื่องศิลปะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
พุทธศาสนเถรวาทไปตเถเก สีลเถถ

พระมหาชัยณรงค์ วรรณชโย (เทศสย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบาลี
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๘
ISBN 974-364-382-6

การศึกษาเรื่องศิลปะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระมหาชัยณรงค์ วรรณชโย (เทศสหาย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบาลี
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พุทธศาสนเถรวาทิปุตุถเก สีสกถา

วรรณชยภิกขุณา รจิตา

อัย รจนาวีสโย

พุทธสตมมหาปณฺทิตฏฐิติววตฺถาย ปาลิสสาสิกฺขาปริญฺญา
รจิตไ

ทยยรรุเจ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย-มหาวิชฺชาลัยตณฺสุส
ปณฺทิตสภาย ปกาสิไ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย-มหาวิทยาลัยตนสุส ปณฺทิตสภาย อัย รจนา-
วิสัย พุทฺธสตุถมหาปณฺทิตญฺจิติววตฺถาย ปาฬิภาสาสิกฺขาปริบฺรียา อนุมโต.

.....

(พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโถ)

วิชฺชายตนปติ

รจนาวิสยวิมฺสาย สมฺปาทกสภาย

.....สภাপติ

(พระสุธีธรรมานุวัตร)

.....สามาชิโก

(พระศรีสิทธิมนี)

.....สามาชิโก

(พระมหาสุทัศน์ วรทสุสี)

.....สามาชิโก

(ดร.สมิทพิพล เนตรนิมิตร)

.....สามาชิโก

(ดร.ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย)

รจนาวิสยปริपालนาย สมฺปาทกสภาย

พระศรีสิทธิมนี (พล อากาศโร)

สภাপติ

พระมหาสุทัศน์ วรทสุสี

สามาชิโก

ดร.สมิทพิพล เนตรนิมิตร

สามาชิโก

รจนาวิสยนาม : พุทธศาสนเถรวาทไปตเถเก สี้ลกถา
อนุจารโก : วรรณชยภิกขุ
จิตติ : พุทธสตถมหาปณฺฑิต (ปาลี)
รจนาวิสยปรีปาลนาย สมปาทกสภ :
 : พระศรีสัทธิมุณี (พล อากาโร) ปาลี IX., M.A., Ph.D.
 : พระมหาสุทฺธน์ วรรณสุสึ ปาลี IX., M.A.,
 : ดร. สมิทธิพล เนตรนิมิตร ปาลี IX., M.A., Ph.D.
อุปาธิลาภทิน : ๒๕๔๘ พุทธสเก อสุสยฺชมาสสุส สตุตรสทิน

สงเขปตเถ

โย ปน รจนาวิสโย พุทธศาสนเถรวาทไปตเถเก สี้ลกถาติ เอวํลพฺพนาเมน
 รจิตฺ, สเ กุสลธมฺมปติฏฺจานสี้ลปรีทีปโน เจว โหติ ติฏฺจธมฺมสุขาวหนสี้ลปรีทีปโน จ.

กุสลธมฺมปติฏฺจานสี้ลํ ติ สี้ลสุส สิกฺขาตฺตยปติฏฺจานวเสน เจว
 จตุสตีปฏฺจานปติฏฺจานวเสน จ จตุสธมฺมปฏฺจานปติฏฺจานวเสน จ จตุอิตฺติปาท-
 ปติฏฺจานวเสน จ ปณฺจินฺทริยปติฏฺจานวเสน จ สตุตฺตสมฺโพชฺฌนฺคปติฏฺจานวเสน
 จ อริยฏฺจงฺคิกมคฺคปติฏฺจานวเสน จ เวทิตพฺพํ.

เอวญจ สี้ลาทีนวานิสํสํ เจว สี้ลสงฺกิเลสโวทานํ จ สี้ลปารมี จ
 ทุสฺสสี้ลลวณฺตานิ จ นิสฺสสนํ ฅายนฺโตเยว กายทวารสํวุโต เจว โหติ วจฺจิทวาร-
 สํวุโต จ มโนทวารสํวุโต จ. ตปฺปจฺจยาปี ติฏฺจธมฺมธมฺมสุสํ สี้ลวณฺเตหิ ลพฺพพเมว.

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเรื่องศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัย : พระมหาชัยณรงค์ วรรณชโย (เทศสาย)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บาลี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระศรีสิทธิมนูณี (พล อากาศโร) ป.ธ.๙, พธ.บ., ศ.ศบ., M.A., Ph.D.

: พระมหาสุทัศน์ วรรณสุลี ป.ธ.๙, ปว.ค., พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม.

: ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิตร ป.ธ.๙, พ.ม., พธ.บ., พธ.ม., Ph.D.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๘

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่องศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีประเด็นหลัก คือ ศีล ที่เป็นเครื่องรองรับกุศลธรรมทั้งหลาย และ ศีล ที่นำความสงบสุขมาให้ใช้ชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัยพบว่า ศีลในฐานะรองรับกุศลธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา, สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปธาน ๔, อธิปไตย ๔, อินทรีย์ ๕, โพชฌงค์ ๗, และศีลในฐานะรองรับอริยมรรคมีองค์ ๘

เมื่อทราบโทษและอานิสงส์ของศีล ความเศร้าหมอง และ ความฟุ้งแว่วแห่งศีล การบำเพ็ญศีล ตัวอย่างบุคคลผู้ทศศีล และ ผู้มีศีล ก็เป็นเหตุให้มีการสำรวจกายวาจาใจ อันจะเป็นฐานรองรับคุณงามความดีที่สูงต่อไป เพราะข้อนั้นเป็นเหตุความสุขในชีวิตประจำวัน ก็เป็นสิ่งที่ผู้ดำรงมั่นในศีลทั้งหลายจะพึงได้ทีเดียว.

สงฆิตตกฺขรวิญญาปนํ

๑. เตปิฎกํ :

มหาจุฬาเตปิฎเก เอวํ สงฆิตตกฺขรวิญญาปนตฺเถ ทฎฺฐพฺโพ :-

วินยปิฎกํ

วิ.มหา.	=	วินยปิฎก มหาวิภงฺคปาติ
วิ.ม.	=	วินยปิฎก มหาวคฺคปาติ
วิ.ป.	=	วินยปิฎก ปริวารวคฺคปาติ

สุตฺตฺนตฺปิฎกํ

ที.ส.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก ทีฆนิกาย สีสกฺขนฺธวคฺคปาติ
ที.ม.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคฺคปาติ
ที.ปา.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวคฺคปาติ
ม.มฺ.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก มชฺฌนิมิกาย มฺหฺลปณฺณาสกปาติ
ม.อฺ.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก มชฺฌนิมิกาย อฺุปริปณฺณาสกปาติ
ส.ส.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก สํยฺตฺตฺนิกาย สคฺคาถวคฺคปาติ
ส.สพฺ.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก สํยฺตฺตฺนิกาย สพฺายตฺนวคฺคปาติ
ส.ม.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก สํยฺตฺตฺนิกาย มหาวารวคฺคปาติ
อฺง.ทฺก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย ทฺกนิปาตปาติ
อฺง.ติก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย ติกนิปาตปาติ
อฺง.ปญฺจก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย ปญฺจกนิปาตปาติ
อฺง.จก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย จกนิปาตปาติ
อฺง.สฺตฺตก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย สฺตฺตกนิปาตปาติ
อฺง.อฏฺฐก.	=	สุตฺตฺนตฺปิฎก อฺงคฺคตฺตฺรนิกาย อฏฺฐกนิปาตปาติ

อ.ง.เอกาทศก.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก องคฺตุตฺตฺรนิกาย เอกาทศกนิปาตปาติ
ช.ธ.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย ฌมฺมปทปาติ
ช.สุ.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย สุตฺตนิปาตปาติ
ช.เถร.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย เถรคาถาปาติ
ช.ชา.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย ชาตกปาติ
ช.ป.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย ปฏิสมฺภิทามคฺคปาติ
ช.จฺริยา.	=	สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ชุทฺทกนิกาย จฺริยาปิฎกปาติ

อภิธมฺมปิฎก

อ.ภ.วิ.	=	อภิธมฺมปิฎก วิภังคปาติ
อ.ภ.ย.	=	อภิธมฺมปิฎก ยมกปาติ

๒. อฎฺฐกถา :

มหาจุฬาริชาตวิทยาลัย เอวํ สงฺฆิตฺตฺกฺขรวิญญาปนตฺโต ทฎฺฐพฺโพ :-

วินยอฎฺฐกถา

วิ.อ.	=	วินยปิฎก สมฺนุตฺตปาสาทิกา ปาราชิกกณฺฑ- สํมาทิสเสสาทิ-มหาวคฺคาคาทิอฎฺฐกถา
-------	---	---

สุตฺตฺนุตฺตอฎฺฐกถา

ที.สี.อ.	=	ทีฆนิกาย สุมงฺคฺลวิลาสินี สึลฺกขนฺธวคฺคอฎฺฐกถา
อ.ง.ติ.ก.อ.	=	อ.ง.คฺตุตฺตฺรนิกาย มโนรธปฺปฺรณี ติกนิปาตอฎฺฐกถา
ช.ป.อ.	=	ชุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปฺปกาสินี ปฏิสมฺภิทามคฺค- อฎฺฐกถา

อภิธรรมอฏฐกถา

อภิ.สํ.อ. = อภิธรรมปิฎก ธรรมสงคณี อฏฐสาลินีอฏฐกถา

วิเสสอฏฐกถา

มิลินท. = มิลินทปญฺหปกรณํ

มิลินท.อ. = มิลินทปญฺหอฏฐกถา

มิลินท.ฎีกา. = มจรฺตถปฺปกาสินี มิลินทปญฺหฎีกา

มหามกุฏอฏฐกถาย เหวํ สงฺขิตฺตกฺขรวินฺยวาทนตฺโต ทฎฺจพฺโพ :-

สุตฺตนตฺตอฏฐกถา

ชฺ.ธ.อ. = ชฺุทฺทกนิกาย ธรรมปทอฏฐกถา

๓. ฎีกา :

มหาจุฬารฎีกาสู เหวํ สงฺขิตฺตกฺขรวินฺยวาทนตฺโต ทฎฺจพฺโพ :-

อง.ฎีกา. = องฺคฺตฺตรนิกาย สารตฺถมณฺชฺุสา องฺคฺตฺตรฎีกา

สารตฺถ.ฎีกา. = สารตฺถทีปนีฎีกา

อภิธาน. = อภิธานวณฺณนา

๔. ปกรณวิเสสานี :

มหาจุฬาปกรณวิเสสสุส เหวํ สงฺขิตฺตกฺขรวินฺยวาทนตฺโต ทฎฺจพฺโพ :-

วิสุทฺธิ. = วิสุทฺธิมคฺคปกรณํ

วิสุทฺธิ.มหาฎีกา. = ปรมตฺถมณฺชฺุสา วิสุทฺธิมคฺคมหาฎีกา

มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๓๕ ปี ยานี ปกรณานิ ปกาสิตานิ, เตสํ เอวํ
 สงฺขิตตฤทฺษวิญญานปนฺตฺโต ทฎฺฐพฺโพ :-

- วิภาวีนี = อภิธมฺมตฺถวิภาวีนีฎีกา
- มงฺคฺลตฺถ. = มงฺคฺลตฺถที่ปนี
- อภิ.สฺฐจิ. = อภิธานปฺปทีปิกา-อภิธานปฺปทีปิกาสฺฐจิ

ตตฺถ ปน วิไลกนฺนโย เอวํ เวทิตพฺโพ :-

ม.มฺ. ๑๒ / ๒๔ / ๑๔. = อัย มชฺฌนิมิกายะ มฺลปณฺณาสกปาติ
 พารสมฺมสฺส มหาจุฬาทิปีกสฺส จตฺตพฺพิสฺติมปฺพเพ เจว จุฑฺทสมปฺปิฎฺฐเจ จ อาคตา.
 กตฺถจิ วา ปนฺตฺโต พารสมฺมสฺส ภาคสฺส จตฺตพฺพิสฺติมคทายะ เจว จุฑฺทสมปฺปิฎฺฐเจ จ
 อาคโต.

วิ.อ. ๑ / ๑๓. = อัย วินยปฺปิฎก สมนฺตปาสาทิกา ปาราชิกกณฺฐ-
 สํฆาทิสฺเสสทิมหาวคฺคาคทิวญฺจกถา ปจฺมสฺส ภาคสฺส เตรสฺมปฺปิฎฺฐเจ อาคตา. กตฺถจิ วา
 ปนฺตฺโต ปจฺเม ปพฺเพ เจว จุฑฺทสมปฺปิฎฺฐเจ จ อาคโต.

กิตตนปตต์

มาติกา	ปิฎกเจ
สงเขปตฺเถ	ก
บทคัถย๋อ	ข
อนุโมทนากถา	ค
สงขิตตฺกฺขรวินฺยวณปณั	ฌ
กิตตนปตต์	ช
ปณามคถา	ฎ
ปจโม ปริจเจโท : นินทานกถา	ด
๑.๑ วิจยารมฺโภา	ด
๑.๒ วิจยวิสโย	ถ
๑.๓ วิจยสทฺทตฺเถ	ถ
๑.๔ รจิตปกรณานิ	ด
๑.๕ วิจยภูจานั	ด
๑.๖ วิจยวิธิ	ด
๑.๗ อธิปฺเปตพฺพตฺเถ	ด
ทฺติโย ปริจเจโท : พุทฺธสาสนเถรวาทปิตฺถกสิลั	บ
๒.๑ สีลสรุปาติกถา	บ
๒.๑.๑ สีลสฺส อตฺเถ	บ
๒.๑.๒ สีลสฺส ลกฺขณาทินิ	๑๑
๒.๒ สีลฺปฺปตฺติกถา	๑๓
๒.๓ สีลฺปฺปเภทกถา	๑๘

๒.๓.๑	คหภูจศีล	๒๐	
	๑) ปญจศีล	๒๐	
	๒) อญจศีล	๒๒	
	๓) อาชีวะภูจวมกศีล	๒๕	
๒.๓.๒	ปพพชิตศีล	๒๕	
	๑) สามเณรศีล	๒๖	
	๒) ภิกขุศีล	๒๗	
	๓) ภิกขุณีศีล	๒๘	
	๔) ปาฏิโมกขสัวรศีล	๒๘	
	๕) อินุทริยสัวรศีล	๓๑	
	๖) อาชีวะปาริสุทธิศีล	๓๔	
	๗) ปจฺจยสนฺนิสฺสิตศีล	๓๖	
๒.๔	จริยธมฺมสงฺฆาตศีลกถา	๓๙	
	๒.๔.๑	อตุตทตฺถอภาทิวาหนศีล	๔๐
	๒.๔.๒	อตุตฺถวเสปกรณอภาทิวาหนศีล	๔๑
๒.๕	ตสุสุทฺททาน	๔๖	

ตติโย	ปริจฺเจโท : กุสลธมฺมปติฏฺฐานศีล	๔๘
๓.๑	สิกฺขาตฺตยปติฏฺฐานศีล	๔๙
๓.๒	จตุสฺสตีปฏฺฐานปติฏฺฐานศีล	๕๒
๓.๓	จตุสฺมมปฺปธานปติฏฺฐานศีล	๕๖
๓.๔	จตุอธิปาทปติฏฺฐานศีล	๕๗
๓.๕	ปญฺจินุทริยปติฏฺฐานศีล	๕๙
๓.๖	สตุตฺตสมฺโพชฺฌนฺคปติฏฺฐานศีล	๖๑
๓.๗	อริยภูจฺงคิกมคฺคปติฏฺฐานศีล	๖๔

๓.๘ ตสุสุททานัน ๖๗

จตุตถโถ ปรีจเฉโท : ทิฏฐธมฺมสุขาวหนสีล ๗๑

๔.๑ สีลาทีนวานิสํสกา ๗๑

๔.๑.๑ สีลาทีนโว ๗๑

๔.๑.๒ สีลานิสํโส ๗๔

๔.๒ สีลสงฺกิเลสเวทานกถา ๗๖

๔.๒.๑ สีลสงฺกิเลส ๗๖

๔.๒.๒ สีลเวทานัน ๗๖

๔.๓ สีลานุสฺสติกถา ๗๘

๔.๔ สีลปาวรมีกถา ๘๐

๔.๕ ทุสฺสึลานัน นิทสฺสนกถา ๘๒

๔.๕.๑ มหาเสฏฺฐิปุตฺตวตฺต ๘๒

๔.๕.๒ จิณฺฎมาณวิกาเวตฺต ๘๔

๔.๖ สีลวณฺฏานัน นิทสฺสนกถา ๘๗

๔.๖.๑ สฺุชาตาวตฺต ๘๗

๔.๖.๒ ปุโรหิตวตฺต ๙๐

๔.๗. สีลปกิณฺณกถา ๙๒

๔.๗.๑ ปญฺจสีลสฺส สมาทานวิธิ ๙๒

๔.๗.๒ อญฺจํคิกุโปสฺถสีลสฺส สมาทานวิธิ ๙๔

๔.๗.๓ อาชีวญฺจมกสีลสฺส สมาทานวิธิ ๙๘

๔.๗.๔ นวํคิกุโปสฺถสีลสฺส สมาทานวิธิ ๑๐๐

๔.๗.๕ ทสฺงคิกสีลสฺส สมาทานวิธิ ๑๐๑

๔.๘ ตสุสุททานัน ๑๐๒

ปญจโม ปริจเจโท : นิคมนกถาปริกขุปนกถา	๑๐๖
๕.๑ นิคมนกถา	๑๐๖
๕.๒ ปริกขุปนกถา	๑๐๗
ปริโยสานคาถา	๑๐๙
ปณฺณานุกโม	๑๑๐
ภาคผนวก	๑๑๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๑

ปณามคาถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

โย โส หิ โลกสรโณ วรโพธิภาโณ
สตุตฺตาน มคฺคกถิโก ปริสุทฺธิธารี
สทฺธมฺมโค อภิมหากุโณ จ พุทฺโธ
เอตํ สทาปิ สิริสา อภิปุชฺยามิ
โย โส หิ โอปนยิโก จ อกาลิโก จ
สนฺทิกฺขิโก จ อภิสจฺจโร วรคฺโค
นินฺยยานิโก ภควตา ว สฺวตฺตธมฺโม
เอตํ สทาปิ สิริสา อภิปุชฺยามิ
โย โส หิ ปุณฺณวรเชตฺตจิตฺตเสฏฺโฐ
ธมฺมคฺคโห จ ชินฺธมฺมทโท ปเรสํ
สทฺธมฺมไซ สุปฺปฏิปตฺติยฺโต จ สงฺโฆ
เอตํ สทาปิ สิริสา อภิปุชฺยามิ
อิจฺเจว อุตฺตมวโร รตนตฺตยํ ยํ
นินฺสฺสาย ตสฺสปี คุณฺโณ หตฺตปทฺทพฺพหํ.

ครุ อัจริยา	เย เย	มยฺหํ พหุปรการกา
ยตี เจว	คหฺนุจา จ	โหนตุวาเนกคุณา อโถ
เต เต	คารวจิตฺเตน	ยาวชีโว นมามิหํ
โย จ	มยฺหํ อฺปชฺฌาโย	คจฺคปญฺโถติ วิสฺสุโต
สีลาทิกุณฺสมฺปนฺโน		เทสาทึนํ หิตกฺกโร

ปจโม ปริจเฉโท นิทานกถา

สีกถัม สัณฺณณนุเตน หิ ปจมัม วิจยารมฺภาทิวเสน นิทานกถัม วตฺวา ปจฺฉา
พฺพุทฺธสาสนเถรวาทปโตถกสึลาทิกถา สัณฺณณียเต, อิทานิ ปน นิทานกถา วุจฺจเต.

๑.๑ วิจยารมโภ

อิมสมฺมิญฺหิ โลกสนฺนิวาเส มนุสฺสุสา นาม กิณฺจายี จริตฺชฺฌมาสยาทิวเสน
วิสทิสฺสา โหนฺติ, สพฺเพ ปน “กาเยน เจว จิตฺเตน จาติ ทฺวีหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคตา
โหนฺติ. ตตฺถ จิตฺตญฺเอยว กายโตปิ มหาวสตรัม โหติ มหเสกฺขตรัม, กาโย ปน จิตฺตสฺส
วเส วตฺตติเยว. อิทัม วุตฺตัม โหติ “จิตฺตัม กายสฺส สามิกิสุสฺสรัม, กาโย จิตฺตสฺส ทาโส ว
โหตีติ. วุตฺตญฺเอยเต ภาควตา :-

“มโนปฺพุพฺพคมฺมา ฌมฺมา	มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
มนสา เจ ปทฺฐุเจเน	ภาสตี วา กโรติ วา
ตโต นัม ทฺกฺขมเนวติ	จกฺกัว วหโต ปทฺนุ”ติ ^๑

อปรมฺปิ วุตฺตัม :-

“มโนปฺพุพฺพคมฺมา ฌมฺมา	มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺนเนน	ภาสตี วา กโรติ วา
ตโต นัม สฺขมเนวติ	ฉายาว อณฺุปายินี”ติ ^๒

ยสฺมา มนุสฺสุสานัน กายกมฺมัมปิ วจีกมฺมัมปิ จิตฺตปฺพุพฺพคมฺมัม โหติ จิตฺต-
ปริยาปนฺนัม. ตถา จิตฺตสฺส วสฺส ปฏฺิจฺจ ปวตฺตติ, ตสฺมา จิตฺตัม นาม ทมิตพฺพัม,

^๑ชฺ.ธ. ๒๕/๑/๑๕.

^๒ชฺ.ธ. ๒๕/๒/๑๕.

รกชิตพพ, อตฺตโน วเส ปวตฺเตตพพ. จิตฺตญฺหิ ทเมตฺตกาเมหิ ตีสุ สิกฺขาสฺ จิตฺเตหิ
ภวิตพพ. กตมา ติสฺโส สิกฺขา. เสยฺยถีทํ ? ปจฺมา อธิสึลสิกฺขา, ทุตฺติยา อธิจิตฺตสิกฺขา,
ตติยา อธิปญฺญาสิกฺขา. วุตฺตญฺเจตฺถ ภควตา :- “สึลนํ สํวรปาริสฺสุทฺธิ อธิสึลํ. สํวร
ปาริสฺสุทฺธิยา จิตฺตํ จิตฺตํ น วิกฺเขปํ คจฺจติ. อวิกฺเขปปาริสฺสุทฺธิ อธิจิตฺตํ. สํวรปาริสฺสุทฺธิ
สมฺมา ปสฺสตี, อวิกฺเขปปาริสฺสุทฺธิ สมฺมา ปสฺสตี. ทสฺสนปาริสฺสุทฺธิ อธิปญฺญา. โย
ตตฺถ สํวรญฺโจ, อโย อธิสึลสิกฺขา. โย ตตฺถ อวิกฺเขปญฺโจ, อโย อธิจิตฺตสิกฺขา. โย ตตฺถ
ทสฺสนญฺโจ, อโย อธิปญฺญาสิกฺขา”ติ^๑

อปฺย สึลนฺติ เจตฺถ สิกฺขาอาทิกํ โหติ วิตฺถาริตํ พหุอตุํ, น
เกวลํ กายวจีทวารสํวรสงฺขาตํ สึลํ อธิธาธิปฺเปตํ, อถโข มโนทวารสํวรสงฺขาตํเยว.
ตตฺถายมธิปฺปาโย ตเหี ตเหี ปฏฺิปาฏฺิยา ปุโรโต อาวีสฺสตี. อิทฺตฺติ สึลํ
กฺุสฺลธมฺมานํ ปตฺติจฺ्ञานญฺตํ โหติ. เตนาห นาคเสนตฺเถโร มลฺลินฺทรวุโธ ปญฺหํ
ปฏฺิวทฺนฺโต “ปตฺติจฺ्ञานลกฺขณํ มหาราช สึลํ สพฺเพสํ กฺุสฺลนํ ธมฺมานนฺ”ติ.^๒

ตญฺจ อภารณมฺมุตฺตมํ โหติ. วุตฺตญฺเหตํ สึลวตฺเถเรน “สึลํ อภารณํ
เสญฺจนฺ”ติ.^๓ ตญฺจ ยาวซีวํ สุขํ อาวหตี. วุตฺตญฺเหตํ ภควตา “สุขํ ยาว ชรา
สึลนฺ”ติ.^๔ ตญฺจ ธมฺมมฺมุตฺตมํ โหติ โลกานฺตฺตรํ. วุตฺตญฺเหตํ ปุโรหิตพฺุราหฺมณญฺเตน
โพธิสฺตฺเตน “สึลํ โลกเ อญฺตฺตรนฺ”ติ.^๕ ตญฺจ วินยสงฺขาตํ สึลํ พุทฺธสาสนสฺส อายุ

^๑พ.ป.๓๑ / ๔๒ / ๔๙.

^๒มลินฺท. ๑ / ๙ / ๓๔.

^๓พ.เถร. ๒๖ / ๖๑๔ / ๓๕๘.

^๔พ.ธ. ๒๕ / ๓๓๓ / ๗๔.

^๕พ.ช. ๒๗ / ๑๘๘ / ๙๑.

นาม โหติ. ปจฺมสํสฺคีติกาเลปิ ภิกฺขุ มหากสฺสฺปตฺเตเร อานํสฺ “ภนฺเต มหากสฺสฺป
วินโย นาม พุทฺธสฺสฺนสฺสฺ อายฺ, วินเย จิตฺเต สฺสฺนํ จิตฺตํ โหตี”ติ.^๕

ตสฺมา เหตุถ พุทฺธสฺสฺนเถรวาทไปตฺถกสฺสฺลํ เจว กุสฺลธมฺมปติฏฺฐานสฺสฺลํ จ
ทิวฺจธมฺมสฺสฺชาวหนสฺสฺลํ จ สิกฺขิตฺตพฺพญฺเจว โหตี วิชฺยิตพฺพญฺจ ปจฺฉิมาณํ สิกฺขาการามิณํ
สิกฺขนตฺถายปิ พุทฺธสฺสฺนอายุจิริฏฺฐิตียาปิ.

๑.๒ วิชฺยวิสโย

- ๑.๒.๑ อัยํ พุทฺธสฺสฺนเถรวาทไปตฺถกสฺสฺลํ สิกฺขิตฺตํ ปวตฺตติ.
- ๑.๒.๒ อัยํ กุสฺลธมฺมปติฏฺฐานสฺสฺลํ สิกฺขิตฺตํ ปวตฺตติ.
- ๑.๒.๓ อัยํ ทิวฺจธมฺมสฺสฺชาวหนสฺสฺลํ สิกฺขิตฺตํ ปวตฺตติ.

๑.๓ วิชฺยสทฺทตฺโต

๑.๓.๑ สฺสฺลํ นาม สฺจฺจริตฺตวเสน กายวจฺจิทฺวารานํ สํวโร. คณฺฐจฺจิสฺสฺลญฺเจว
ปพฺพชิตฺตสฺสฺลญฺจ อธิธาธิปฺเปตฺตํ.

๑.๓.๒ กถา นาม วาจาปิ สิกฺขาปิ อธิปฺปาโยปิ.

๑.๓.๓ สฺสฺลกถา นาม สฺสฺลวาจาปิ สฺสฺลสิกฺขาปิ สฺสฺลาธิปฺปาโยปิ.

๑.๓.๔ พุทฺธสฺสฺนเถรวาทิ นาม ยํ พุทฺธสฺสฺนํ ทญฺยิเกหิ เจว
มรฺมฺมิเกหิ จ ลฺงฺกาวัสสีหิ จ กมฺโพชฺชิเกหิ จาติอาทิตฺติ ชเนหิ สกุกตํ โหตี ครุกตํ
มานิตํ ปฺชิตฺตํ.

๑.๓.๕ ไปตฺถโก นาม พุทฺธสฺสฺนคณฺโถ. เสยฺยถิตฺตํ. เตปิฏฺฐกไปตฺถโก วา
อญฺจกถาไปตฺถโก วา, ฐีกาไปตฺถโก วา ตทญฺโย วา ปกรณวิเสโส.

^๕วิ.ธ.๑ / ๑๓.

๑.๔ รจิตปกรณ์านิ

ปจรมิ ปกรณิ พุทฺธทาสตุเถเรน **อริยสีลธมมปกรणे**^๑ วุตฺตเนยเนน ปากฺกั “สีลมิ นาม ปกฺติ, ยสฺส กายาทินิ ปกฺติ โหติ, โส สีลวา. ยสฺส จ กายทวาราทโย ปกฺติยา น ติฏฺฐจฺนฺติ, โส น สีลวา. ยมิ วา ตมิ วา สีลมิ ‘ปกฺติตีติ สโมธานมิ คจฺจติ, อิทฺมิธาทิปฺเปตมิ โหตี”ติ.

ทุตฺติยิ ปกรณิ ‘ธมฺมปิฏฺโโก (ปยุตฺโต) อิติ ราชทินฺนนามตุเถเรน **รจิตวินยคนฺเถ**^๒ วุตฺตเนยเนน ปากฺกั “โย วินเย จิตฺโต, โส สีลวา นาม, ตสฺส จิร กายวชิทวารโร อธิปฺเปโต. โย ปน วินเย ปติฏฺฐจิตฺโต, ตมิ สพฺพทวารสํวรเวเนน ‘สีลวาติ วตฺตุมิ ยฺชฺชตี”ติ.

ตติยิ ปกรณิ ‘ฅาณสํวโร (พระมหาสํวโร) อิติ วิสุตฺตนามภิกฺขุณา **ปญฺจมสีลวิตฺติกฺกมาทินววิจยคนฺเถ**^๓ วุตฺตเนยเนน ปากฺกั “สีลมิ นาม สหวาสินิ กตฺติกาทโย, ตา สหวาสินิ หิตาย สฺชาย ปวตฺตุนฺติ, เย หิ สหวาสิ มนุสฺสา อนฺตมโสปี ติรจฺจานคตา เอกโต กตฺติกาย น ติฏฺฐเจยฺยุมิ เตสํ สฺชสํวาโส ทูลฺลโฆ โหติ, เตสํ ปน สีลสงฺฆาตาย กตฺติกาย จิตานมิ สนฺติสฺชสํวาโส สฺลโฆ โหตี”ติ.

จตุตฺถิ ปกรณิ ‘กตฺตปฺปญฺโฆ (พระอุบล) อิติ วิสุตฺตนามภิกฺขุณา **ทยฺยิกสทิตสีลานิสํสวิจยคนฺเถ**^๔ วุตฺตเนยเนน ปากฺกั “พุทฺธสาสเนน ปากฺกัสีลมิ หิ

^๑พุทฺธทาสภิกฺขุ, **อริยสีลธมม ๑๘.ค**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์โดยธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๙๕.

^๒พระธรรมปิฏก (ป.อ.ปยุตฺโต), **วินยยิยังใหญ่กว่าที่คิด**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทสธรรมิกจํกัถ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓.

^๓พระมหาสํวโร ฅาณสํวโร, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่งละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^๔พระอุบล กตฺตปฺปญฺโฆ, “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

ปฏิจจสมุปบาทวเสน นิสฺสยปจฺจยํ อากมฺม อฺปฺปชฺชติ, โย ปน อฺปฺปปฺลโย
 พุทฺธทฺโธ หุตฺวา สึเล ปตฺติจฺเจยฺย, ปจฺฉา โส สมฺมา อตฺตํ จเปตฺวา ปญฺญา
 สมฺนาคโต ภเวยฺย. น เกวลํ สึลํ กายวจฺจิวารํ รกฺขติ นาม, อถ โข ตํ มโนทฺวารํ
 รกฺขิตฺตํ สกฺโกติ. อปฺปิเจตํ ‘วิรมติ ตายาติ เวรมณฺตีปิ, ปาปา วิรมนฺติ ตายาติ
 ปาปวิรมตีปิ วุจฺจตี”ติ”

๑.๕ วิจัยฐาน

เอตฺถ หิ มยา “สาธุจกถาฎีกํ เตปิฎกญฺเจว มลินฺทวิเสสญฺจกถญฺจ
 วิสุทฺธิมคฺคปกรณวิเสสญฺจจาติ อิมํ โปตฺถเก ปฏิจฺจ สึลกถา กตา.

๑.๖ วิจัยวิธี

เอตฺถาปิ “พุทฺธสาสนเถรวาทโปตฺถเก กุสลธมฺมปตฺติจฺจนสึลํ ๑ ทิฎฺฐธมฺม-
 สุขาวหนสึลํ ๑ อุกฺคหิตฺถกาโมมฺหิ, ตสมฺมา สาธุจกถาฎีกาเตปิฎกโต คเหตุพฺพํ อตฺถํ
 วิไลเกตฺวา ตสฺส สारตฺถเมว สํหริตฺวา รจนาวิสยํ กริสฺสามีติ เอวํ วิจัยวิธี โหติ.

๑.๗ อธิปไตยพุทธโอ

- ๑.๗.๑ พุทฺธสาสนเถรวาทโปตฺถเก สึลสฺส วิชานนํ ลทฺธพฺพํ เหสฺสติ.
- ๑.๗.๒ กุสลธมฺมปตฺติจฺจนสฺส สึลสฺส วิชานนํ ลทฺธพฺพํ เหสฺสติ.
- ๑.๗.๓ ทิฎฺฐธมฺมสุขาวหนสฺส สึลสฺส วิชานนํ ลทฺธพฺพํ เหสฺสติ.

นิทานกถา นิฎฺฐิตา.

ปจฺโม ปริจฺเจโท นิฎฺฐิตอ.

ทศโย ปริจเจโท
พุทธศาสนเถรวาทไปตถกสีล

พุทฺธสาสนเน หิ สีลํ พุพฺพพิณฺโฬ โหติ, อติทฺฏกัรํ ปเนตฺถิ ยํ สพฺเพเน
สพฺพํ วตฺตพฺพํ, ตสฺมา มยา, โย โย ปุพฺพพจฺริเยหิ โสตฺถุนฺโณ อตฺถาย หิตาย วุตฺโต,
เตเน เตเน นเยเน วุจฺจเต. อิทฺถุหิ สีลสฺสรูปาทิกถาย เจว สีลุปฺปตฺติกถาย จ
สีลุปฺปเภทกถาย จ จริยธมฺมกถาย จ วเสน อุกฺคหิตพฺพํ โหติ วิจยิตพฺพํ. อิทาเนว
ปจฺจํ สีลสฺสรูปาทิกถา วุจฺจเต.

๒.๑ สีลสฺสรูปาทิกถา

อโย หิ กถา “สีลสฺส อตฺถํ เจว สีลสฺส จ ลกฺขณาทีนํ จ ทสฺเสตีติ
ทฺฐจฺจพฺพา. ตตฺถ ตาว สีลสฺส อตฺถเ อวฺจฺจเต, ตสฺส ปน ลกฺขณาทีนํ ปุโรโต
อาวิภาวิสฺสนฺติ.

๒.๑.๑ สีลสฺส อตฺถเ

อตฺถวเสน ปน กายทวารสฺส สํวโร เจว วจฺจิตฺวารสฺส จ สํวโร สีลํ นาม.
โย จ สีลนฺนุติ วุจฺจติ, ตํ อตฺถโต สีลํ นาม. โย วา สีลํ โหติ, ตํ สีลนํ นาม.
สมาทานํ วา กายกมฺมาทีนํ สฺสสีลยวเสน อวิปฺปกิณฺณตาติ อตฺถเ, เอตเทว หิ เอตฺถ
อตฺถทวโย สทฺทลกฺขณวิฑู อุนฺชานนฺติ. อญฺเณ ปน สิริญฺโจะ สีลญฺโจะ สีตลญฺโจะ สิวญฺโจะติ
เอวมาทีนาปิ นเยเน เอตฺถ อตฺถํ วณฺณนฺนุติ.^๑

---

^๑วิสุทฺธิ. ๑ / ๗ / ๘.

“ตตถ **สิรฎุโจติ** ยถา **สิรสิ** ฉินฺเน สพุโพ อตฺตภาโว วินสฺสติ,
 เหวํ สีเล ภินฺเน สพุพํ คุณสฺวีริํ วินสฺสติ. ตสฺมา ตสฺส อุตฺตมํกุญฺโจ
สิลฎุโจ. ‘**สิโร สีสนุ**’ติ วา วตฺตพุเพ นิรุตฺตินเยน ‘**สิลนุ**’ติ วุตฺตนฺติ
 อธิปฺปาโย. **สีตลฎุโจ** ปริฬาหุสฺมณฺญโจ. เตน ตการสฺส โลปี กตฺวา
 นิรุตฺตินเยเนว ‘**สิลนุ**’ติ วุตฺตนฺติ ทสฺเสติ. ตถา หิทํ ปโยคสมฺปาทิตํ
 สพุพกิลสฺปริฬาหุสฺมกรํ โหตี”ติ ตฎุฎีกา.^๒

อถวา เอตฺถายํ สงฺเขปตฺโต วุจฺจเต :- “**สิรฎุโจติ** วุตฺตสีลํ นาม เหวํ
 เวทิตพุพํ. ยถา หิ อธิเรกฺโข ยสฺมา ตสฺส สีโร อตฺถิ, ตสฺมา สพุพกิจฺจํ สาเชติ, สเจ
 โส นิสฺสีโร อวฺสีโร, ตสฺส ชีวิตํ นตฺถิ อติกิจฺเชน วา ชีวติ, กิมงฺคํ ปน
 อญฺญํ สพุพกิจฺจสาธนํ, เหวํ สีลํ สิริอุปมํ โหติ. ยสฺมา นิสฺสีโล ฉินฺนสีโส วีย โหติ,
 ตสฺมา สีลํ อตฺตโน สีลํ วีย รกฺขิตพุพํ. **สิลฎุโจติ** วุตฺตสีลํ นาม เหวํ เวทิตพุพํ. ยถา
 หิ อธิเรกฺโข ยสฺมา ตสฺส อกฺขิ ปกตฺกํ โหติ อคิลานํ ที่ฆทสฺสนํ, ตสฺมา อติเรกฺกิจฺจํ
 สาเชติ, สเจ โส ปกตฺยา อญฺจิตอกฺขิ ภาเวยฺย คิลานอกฺขิ อนฺตมโส อนฺธอกฺขิ, ตสฺส
 ชีวิตํ อนฺธอกฺขิภาเวน อนฺธญฺตํ โหติ ตมปรายนํ, อติกิจฺจํ วา ชีวติ กิมงฺคํ ปน อญฺญํ
 อติเรกฺกิจฺจสาธนํ, เหวเมว โข สีลํ รกฺขนฺตสฺส ปกตฺภาวอวหํ โหติ, ยสฺมา หิ
 นิสฺสีโล ปุคฺคโล คิลานอกฺขิอนฺธอกฺขิสทิสฺโส โหติ, ตสฺมา สีลํ อตฺตโน อกฺขิ วีย โหติ.
 อถวา สีลํ นาม สีลาสทิสฺนฺตปิ วุจฺจติ. สีลา นาม สมฺปพุพตสฺส สนฺตฺเก ปากฺฐา
 โหติ, มหาเมฆิ มหาวสฺสํ วสฺสาเปตฺตฺวา สุริโย วา อาตปฺกโร โหตุ, ตปฺปจฺจยา สีลา
 น จลติ, ปตฺติฏฺจติเยว. ตสฺมา อตฺตโน สีลํ อกฺขิสทิสฺ สาทฺกํ วา สีลาสทิสฺ ทพฺพํ วา
 รกฺขิตพุพํ. **สีตลฎุโจติ** วุตฺตสีลํ นาม เหวํ เวทิตพุพํ. ยถา โอทโน นาม ยทา
 อุกฺทนโต โอิโรปีโต โหติ ตทา อติวีย อญฺหนภาวํ ปาปฺณิ, เกนจิ น สกฺกา
 ปริภุญฺชิตฺตุ, กाले โลกํ ปวตฺเต, โส โอทโน สีตลตฺโต โหติ ตํ ปริภุญฺชนฺตสฺส
 กายิกา เวทนา โอทนชาตสฺส สีตลโอสารสฺส ลภนภาเวน วุสฺมณฺปตฺตา โหติ,

^๒วิสุทฺธิ.ฎีกา. ๑ / ๗ / ๓๓.

เอวเมว ไช สี่ลัม นิจุจํ สุขาวาหตุตา สี่ตลตุถํ โหติ, ตํ ฤษฺชนุตฺตสฺส กาโย เจว จิตฺตํ จ สี่ลชาตสฺส สี่ตลอาณูภาวสฺส ลภนภาเวน วุปฺสนุตํ โหติ ปณฺีตํ กมฺมณียํ. นิสฺสี่โล หิ สโลภโอสโมโห โหติ จณฺฺทลภฺโณ อสี่ตโล อสุขสํวาโส. ตถา ปณฺฺชิตา อิตฺถี วา ปุริโส วา คหปติ วา ตํ นิสฺสี่ลปฺุคฺคํ อตฺตโน สามิกํ วา ภริยํ วา ทาสาทาสี วา กาคูํ นาอิจฺฉิ. อถวา ยถา จณฺฺทนสาโร คิลานสฺส สี่ตลตุถํ อาวหติ, ตถา สี่ลัม มนุสฺสสฺส สี่ตลตุถาวหํ อโหสิ. **สี่ตลภูโจติ** วุตฺตสี่ลัม นาม เอวํ เวทิตพฺพํ. เสยฺยถาปิ โย โภจि นาม ปณฺฺชิตํ อฺุปฺสงฺกมิ, อฺุปฺสงฺกमितฺวา ตมฺุปฺนิสฺสี่ทิ, อฺุปฺนิสฺสี่ทิตฺวา เตน ปณฺฺชิตฺเตน สทฺฺธิ สลฺลาปํ อกาสิ เตเนว โส สุขํ สิวํ เขมํ ปสฺวติ. กสฺมา ? ปณฺฺชิตโต หิ สุขสํวาโส โหติ สิวอาวโห, เอวเมว ไช สี่ลัม ปณฺฺชิตสทิสํ อณฺฺสุสริตพฺพํ อตฺตโน สิวภาวอาวหตุตาติ.

อถวา โลกํ เตสํ เตสํ สตุตฺตานํ ปกฺติ สี่ลนฺฺติ วุจฺจติ, ยํ สนฺฺธาย ‘อຍံ สุขสี่โล อຍံ ทุက္ขสี่โล อຍံ กลหสี่โล อຍံ มณฺฺทນสี่โลติ ภณฺฺนฺติ.’”

ยถาวุตฺตฺนเยน หิ น เกวลํ สี่ลัม นาม กายวจิทฺวารานํ สํวโร, อถไช มโนทฺวารสฺส สํวโร สี่ลัม นาม โหติ. วุตฺตญฺฺเหตํ ปฏฺิสมฺุภิทามคฺคปาถียํ^๕ :-

“อภิชฺุณฺํ สํวรฺุเจน สี่ลัม, อวิตฺิกุภมฺุเจน สี่ลัม, พฺุยาปาทํ สํวรฺุเจน สี่ลัม, อวิตฺิกุภมฺุเจน สี่ลัม, มิจฺฉาทิภฺุจฺฉิ สํวรฺุเจน สี่ลัม, อวิตฺิกุภมฺุเจน สี่ลัม. เนภฺุขมฺุเมเนน กามจฺฉนฺฺทํ สํวรฺุเจน สี่ลัม. อวิตฺิกุภมฺุเจน สี่ลัม. อพฺุยาปาเทน พฺุยาปาทํ สํวรฺุเจน สี่ลัม อวิตฺิกุภมฺุเจน สี่ลัม. อาโลภสฺลฺยาเย ถินมิทฺุทฺิ. อวิภฺุเขปฺุภฺุเจน อฺุทฺุจฺจํ. ฐมฺุมววตฺุถาเนน วิจฺิภฺุจฺฉิ. ญาเถเนน อวิชฺุทฺุ. ปามฺุชฺุเชน อรฺุติณฺฺ”ติ.

^๕ฐ.ป.อ.๑ / ๓๙ / ๒๓๕.

^๖ฐ.ป. ๓๑ / ๔๑ / ๔๖.

“**เจตนาสี่ล** นาม ปาณาติปาตาทีนิ ปชหนุตสฺส สตุตกมฺมปถ-
 เจตนา. **เจตสิก สี่ล** นาม ‘อภิชฺฌํ โลกํ ปหาย วิคตภาสิชฺฌเมณ
 เจตสา วิหรตีติ อาทีนา^๔ นเยน วุตฺตา อนภิชฺฌมาอพฺยาปาทสมฺมา-
 ทิฏฺฐิจฺฌมา. **สัvro สี่ลนฺติ** เอตฺถ ปญฺจวิโร เวทิตพฺโพ ‘ปาติโมกฺข-
 สัvro สติสัvro ฅาณสัvro ขนฺติสัvro วิริยสัvroติ. ตตฺถ ‘อิมินา
 ปาติโมกฺขสัvro เณ อฺเปโต โหติ สมฺเปโตติ^๕ อํ ปาติโมกฺขสัvro. ‘รฺกฺขติ
 จกฺขุณฺหุริยํ, จกฺขุณฺหุริเย สัvro อปาชฺชตีติ^๖ อํ **สติสัvro**.”

‘ยานิ โสทานิ โลกสฺมี (อชิตาติ ภควา) สติ เตสํ นิวารณํ

โสทานํ สัvro พฺรุมิ ปญฺญาเยเต ปิธีเยเรติ^๗

อํ **ฅาณสัvro**. ปจฺจยปฺปฏิเสวนมฺปิ เอตฺถเณว สโมธานํ คจฺจติ. โย
 ปนายํ ‘ขโม โหติ สี่ตสฺส อฺนุหฺสฺสาตีอาทีนา^๘ นเยน อาคโต, อํ
 ขนฺติสัvro นาม. โย จายํ ‘อฺปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสตีติ อาทีนา^๙
 นเยน อาคโต, อํ วิริยสัvro นาม. อาชีวปาริสฺสุทฺธิปี เอตฺถเณว สโมธานํ
 คจฺจติ. อิติ อํ ปญฺจวิโรปี สัvro, ยา จ ปาปภีรฺกานํ กุลปฺตฺตานํ
 สมฺปตฺตวตฺถุโต วิรติ, สพฺพเมตํ ‘สัvroสี่ลนฺติ เวทิตพฺพํ. อวิติกฺกโม
 สี่ลนฺติ สมมาทีนฺนสี่ลสฺส กายิกวาจสิโก อวิติกฺกโม”ติ ตพฺพณฺณนา.^{๑๐}

วิสุทฺธิมคฺคปกรณํปี^{๑๑} โอลิเกตพฺพํเยว. อิตโต ปริ สี่ลสฺส ลกฺขณาทีนิ
 เวทิตพฺพานิ.

^๔ที.สี่. ๙ / ๒๑๗ / ๗๒.

^๕อภ.วิ. ๓๕ / ๕๑๑ / ๒๙๖.

^๖อฺ.ติ.ก. ๒๐ / ๑๖ / ๑๐๘.

^๗ชฺ.สุ. ๒๕ / ๑๐๔๒ / ๕๓๒

^๘ม.มฺ. ๑๒ / ๒๔ / ๑๔.

^๙ม.มฺ. ๑๒ / ๒๖ / ๑๕.

^{๑๐}ชฺ.ป.อ. ๑ / ๓๙ / ๒๓๔-๓๕.

^{๑๑}วิสุทฺธิ. ๑ / ๖ / ๗-๘.

กิจจเมว สมฺปตฺติ วา รโสติ วุจฺจติ.^{๑๔}

โสเจยฺยปจฺจุปฺปจฺจํ ตยิทํ ตสฺส วิญฺญฺหิ

โธตฺตปฺปญฺจ หิริ เจว **ปทฺฏจฺจานนฺติ** วณฺณิตํ.

ตํ หิทํ สึลํ ‘กายโสเจยฺยํ วจีสฺโสเจยฺยํ มโนโสเจยฺยนฺติ’^{๑๕} เหวํ
 วุตฺตโสเจยฺยปจฺจุปฺปจฺจํ, โสเจยฺยภาเวเน ปจฺจุปฺปจฺจํ คหณภาวํ
 คจฺจติ. หิริโรตฺตปฺปญฺจ ปน ตสฺส วิญฺญฺหิ ‘ปทฺฏจฺจานนฺติ วณฺณิตํ,
 อาสนุนการณนฺติ อตฺถโธ. หิริโรตฺตปฺเป หิ สติ สึลํ อฺปฺปชฺชติ เจว
 ติฏฺฐติ จ, อสฺติ เนว อฺปฺปชฺชติ น ติฏฺฐติ’^{๑๖}ติ.

ยถาวุตฺตนเยน ปน สึลํ นาม สงฺเขปโต สึลนวเสนปี กายทวาราทินํ
 สฺสึลยวเสนปี กุสลธมฺมานํ ปติฏฺฐจฺจานวเสนปี สิริสึลสึตลสิวฏฺฐวเสนปี ปกติวเสนปี
 เจตนาเจตสิกวเสนปี สํวราวีตีกุมวเสนปีติ อตฺถวเสน เวทิตพฺพํ. สพฺพมิตํ สึลนฺติ
 สโมธานํ คจฺจติ. เหวํนเยน สึลสฺส อตฺถโธ เวทิตพฺพโ.

อิมานิ ปนสฺส ลกฺขณรสปจฺจุปฺปจฺจํปทฺฏจฺจานนฺติ. ตตฺถ ลกฺขณํ นาม
 ตทตฺถทิสนยวเสน เวทิตพฺพํ, รโส นาม กายิกอสมฺวาราทิเภทสฺส ทุสฺสึลยสฺส
 วิธมนกิจฺจวเสน เจว อวชฺชปฏิบัติปฺกษภาวสมฺปตฺติวเสน จ, ปจฺจุปฺปจฺจํ นาม
 กายาทิหิ สฺสึลยวเสน ปจฺจุปฺปจฺจํวเสน เจว ผลฏฺฐเจเน จ อวิปฺปฏิสํวราทิปจฺจุปฺปจฺจํ
 วเสนปี สมํชิปจฺจุปฺปจฺจํวเสนปี, ปทฺฏจฺจานนํ นาม หิริโธตฺตปฺปสงฺขาตาสนุนการณ-
 วเสน เวทิตพฺพํ. เอตฺถ จ “ยถา วตฺตสฺส ตนฺตวายตฺตริเวมสลาภาทิ ทูรการณํ
 ตนฺตโว อาสนุนการณํ เหวํ สึลสฺส สทฺธมฺมสฺสวนาทิ ทูรการณํ หิริโธตฺตปฺเป
 ตสฺส อาสนุนการณนฺติ”^{๑๗} อิทํ โอบมฺมสมฺปฏิบัติปาทนํ.

^{๑๔} อิทํ วิสฺสุทฺธิมคฺเค ปากฏํ, โน อญฺจกถาย .

^{๑๕} ที.ปา. ๑๑ / ๓๐๕ / ๑๙๖.

^{๑๖} วิสฺสุทฺธิ.มหาฎีกา. ๑ / ๘ / ๓๕.

ยถาวตุตตนเยน ปเนว สีสฺส ลกฺขณาทีนึ เวทิตพฺพานิ :- “เอตํ นาม สีสฺส ปาติโมกฺขสํวราทิวีตีกุมลกฺขณํปี โหติ หิริโหดตฺตปฺปลกฺขณํปี กุสลานํปี ปติญฺจาน-
 ลกฺขณํ. เอตํ ๑ ปีติปาโมชฺชรสํปี หุสฺสีสฺสยวิหุสฺสนรสํปี อนนฺวชฺชรสํปี. เอตํ ๑
 อวิปฺปฏิสํวราปจฺจุปฺปญฺจานํปี กายโสเจยฺยาทิปจฺจุปฺปญฺจานํปี. เอตํ ๑ ติทฺวารีกุสลธมฺม-
 ปทญฺจานํปี หิริโหดตฺตปฺปทญฺจานํปีติ.

สีลสรูปาทิกถา นิฏฺฐิตา.

๒.๒ สีลูปตติกถา

ยथा ปน ธมฺมา ปาตุภวन्ติ, ตथा สีสฺส ชาตํ นาม. ตถฺยहि นีติ
 รุจฺวาซีนํ วิย ธมฺมานํ กติกา โหติ. ตสฺมา ตํ “ธมฺมปญฺญตฺติปี ธมฺมนุญฺญตฺติ
 วตฺตํ วญฺญติ. พุทฺธกาลโต हि ปุพฺเพ สีสฺส ธมฺมธตฺตสงฺฆาตธมฺเมน สทฺธิ อฺปนฺนํ นาม.
 ตสฺมา ปเนตํ สรณฺคมเนน สมฺปญฺจิฉิตํ น โหติ, น ๑ อธิธาธิปฺเปตํ.

สีสฺส हि อตีตกาลโต ปญฺจาย อฺปนฺนชฺชิ. วิปฺสฺสี สมฺมาสมฺพุทฺโธปี สตฺตเม
 สตฺตเม สํวจฺจเร อฺปฺสธํ อกาสิ, เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส สตฺตนฺนํ สํวจฺจรานํ
 อลํ อโหสิ, สีชี เจว เวสฺสภู ๑ ฉฺญฺเจ ฉฺญฺเจ สํวจฺจเร อฺปฺสธํ กรีสฺส, กกุสนฺนุโ ๑
 โกนาคมโน ๑ สํวจฺจเร สํวจฺจเร, กสฺสปทสพฺโโล ฉฺญฺเจ ฉฺญฺเจ มาเส อฺปฺสธํ อกาสิ,
 เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส สตฺตนฺนํ สํวจฺจรานํ อลํ อโหสิ.^{๒๐}

ธมฺมปทญฺจกถายมฺปน วุตฺตํ :- สกฺโก มหาราชาก็ อตฺตโน ภริยาปฺพุพฺ
 เทวธีตฺตฺตํ สุชาตํ อนฺนคฺคหิตฺตกาโม ตสฺสา นิพฺพตฺติญฺจานํ อวชฺชเชนฺโต ฅตฺวา

^{๒๐} พ.ธ.ธ. ๖ / ๑๐๐.

อถาปรภาเค ภิกขุ มหามตฺตา อหฺลฺลํ อเนกคณนา กิจฺจปฺริหารกา.
 โย อุกฺกมฺมํ อุกฺกพฺพนํ จรติ, ตสฺส อพฺพุทานิ อฺปฺปชฺชนฺติ. เอกจฺเจ อาสวฺภูจฺานินยา
 ฐมา สงฺฆे ปาตุภวฺนฺติ, อถ สตฺถา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปติ, อุกฺกิสฺสตี
 ปาตีโมกฺขํ เตสฺสญฺเอย อาสวฺภูจฺานินานํ ฐมานํ ปฏฺิฆาตาย.^{๒๘} เอวํ สึลํ นาม
 โยวาทปาตีโมกฺขานาปาตีโมกฺขวเสน อฺปฺปชฺชติ.

อิทฺมฺปน สึลฺปฺตฺติยา ลกฺขณํ. เอตํ ปน “สมฺปตฺตฺวิรตี สฺมาทานวิรตี
 สมฺจฺเณทวิรตีติ อิมาสํ ติสฺสนฺนํ วิรตีนํ วเสน เวทิตพฺพํ. ตตฺถ อสมาทินฺนสิกฺขาปทานํ
 อตฺตโน ชาตฺวียพาสจฺจจาทีนํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ‘อฺยตฺตํ อมฺหากํ เอวฺรฺูปํ ปาปํ กาทฺนฺติ
 สมฺปตฺตฺวตฺถุ อฺวิตฺกฺกมฺนฺตานํ อฺปฺปชฺชมานา วิรตี ‘**สมฺปตฺตฺวิรตีติ** เวทิตพฺพา. ตตฺริทํ
 วตฺถุ :- สึลฺททีเป **จกฺกนฺสฺส อฺปาสกฺสฺส** วีย. ตสฺส กิร ทหฺรกาเลเยว มาตฺยา โรโค
 อฺปฺปชฺชติ. เวชฺเชน จ ‘อฺลฺลสฺสมฺสํ ลทฺถุ วฺภูฏีตีติ วตฺถุ. ตโต จกฺกนฺสฺส ภาตา ‘คจฺฉ
 ตาต, เขตฺตํ อาหิณฺุชาหีตี จกฺกนํ เปเสสิ. โส ตตฺถ คโต, ตสฺมี ปน สมเย เอโก สฺโส
 ตฺรณสฺสํ ชาทิตฺุ อาคโต โหติ. โส ตํ ทิสฺวา เวเคน ธาวนฺโต วลฺลียา พทฺุโร ‘กิริ
 กิริตี สทฺทมกาสิ. จกฺกโน เตน สทฺเทน คนฺตุวา ตํ คเหตุวา จินฺุเตสิ ‘มาตุ เกสชฺชํ
 กโรมีตี. ปฺน จินฺุเตสิ ‘น เม ตํ ปฏฺิฐูป, ยวาทํ มาตุ ชีวิตการณา ปรี ชีวิตา
 โวโรเปยฺยนฺติ. อถ นํ ‘คจฺฉ อรณฺเอย เสเสหิ สทฺธี ติโณทกํ ปรีภุญฺชาตี มฺญจฺิ.
 ภาตรา จ ‘กั ตาต สฺโส ลทฺุโรตี ปุจฺฉิตโต ตํ ปวตฺตี อโรเจสิ. ตโต นํ ภาตา
 ปรีภาสิ. โส มาตุ สนฺติกํ คนฺตุวา ‘ยโตหิ ชาโต, นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา
 โวโรเปตาตี สจฺจํ วตฺถวา อภฺุจาสี, ตาวเทวสฺส มาตา อโรคา อโหสิ.^{๒๙}”

สมาทินฺนสิกฺขาปทานํ ปน สิกฺขาปทสมาทานิ เจว ตทฺตฺตฺริภฺจ อตฺตโน
 ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา วตฺถุ อฺวิตฺกฺกมฺนฺตานํ อฺปฺปชฺชมานา วิรตี ‘**สมาทานวิรตีติ**

^{๒๘}วิ.มฺหา. ๑ / ๒๑ / ๑๒.

^{๒๙}อภิ.สึ.อ. ๑ / ๑ / ๑๕๑-๑๕๒.

๒.๓ สीलปปเภทกถา

พุทธศาสนเน สीलํ นาม อเนกปปเภทํ โหติ, ตสฺมา ตสฺส ปเภทวิชานนตฺถํ ปฏิสมุทฺทิตามคฺคาทิปาลียํ เจว พุทฺธโฆสจฺริเยน จ ปาลีณํ ปฏฺิจฺจ กเต วิสุทฺธิมคฺค-
 ปกรณ อาคตนเยน ตํ อุกฺคหิตพุทฺ. ตํ ภควตา สามญฺญผลสุตฺเต^{๓๒} วุตฺตนเยน
 จุลลสีลมชฺฌิมสีลมหาสีลานํ วเสน ติวริํ นาม โหติ. ปฏิสมุทฺทิตามคฺคปาลียํ อาคตํ
 หิ สीलํ ติวริํปํ นาม โหติ, จตฺพุทฺธิปํ ปญฺจวิริปํ. ตตฺถ สीलํ นาม “กุสลสีลํ อกุสลสีลํ
 อพฺยาगतสีลนุ”ติ^{๓๓} ติวริํ นาม โหติ. ตญฺจ “เจตนา สीलํ, เจตสิกํ สीलํ, สํวโร สीलํ,
 อวีตฺถกโม สीलนุ”ติ^{๓๔} จตฺพุทฺธิ นาม โหติ. ตญฺจ ปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลาทิวเสน
 ปญฺจวิริ นาม โหติ, วุตฺตํ हेतํ ปฏิสมุทฺทิตามคฺคปาลีเยว :-

“ปญฺจ สีลานิ ‘ปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ อปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ
 ปริปฺนุณฺณปาริสฺสุทฺธิสีลํ อปรามญฺจปาริสฺสุทฺธิสีลํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิปาริสฺสุทฺธิ-
 สีลนฺติ. ตตฺถ กตมํ ปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ, อนุปสมฺปนฺนानํ ปริยนต-
 สิกขาปทานํ, อิทํ ปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ. กตมํ อปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ,
 อุปสมฺปนฺนानํ อปริยนตฺสิกขาปทานํ, อิทํ อปริยนตฺปาริสฺสุทฺธิสีลํ.
 กตมํ ปริปฺนุณฺณปาริสฺสุทฺธิสีลํ, ปุถุชฺชนกฺลยาณกานํ กุสลธมฺเม ยุตฺตานํ
 อเสกฺขปริยนตฺเต ปริปฺนุณฺณปาริสฺสุทฺธิสีลํ, กายเ จ ชีวีเต จ อนเปกฺขานํ ปริจฺจตฺต-
 ชีวิตานํ, อิทํ ปริปฺนุณฺณปาริสฺสุทฺธิสีลํ. กตมํ อปรามญฺจปาริสฺสุทฺธิสีลํ,
 สตฺตฺตฺนุํ เสกฺขานํ, อิทํ อปรามญฺจปาริสฺสุทฺธิสีลํ. กตมํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิ-
 ปาริสฺสุทฺธิสีลํ, ตถาคตฺสาวกานํ ชีณาสวานํ ปจฺเจกพุทฺธานํ ตถาคตฺตานํ
 อรหนฺตฺตานํ สมฺมาสมฺพุทฺธานํ, อิทํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิปาริสฺสุทฺธิสีลนุ”ติ.^{๓๕}

^{๓๒} ที. ส. ๕ / ๑๕๔ / ๖๔.

^{๓๓} พ. ป. ๓๑ / ๓๙ / ๔๖.

^{๓๔} พ. ป. ๓๑ / ๓๙ / ๔๖.

^{๓๕} พ. ป. ๓๑ / ๓๗ / ๔๓-๔๔.

อายนฺตาเวตฺถ สฺงฺเขปตฺถโก. วิตฺถาโร ปน วิสฺสุทฺธิมคฺคปกรณ^{๒๖}
 โอลิเกตพุโพ. วิสฺสุทฺธิมคฺคปกรณ^{๒๗} สีสฺลปฺปภาทิ เอวฺนเยน วิภตฺโต :- “สพฺพเมว
 ตาว อิทํ สีสฺลํ อตฺตโน สีสฺลนลกฺขณฺน เอกวิธํ. จาริตฺตวาริตฺตวเสน ทฺวิธํ.
 ตถา อภิสมาจาริกอาทิพฺรหฺมจฺริยกฺวเสน, วิรติอวิรติวเสน, นิสฺสิตานิสฺสิตวเสน,
 กาลปริยฺนตอาปาณโกฏิกวเสน, สปริยฺนตปริยฺนตวเสน, โลภียโลภุตฺตรวเสน จ.
 หีนมชฺฌิมปณฺีตวเสน ติวิธํ, ตถา อตฺตาริปเตยฺยโลกาธิปเตยฺยธมฺมาธิปเตยฺยวเสน,
 ปรามญฺจาปรามญฺจปฏิปสฺสทฺธวเสน, วิสฺสุทฺธาวิสฺสุทฺธเวมติกวเสน, เสขาสฺสเนวเสขานา-
 เสขวเสน จ. หานภาคิยจิติภาคิยวิเสสภาคิยนิพฺเพทภาคิยวเสน จตฺพุพฺพิธํ, ตถา
 ภิกฺขุภิกฺขุณีอนุสฺมปฺนฺนคณฺุจสีลวเสน, ปกฺติอาจรรธมฺตปฺพุพฺพเหตุกสีลวเสน จ,
 ปาติโมกฺขสํวรณฺุทฺริยสํวรอาชีวปาริสฺสุทฺธิปจฺจยสนฺุณิสฺสิตสีลวเสน จา”ติ. ตตฺถเอว^{๒๘} ปน
 วิตฺถารโต อตฺถโก โอลิเกตพุโพ.

มฺงฺคฺลตฺถทีปนีปกรณ^{๒๙} สีสฺลปฺปภาทิ เอวฺนเยน วิภตฺโต :- “วินโย นาม
 อนาคาริยาคาริยวเสน ทฺวิธํ. ตตฺถ อนาคาริยวินโย สตฺตปาตฺตติกฺขณฺุณานํ อนาปชฺชณฺุ.
 โส อสงฺกิเลสาปชฺชเนน อาจรรคฺคณวตฺถาปเนน จ สฺสสิกฺขิตฺโต อุกฺกยโลกहितฺสฺสขาวหนโต
 มฺงฺคฺลํ. เอตฺถ จ อนาคาริยวินโย สตฺตปาตฺตติกฺขณฺุณานํ อนาปชฺชณฺุณฺุติอฺกฺกฏฺฐปฺริจฺเจท-
 วเสน วุตฺตํ. ตสฺมา สตฺตสฺสปี อาปตฺตติกฺขณฺุณฺุโย โย โย เยน อชฺชมาปฺนฺุโน โหติ โส โส
 เตน วุญฺจานเทสนาหิ ปฏฺิกาทพุโพเยว. อชฺชมาปฺนฺุนาปิ หิ อาปตฺตติกฺขณฺุณฺุ วุญฺจิตา วา
 เทสิตา วา อนฺุตรายํ น กโรนฺุติเยว. อคาริยวินโย นาม ทสอฺกฺกสฺลกมฺมปถวิธมณฺุ.
 โส ตตฺถ อสงฺกิเลสาปชฺชเนน อาจรรคฺคณวตฺถาปเนน จ สฺสสิกฺขิตฺโต อุกฺกยโลกहित-
 สฺสขาวหนโต มฺงฺคฺลนฺุ”ติ. อยเมตฺถ สฺงฺเขปตฺถโก. วิตฺถาโร ปน ตตฺถเอว ปกรณ
 ตทนนฺุตรํ โอลิเกตพุโพ.

^{๒๖}วิสฺสุทฺธิ. ๑ / ๒๐ / ๔๘-๕๑.

^{๒๗}วิสฺสุทฺธิ. ๑ / ๑๐ / ๑๑.

^{๒๘}วิสฺสุทฺธิ. ๑ / ๑๒ - ๑๓ / ๑๒ - ๑๗.

^{๒๙}มฺงฺคฺลตฺถ. ๑ / ๑๔๗, ๑๙๙ / ๑๖๙, ๒๐๐.

อิธ ปน สीलปฺเภโท อธิปฺเปโต “คหฺภูจฺจานญฺเจว ปพฺพชิตานญฺจ สीलวเสน ทฺพฺพิโธ นาม โหตีติ. ตถา วินยโวหารวเสน สीलํ นาม ทฺพฺพิธํ โหติ อคาริยวินโย เจว อนาคาริยวินโย จาติ. เอเสว हि มงฺคฺลตฺถทีปนีปกรณโต วิปริตานุภกเมน วุตฺตนโย. สीलโวหารวเสน ปน สीलํ นาม คหฺภูจฺปพฺพชิตสीलวเสน ทฺพฺพิธํ โหติ, ตตฺถ ปจฺมํ คหฺภูจฺสीलํ เวทิตพฺพํ.

๒.๓.๑ คหฺภูจฺสीलํ

อิทํ “เคเห ปญฺจ กามคฺเณ วา ภาวเสน ติฏฺฐตีติ”^๑ กตฺวา คหฺภูจฺสीलํ นาม. เสยฺยถีทํ. ทสฺกุสลกมฺมปถสीलญฺเจว ปญฺจสीलญฺจ อญฺจสीलญฺจ อาชีวญฺจมกสीलํ จ กทาจิ วา สติ อุตฺตสาเห ทสฺสึลนุ”ติ. ตตฺถ ทสฺกุสลกมฺมปถ นาม มชฺฌิมนิกาเย มฺหฺลปณฺณาสเก สาเลยฺยกสฺตฺเต”^๒ วิตุถารโต เวทิตพฺพโ. ตถาว ทสฺออกุสลกมฺมปถ. อิติ ปริ ปญฺจสึลสฺสตฺถสฺส ทีปนา.

๑) ปญฺจสึลํ

อิทํ ปญฺจสึลํ นาม คามวาสีอาทีนํ สพฺพสึลอาทิกํ โหติ, ตํ โลกสฺส สึลนุติ วตฺตุํ วฏฺฐติ. ตถฺวหิ ปญฺจจฺกสึลํ พุทฺเธ อฺปฺปนฺเนปิ อฺนฺปฺปนฺเนปิ โลก ปวตฺตติ. อฺปฺปนฺเน พุทฺเธ ตสฺมี สึเล พุทฺธปิ สวกาปิ มหาชนํ สมาทเปฺนฺติ, อฺนฺปฺปนฺเน พุทฺเธ ปจฺเจกพุทฺธา จ กมฺมวาทีนอ ธมฺมิกา สมณพฺรหฺมณา จ จกฺกวตฺตี จ มหาราชา มหาโพธิสฺตฺตา จ สมาทเปฺนฺติ, สามมฺปิ ปณฺชิตา สมณพฺรหฺมณา สมาทียนฺติ. เต ตํ กุสลกมฺมํ ปริปฺุเรตฺวา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ

^๑ อภิธาน. ๑ / ๔๔๖ / ๕๕๓.

^๒ วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๓ / ๑๖.

^๓ ม.ม. ๑๒ / ๑๔๐ - ๔๑ / ๓๘๘- ๓๙๐.

สมฺปตฺตึ อนฺโณนฺติ.^{๔๐} ตสฺมา ปญฺจคฺชีลาทิ พุทฺเธ โลกเ อฺปฺนฺเน อริยสึลภาเวน
 เจว เหนฺจฺจา จ วุตฺตฺนเยน สรณคฺมนสมฺปฺญิจฺจิตฺภาเวน อธิสึลํ นาม โหติ. ตตฺถ
 ปญฺจคฺชีลมิทเมว สพฺพสึลสฺส ปจฺมสฺสิปาถนสฺสทิสํ โหติ ตํภูมิกํ ตํปทฺฐจฺานํ. ตถา
 สพฺพสึลํ อิมสฺมี ปญฺจสึเล สโมธาเนสิ. ปญฺจสึลํ คหฺภูจฺานํ นิจฺจสึลวเสน
 รกฺขิตพฺพํ โหติ. ตตฺถ หิ สฺมาทียนฺเตหิ อิมฺเหิ ปญฺจคฺเคหิ สมนฺนาคเตหิ ภวิตพฺพํ.
 กตเมหิ ปญฺจหิ ? “ปาณาติปาตา ปฏฺิวิริโต จ โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺิวิริโต จ
 โหติ, กาเมสฺมุจฺฉาจารา ปฏฺิวิริโต จ โหติ, มุสฺสาวาทา ปฏฺิวิริโต จ โหติ,
 สุราเมรยมชฺชุปฺมาทฺฐจฺานา ปฏฺิวิริโต จ โหตีตี.”^{๔๑} อยเมตฺถ สงฺเขปตฺถ. วิตฺถาโร ปน
 ปฏฺิสมฺภิทามคฺควณฺณนาย^{๔๒} โอลเเกตพฺพ.

สพฺพเมตํ เหตุถ อุตฺตฺานตฺถเมว. สุราปानนฺติ ปเนตฺถ กิณฺจึ ภียโย
 วทฺตเมตพฺพํ. ตถจฺ กาเมสฺมุจฺฉาจารปริยาปฺนฺนํ โหติ รสสงฺขาเต กาเม มิจฺฉาจาร-
 ภาวโต.^{๔๓} ตถฺหิ มทฺสฺส ปจฺจโย โหติ, มโท อกฺุสลกมฺมปถสฺส โหติ. ตสฺมา สุราตี
 อิทํ มงฺคฺลตฺถทีปนีปกรณ^{๔๔} อาคตฺนเยน วิตฺถารโต โอลเเกตพฺพ.

ยถาวุตฺตฺนเยน ปญฺจสึลมิทํ มนุสฺสธมฺโมติ วุจฺจติ มนุสฺสจฺานํ
 อตฺตทตฺถานมฺปิ ปฺรตฺถานมฺปิ อุกฺยตฺถานมฺปิ อารหฺนตฺตา. ตตฺถายํ ปนาธิปฺปาโย
 วุจฺจเต :- ปุคฺคโล หิ ปญฺจสึเล ปตฺธิจฺานตฺตา สุขสึโล โหติ, โส อตฺตทตฺถปฺริปฺฐิการี
 นาม. โย ปน ปุคฺคโล ปญฺจธมฺเม ปตฺธิจฺานตฺตา สุขสึโล โหติ, โส ปฺรตฺถปฺริปฺฐิการี
 นาม. โย จ ปุคฺคโล ปญฺจสึเล เจว ปญฺจธมฺเม จ ปตฺธิจฺานตฺตา สุขสึโล โหติ,
 โส อุกฺยตฺถปฺริปฺฐิการี นาม. กถํ ? อึเชกฺจฺอึ ปาณาติปาตา ปฏฺิวิริโต โหติ

^{๔๐}วิ.อ. ๑ / ๔๕ / ๒๕๙.

^{๔๑}ส.สพ. ๑๘ / ๓๐๓ / ๒๒๕.

^{๔๒}ช.ป.อ. ๑ / ๔๐-๔๑ / ๒๓๖-๒๔๓.

^{๔๓}วิภาวินี. ๑ / ๑๖๗.

^{๔๔}มฺงคฺลตฺถ. ๒ / ๑๖๙-๑๗๘ / ๑๓๓-๑๓๙.

ปุณ ๑ สตุเตสุ เมตตายติปิ กรุณายติปิ มุทิตายติปิ อุเปกขายติปิ, ตตถ
 เมตตาทิคุณธมฺภาวนาย สมนฺนาคโต โหติ. ตถ อทินฺนทานา ปฏิวิโรโต
 โหติ ปุณ ๑ ทานจาคปริจจาคภาวนาย สมนฺนาคโต โหติ. ตถ กามสุมิจฺจจารา
 ปฏิวิโรโต โหติ ปุณ ๑ กามสํวรสุส วา ปรทาสนฺตญฺจिया วา ภาวนาย สมนฺนาคโต
 โหติ. ตถ มุสาวาทา ปฏิวิโรโต โหติ ปุณ ๑ สจฺจภาวนาย สมนฺนาคโต โหติ. ตถ
 สุราเมรยมชฺชุปมาทญฺจานา ปฏิวิโรโต โหติ ปุณ ๑ สติภาวนาย สมนฺนาคโต โหตีติ.
 ตโต ปรี อญฺจสีลํ เวทิตพฺพํ.

๒) อญฺจสีลํ

อญฺจสีลํ นาม คหฺมญฺจสีลปฏิพทฺธํ โหติ. ตถจ อญฺจสีลํ เจว อุโปสถสีลํ
 จาติ วุจฺจติ. โก เจตถ วิเสโส. ยทา โย “อชฺช อญฺจมี เจว จาตุทฺทสี ๑ ปณฺณรสี
 จาติ วิเสสกาลํ ปริจฺฉินฺนิตฺวา “อีทิสฺเสสุ ทิวเสสุ อญฺจตรทิวสํ สมากาย สีลํ
 รกฺขิสฺสามีติ ปุณ จินฺเตสิ, ตทา ตสฺส สีลํ อุโปสถสีลนฺติ วุจฺจติ, โย ปน อีทิสํ
 วิเสสกาลํ อปริจฺฉินฺนิตฺวา สีเลสุ สมากาย ปตฺติญฺจโต, ตสฺส สีลํ อญฺจสีลนฺติ วุจฺจติ.
 เอวํ กาลวเสน วิเสโส โหติ. อญฺจวเสน ปน อญฺจจฺเคหิ สมนฺนาคตํ นาม. วุตฺตํ เหน้
 สงฺขิตฺตฺอุปสถสฺสฺเต ^{๔๔} :-

“อญฺจงฺคสมฺนฺนาคโต ภิกฺขเว อุโปสถโก อุปวตฺตโก มหปฺพลโห โหติ
 มหานิสฺสโร มหาชุตฺติโก มหาวิปฺผาโร. อธิ ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ
 ปฏิสญฺจิกฺขติ “ยาวชฺวี อรหนฺโต ปาณาติปาทํ ปหาย ปาณาติปาทา
 ปฏิวิโรตา วิหรนฺติ, อหฺมปชฺช อิมญฺจ รตฺตี อิมญฺจ ทิวสํ ปาณาติปาทํ
 ปหาย ปาณาติปาทา ปฏิวิโรโต วิหรามีติ. อิมินา ปจฺเมเน อญฺเคน
 สมนฺนาคโต โหตีติ.

^{๔๔} อญฺ.อญฺจก. ๒๓ / ๔๑ / ๒๐๔-๐๖.

ภควตา เอวโนเยน ปาณชาติปาทสิกขาปทํ วุตฺตํ, ตถา อทินฺนทาน-
สิกขาปทํ, อพฺรหฺมจฺริยสิกขาปทํ, มุสฺสาวาทสิกขาปทํ สุวามะรยชฺชปมาทญฺ्ञาน-
สิกขาปทํ, วิกาลโกชนสิกขาปทํ, นจฺจคฺีตวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณ-
มณฺฑนวิญฺ्ञสญฺ्ञานสิกขาปทํ, ตถา อุจฺจาสยนมหาสยนสิกขาปทํ วุตฺตํ. วิตฺถาโร ปน
มจฺจคฺลตฺถที่ปนียา^{๔๔} วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ.

ยถาวุตฺตนเยน อฺุโปสถสฺीलสฺส ตตฺติยสิกขาปทํ ปญฺจสฺीलคนฺเยน สทฺธิ
อสทิสนํ โหติ. กถํ ? กาเมสฺสมิฉฺฉาจฺจว เวรมณีสิกขาปทํ ปญฺจสฺीलปริยาปนฺนํ โหติ.
อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณีสิกขาปทํ อฺุโปสถสฺीलปริยาปนฺนํ. ตตฺถาธิปฺุบายสฺส วิเสโส โหติ.
ปญฺจสฺीलนฺตาว วุจฺจเต. คนฺญา นาม พหุกิจฺจา โหนฺติ พหุกรรมียา. ตสฺมา เตสฺ
ปญฺจสฺीलปริยาปนฺนํ กาเมสฺสมิฉฺฉาจฺจว เวรมณีสิกขาปทํ สฺมาทิตฺวา รกฺขิตฺุ วมฺภูติ.

อฺุปาสกอฺุปาสิกานํ ปน คนฺญานํ อฺุโปสถสฺीलปริยาปนฺนํ อพฺรหฺม-
จฺริยา เวรมณีสิกขาปทํ สฺมาทิตฺวา รกฺขิตฺุ วมฺภูติ. อิทํ อญฺจสฺीलํ นาม พฺรหฺมจฺริย-
วเสนาธิปฺุเปตํ. อิมสฺส สฺीलสฺส ปตฺติญฺ्ञาเปนฺเตหิ ปริสุทฺทกายสฺมาจฺจเวหิ ปริสุทฺทจฺ-
สฺมาจฺจเวหิ ปริสุทฺทมโนสฺมาจฺจเวหิ ภวิตพฺพํ. ตถา สตฺตวิธสฺโยคานํ^{๔๕} ปฺฏิปทฺขมฺเมสฺ
อตฺตานํ ปตฺติญฺ्ञาปยมาเนหิ ภวิตพฺพํ. เตเนว ปญฺจสฺीलํ นาม มนฺุสฺसानํ นิจฺจสฺीलวเสน
สมนฺุณาคตํ โหติ. ตถจฺจ เตสฺ อหีสาทิกาวเณ สุขมวหนํ. อญฺจสฺीलํ ปน มนฺุสฺसानํ
ปญฺจสฺीलํ วย อเนกคฺุณวหนํ โหติ, เตสฺ จ สลฺลหุคฺุตฺติอตฺถาย ปวตฺตติ ราคโทสโมห-
วิโนทนตฺตา. เตเนเวตํ พฺรหฺมจฺริยสฺส ปจฺมโสปานสทิสนฺติ วตฺตุํ ยฺุชฺชติ.

อปโร นโย. อฺุโปสถนามกํ หิ อญฺจสฺीलํ เอวํ ติปฺุการํ เวทิตพฺพํ “โคपाल-
อฺุโปสโธ เจว นิคฺคณฺุจอฺุโปสโธ จ อริยอฺุโปสโธ จาติ. ตตฺถ กตโม โคपालอฺุโปสโธ ?

^{๔๔} มจฺจคฺลตฺถ. ๒ / ๑๑๒ - ๑๒๘ / ๙๕ - ๑๐๓.

^{๔๕} อญฺ.สตฺตก. ๒๓ / ๕๐ / ๔๖-๔๗.

เสยฺยถาปี โคपालโก สายณฺหสมเย สามิกานํ คาโว นียฺยาเทตฺวา อิติ ปฏฺิสถฺยจฺกฺขติ
 "อชฺช ไซ คาโว อสุกฺสมิณฺจ อสุกฺสมิณฺจ ปเทเส จริสฺสุ, ปานียานิ ปวีสฺสุ, เสฺวทานิ
 คาโว อสุกฺสมิณฺจ อสุกฺสมิณฺจ ปเทเส จริสฺสนฺตฺติ, ปานียานิ ปวิสฺสนฺตฺติ, เหวเมว ไซ
 อึเถกฺจฺใจ อฺโปสฺถโก อิติ ปฏฺิสถฺยจฺกฺขติ "อนํ ขฺวสฺส อิทฺถจฺกฺขณฺจ ขาทนึยํ ขาทิ,
 โภชนึยํ ภูณฺชึ, เสฺวทานานํ อิทฺถจฺกฺขณฺจ ขาทนึยํ ขาทิสฺสามิ, โภชนึยํ ภูณฺชิสฺสามีติ.
 โส เตน โลภณ อภิชฺฌาสมคฺเตน เจตฺสา ทิวสํ อตฺตินาเมติ. เอยํ โคपालอฺโปสฺถโก นาม
 โหติ. เอวํ อฺปฺวตฺตฺโต ไซ โคपालอฺโปสฺถโก น มหปฺฝโล โหติ น มหानิสฺโส. กตฺโม ปน
 นิคณฺจฺอฺโปสฺถโก ? นิคณฺจฺา นาม สมณฺชาตฺกฺกา หุตฺวา ตทฺหฺโปสฺเถ สวากํ เอวํ
 สมาทเปณฺตฺติ "เอหิ ตฺวํ อมฺโห ภูริสฺส เย ปฺรตฺตฺติมาเย ทิสาย ปาณา ปรี โยชนสฺตํ, เตสฺสุ
 ทณฺฑํ นิกฺขิปาหิ, ตถา ปจฺจฺิมาเย ทิสาย, อุตฺตฺราย ทิสาย, ตถา สพฺพทิสาสฺสุ ปาณา
 ปรี โยชนสฺตํ, เตสฺสุ ทณฺฑํ นิกฺขาปาหีติ. เต หิ นิคณฺจฺา เอกฺจฺเจ ปาณเอน อณฺุกมฺปนฺตฺติ,
 โน เอกฺจฺเจ ปาณเอน อณฺุกมฺปนฺตฺติ. ตถา กทาจิ สจฺจฺเจ อตฺตโน สวากํ สมากฺเปณฺตฺติ,
 กทาจิ มุสฺสาวาเท อตฺตโน สวากํ สมากฺเปณฺตฺติ. เอวํ ไซ นิคณฺจฺฺอฺโปสฺถโก โหติ, เอวํ
 อฺปฺวตฺตฺโต ไซ นิคณฺจฺฺอฺโปสฺถโก น มหฺชฺฐติโก โหติ น มหฺวิปฺผาโร. กตฺโม จ อริย-
 อฺโปสฺถโก ? อยฺยวฺหิ เหวจฺจา ยถา วตฺตฺตฺนเยน อภฺจฺหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. ตถา
 ये จิตฺตฺสฺส อฺปฺกฺกิลฺเสสา, เต ปหฺียณฺตฺติ. ตถา ยทา จิตฺตํ อฺปฺกฺกิลฺสิจฺจํ โหติ, ตทา ตสฺส
 ปรีโยทปนา พุทฺธานุสฺสฺสติอาทินา อฺปฺกฺกเมน อโหสิ, ยถา อฺปฺกฺกิลฺสิจฺจฺสฺส สีสฺส
 ปรีโยทปนา ตชฺชวายามอาทินา อฺปฺกฺกเมน อโหสิ. เอวํ ไซ อริยอฺโปสฺถโก โหติ. เอวํ
 อฺปฺวตฺตฺโต ไซ อริยอฺโปสฺถโก มหปฺฝโล โหติ มหฺนนิสฺโส มหฺชฺฐติโก มหฺวิปฺผาโร.
 อยฺเมตฺถ สงฺเขปฺตฺโต. วิตฺถาโร ปน องฺคฺตฺตฺรนิกาเย ติกฺกิปาเต อฺโปสฺถสฺสฺตฺเต^{*๑}
 โอลิเกตพฺโพ. อิทฺถวฺหิ อฺโปสฺถสงฺฆาตํ อภฺจฺสีลํ เอวํ สงฺเขปฺตฺตํ โหติ. อิติ ปรี
 อธิกฺตฺรวิตฺถารํ อิจฺฉนฺเตน มงฺคฺลตฺถทีปนีปกรเณ^{*๒} อนวชฺชกมฺมกถาย โอลิเกตพฺพํ.

^{*๑} อ.ต.ก. ๒๐ / ๗๑ / ๒๐๐ - ๒๐๑.

^{*๒} มงฺคฺลตฺถ. ๒ / ๑๐๑ - ๑๓๓ / ๙๐ - ๑๐๘.

๓) อาชีวะกรรมกสิล

อิทญฺหิ สิลลํ คิหีนํ อติเรกสิลลํ อกฺขาตํ, สมฺมาอาชีวะอฏฺฐมํ นาม โหติ. เสยฺยถิทํ ? กายกมฺมํ ติวริทํ โหติ “ปาณาติปาตา เวรมณี, อทินฺนาทานา เวรมณี, กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี จาติ. วจีกมฺมํ จ จตุพฺพิทํ โหติ “มฺุสาวาทา เวรมณี ปิสฺุณาย วาจา เวรมณี, ผรุสฺสาย วาจา เวรมณี, สมฺพปฺปลาปา เวรมณี จาติ. สพฺพํ สตุตฺตกฺสสฺสกมฺมปฺโภติ วตฺตุํ วมฺุฏฺฐติ, อิทญฺจ สิลลํ ยํ อธิ อริยสวโก มิจฺฉาอาชีว์ ปหาย สมฺมาอาชีเวน ชีวีกํ กปฺเปติ; ตํ อาชีวกมฺมอฏฺฐมํ โหติ.

ยถาวุตฺตนเยน ปน มคฺคองฺคเวสน อิทํ ติวริทํ โหติ “สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว จาติ. ตญฺจ ยํ สิกฺขาปทํ อภิสมาจารสงฺขาตํ อุตฺตมสมฺมาจารํ อารพฺภ ปญฺญตฺตํ, ตพฺพุตฺตริตฺรํ โหติ. ตถา อริยมคฺคสงฺขาตสฺส พฺรหฺมจฺริยสฺส อาทิภาวภูตํ โหติ ปุพฺพภาเคเยว ปฺโรเสตฺตพฺพตฺตา. เตเนวาท ภาควา :- “ปุพฺพเพว โข ปนสฺส กายกมฺมํ วจีกมฺมํ อาชีโว สุปฺริสฺสุทฺโธ โหตีติ.”^{๕๓} อยเมตฺถ สงฺเขปตฺโต. วิตฺถาโร ปน ปฺุโรโต อาชีว์ปาริสฺสุทฺธิอาทิสฺสุ อาวิภวิสฺสตี. ตโต ปฺริ อฺุปรฺุปริมํ สิลลํ เวทิตพฺพํ.

๒.๓.๒ ปพฺพชิตสิลล

ยานิ สิกฺขาปทานิ ปพฺพชิตฺเตหิ รกฺขิตพฺพานิ, ตานิ ปพฺพชิตสิลลํ นาม. ตํ หิ สิลลจารีนํ สิกฺขาปทปญฺญตฺตติสงฺขาตอาณานปาติโมกฺขเวสน “สามเณรสิลลญฺเจว ภิกฺขุสิลลญฺจ ภิกฺขุณีสิลลญฺจาติ ติวริทํ โหติ. อิมํ จ เตหิ เตหิ ปุคฺคเลหิ นิจฺจํ รกฺขิตพฺพสิลลภาเวน ปุคฺคลสิลลํ วา นิจฺจสิลลํ วาติ วตฺตุํ วมฺุฏฺฐติ. สเจ ปเนตํ โย ธมฺโม สํวราทิปฺปฏิปฺตฺติวริทํ วา โหติ จริตพฺพธมฺโม วา โยวาทปาติโมกฺโข วา,

^{๕๓}ม.อ. ๑๔ / ๔๓๑ / ๓๗๑.

คัมภีร์ปาติโมกข์วเสน วุจจมานัน สียา, จตุพพิณ โหติ “ปาติโมกข์สัทธิสัจจ เว
 อธิปริยสัทธิสัจจ จ อธิปริยสัทธิสัจจ จ ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสัจจ จาติ. อธิ จตุหิ
 องฺเคหิ สมฺนาคตํ สัจจํ หิ จตุปฺปาริสฺสทธิสัจจนฺตํ วุจฺจติ. สเจ ปเนตํ นามวเสน
 วุจฺเจยฺย, เอกวิธํ วิย โหติ. ปาฏิกงฺขมิตํ จ โข “โสตฺถุนํ เอตฺตาวตฺตา กงฺขา นตฺถิตฺติ.
 อลํ ยถารุจฺจียา พหุภาย. อิทานิ ปพฺพชิตสัจจํ ปุพฺเพ สามเณรสัจจาทินํ
 อนุปฺพเพน เวทิตพฺพํ.

๑) สามเณรสัจจ

พุทธศาสนเน หิ สามเณรา ทสฺหิ สิกฺขาปเทหิ สมฺนาคตา โหนฺติ. เตสํ
 ปเนวํ ทสฺสิกฺขาปทานิ อตฺตนา วจฺเภาทํ กตฺวา สมมาทียิตพฺพานิ :-

“ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. อทินฺนาทานา
 เวรมณีสิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณีสิกฺขาปทํ
 สมมาทียามิ. มุสาธาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. สุราเมรยมชฺชช-
 ปมาทญฺจานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. วิกาลโกชฺชา เวรมณีส-
 สิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. นจฺจคิตฺวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสนา เวรมณีสิกฺขาปทํ
 สมมาทียามิ. มาลาคนฺธุวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺญานา เวรมณีส-
 สิกฺขาปทํ สมมาทียามิ. อจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณีสิกฺขาปทํ
 สมมาทียามิ. ชาตฺรฺปรชตปฏิกุคฺคหฺนา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมมาทียามิ”ติ.^{๕๔}

ยถาวุตฺตเนยฺน สามเณรสัจจํ นาม ปุจฺโต ปุจฺโต ปญฺจสิกฺขาปทานิ
 นาสนฺจคปฏฺทิพฺพานิ โหนฺติ, ปจฺจโต ปจฺจโต ปญฺจสิกฺขาปทานิ ทณฺฑกมฺ-

^{๕๔} พุ.ธ. ๒๕ / ๒ / ๑.

ปฏิพทุธานิ. ตสฺมา สามเณรानि नासन्नृकानि, यानि प्लवङ्गकानि भควता
 “पुण्डसुस अवणुन् णासति, षमसुस अवणुन् णासति, सुससुस
 अवणुन् णासति, मिजुणातिगुजिโก होति, गिगुञ्चिणुसुगो होति^{๕*} अनुणुवातानि, तानि
 वणुत्तेमतुवा तसुवित्तानि होनुति.

เตसु ๑ तणुत्तगुम्मं भควता अनुणुवातानि “गिगुञ्चिणु ओลาगाय प्रिसुगतติ,
 गिगुञ्चिणु ओनुถाय प्रिसुगतติ, गिगुञ्चिणु ओनावาสाय प्रिसुगतติ, गिगुञ्चि ओकुโกสति
 प्रिरासति, गिगुञ्चि गिगुञ्चि गेतेตี^{๕*} อิมานि प्लवङ्गकानि वणुत्तेमतुตา तसुवित्त
 नाम होति. ओयเมตถ सुखेत्तु. วิตุถาโร ปน विनยปิणुगे महาวकुसुส ओणुत्तกา^{๕*}
 ओโลเกตพุโพ. ตโต परि गिगुञ्चिणु वुจुजेते.

๒) गिगुञ्चिणु

ตथा गिगुञ्चिणु नाम पणुत्तेमतुत्तปริयापणुन् होति. ओतो हि पुणुत्तกา
 गिगुञ्चि गथाजि थियणुत्तेमतुत्त^{๕*} समणुत्तกา नाम. गेजि “गथाजि गिगुञ्चि
 पणुत्तेमतुत्त^{๕*} होनुति, गथाजि सुत्त^{๕*} गिगुञ्चि पणुत्तेमतुत्त^{๕*} होनुति, गथाजि विसाธिगानि
 เทว सुत्त^{๕*} गिगुञ्चि पणुत्तेमतुत्त^{๕*} होनुति.

पणुत्तेमतुत्त^{๕*} ปणु गिगुञ्चि “จตุत्तराโร पाराชิกา षमมา जेव तेरससुसगा-
 เสसा ๑ เทว ओนियता ๑ तीसु निสुसकुคिया ปाจิตुคिया ๑ เทवनुत्ति ปาจิตุคिया ๑
 จตุत्तरาโร ปาणिเทสนिया ๑ पणुत्तेमतुत्त^{๕*} เสชिया ๑ सुत्त^{๕*} ตาธिกรณสมถา षमมา จาति
 ओमेहि सुत्त^{๕*} विसुत्त^{๕*} गिगुञ्चि पणुत्तेमतुत्त^{๕*} समणुत्तกา होनुति. ओयเมตถ सुखेत्तु.

^{๕*}วิ.มหา. ๔ / ๑๐๘ / ๑๒๓.

^{๕*}วิ.มหา. ๔ / ๑๐๗ / ๑๒๒.

^{๕*}วิ.อ. ๓ / ๑๐๘ / ๗๙ - ๘๑.

^{๕*}थियणุत्तेमतुत्त^{๕*} मिलिणुत्त^{๕*} ปणुत्तेमतुत्त^{๕*} ปากุ. मिलिणु. ๑ / ๘ / ๒๘๓.

^{๕*}सारकुฏ. ๑ / ๗๕.

วิตุถารโต ปน ภิกขุณี ทวิสตสิกขาปทานิ เจว สตฺตวิสตสิกขาปทานิ จ วินยปิฎก
มหาวิภังคปาถิมเวว^{๖๐} โอลเกตพพานิ.

๓) ภิกขุณีศีล

ภิกขุณีศีล ปเนตํ ยํ ภิกขุณีหิ สมาทาย รกฺขิตพฺพํ. ตณฺหิ อญฺจ
ปาราชิกา ฐมฺมา เจว สตฺตรสสงฺฆาทีเสสา จ ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา จ
ฉสมฺมจิสตปาจิตฺติยา จ อญฺจปาฏิเทสนียา จ ปญฺจสตฺตตี เสขิยา จ สตฺตธาธิกรณ-
สมถา ฐมฺมา จาติ อิมหิ ตีหิ สิกฺขาปทานํ สเตหิ เจว เอกาทสสิกขาปเทหิ จ
สมนฺนาคตํ โหติ. ตณฺหิ ตีหิ สิกฺขาปทานํ สเตหิ เจว เอกาทสสิกขาปเทหิ จ
สมนฺนาคตํ โหติ, ตสฺมา ภิกขุณีนํ เอกาทสตีสตสิกขาปทานิ โหนฺติเยว. วิตุถารโต ปน
ตานิ อุกฺคณฺหิตุกาโม วินยปิฎก ภิกขุณีวิภังคปาถิมเวว^{๖๐} โอลเกยฺย. ตสฺมา สงฺเขปโต
สามเณรานิปี ทสสิกขาปทานิ โหนฺติ, ภิกขุณีปี สตฺตวิสตวิสตสิกขาปทานิ
โหนฺติ, ภิกขุณีนปี เอกาทสตีสตสิกขาปทานิ โหนฺติ. ตทนนฺตรํ ปจฺฉิมํ จตฺตพฺพิธศีล
เวทิตพฺพํ.

๔) ปาติโมกขสํวรศีล

อิทํ ปาติโมกขสํวรศีลํ นาม “อธิสึลนฺติ วุจฺจติ. ตํ หิ สุริโย วีย ปชฺุไซตานํ
สิเนรุ วีย ปพฺพตานํ สพฺพโลกิยสึลานํ อธิกญฺเจว อุตฺตมญฺจ, พฺพฐุปฺปาเทเยว จ
ปวตฺตติ, น วินา พฺพฐุปฺปาทา. น หิ ตํ ปญฺญตฺตี อุกฺกัรฺติวฺวา อญฺโฆ สตฺโต จเปตฺตุ

^{๖๐}ปญฺจจตฺตافیล เตปิฎกโปตฺถกา สกฺลพฺพธฺสาสนทีปกา โหนฺติ. ตตฺถ ปจฺมทฺติยโปตฺถโก ภิกขุสิกขาปททีปโก โหติ.
ตสฺมา เหตุถ ภิกขุณีศีล วิตุถารโต โอลเกตพฺพํ.

^{๖๑}ปญฺจจตฺตافیล เตปิฎกโปตฺถกา สกฺลพฺพธฺสาสนทีปกา โหนฺติ. ตตฺถ ตติยโปตฺถโก ภิกขุณีสิกขาปททีปโก โหติ.
ตสฺมา เหตุถ ภิกขุณีศีล วิตุถารโต โอลเกตพฺพํ.

สกุกิถิตี, พุทฺธาเอว ปน สพุพโส ภายวฉีทวารอชฺฐมาจารโสติ ฉินฺทิตฺตฺวา ตสฺส ตสฺส
 วิตฺติกมฺสฺส อญฺฺจณฺวิกัํ ตัํ สึลลํสัํวริ ปญฺญาเปนฺติ. ปาฏิโมกฺขสัํวรโตปิ จ มคฺคผล-
 สมฺปยุตฺตเมว สึลลํ อธิสึลลํ. ตัํ ปน อธิ อนฺธิปฺเปตฺติ. น หิ ตัสมฺปาปฺนฺโน ภาิกฺข
 เมถุนํ ฐมฺมํ ปฏฺิเสวติ.^{๒๒}

ตถา ปาติโมกฺขสัํวรสึลลํ นาม ปาติโมกฺখে สัํวโร, ภายทฺวาเรหิ วฉีทฺวาเรหิ
 อนฺวิตฺติกโม ปาราชิกาปตฺติขนฺธาทินํ สตฺตฺวาปตฺติขนฺธานํ, เตสัํเยว อนาปชฺชนนฺติ
 อตฺถโ. สตฺตฺสฺส อฺปาตฺติกฺขนฺธेषฺส โย โย เยน อชฺฐมาปฺนฺโน โหติ, โส โส เตน
 วุจฺจํนเทสนาหิ ปฏฺิกาทพุโพเยว. อชฺฐมาปฺนฺนาปี หิ อฺปาตฺติกฺขนฺธา วุจฺจิตฺตา วา
 เทสิตฺตา วา อนฺตรายัํ น กโรนฺติเยว.^{๒๓}

อถว ปาติโมกฺขสัํวรสึลลํ นาม ยัํ ภควตา “อฺธิ ภาิกฺข ปาติโมกฺขสัํวรสัํวโรโต
 วิหฺรติ อฺจารโคจฺรสมฺปฺนฺโน อญฺมตฺเตสฺส วชฺเชสฺส ภายทฺสฺสาวิ สมฺพาทาย สิกฺขติ
 สิกฺขาปเทสฺส”^{๒๔} อาทิวจฺจนวเสน เอวํ วุตฺตสึลลํ. อยเมตฺถ สงฺเขปตฺถโ. วิตฺถาโร ปเนว
 อภิธมฺมปิฎฺเเก ฌานวิภงฺคปาลิอาทิสึ^{๒๕} อาคตฺนยัํ ปฏฺิจจ ยถารหัํ วุจฺจเต :-

โย หิ สัํสาเร ภายัํ อิกฺขนตฺตาย วา ภินฺนปฏฺุจฺจาทิตฺตาย วา เอวํ
 ลทฺธวโหาโร สทฺธฺวาปพุพชิตฺโต กุลปฺตฺโต, โส ภาิกฺข นาม, ลภนฺโต วา อลภนฺโต วา
 อริยาย ยาจนาย ยาจตีติ อตฺถโ. ตถา โย โกจึ อปฺป วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธัํ
 ปหาย อคารสฺมา อนคาริยัํ ปพุพชิตฺโต, โส กสิโคจรกฺขาทีหิ ชีวิตกปฺปนัํ หิตฺวา ลิงฺค-
 สมฺปฏฺิจฺจนเนนฺว ภาิกฺขาจารย์ํ อชฺฐปคฺโต ภาิกฺข นาม.^{๒๖}

^{๒๒}วิ.อ. ๑ / ๔๕ / ๒๕๙.

^{๒๓}มฺงคฺคตฺถ. ๑ / ๑๔๗ / ๑๖๙.

^{๒๔}ภฺกิ.วิ. ๓๕ / ๕๐๘ / ๒๙๔.

^{๒๕}ภฺกิ.วิ. ๓๕ / ๕๐๙ -๕๑๖ / ๒๙๕-๒๙๘.

^{๒๖}วิ.อ. ๑ / ๔๕ / ๒๕๓.

อณุมตตานี วชฺชานีติ วุจฺจนฺติ. อิมेषฺ **อณุมตเตสฺ วชฺเชสฺ** วชฺชทสฺสาวี ๑ โหติ **ภยทสฺสาวี** ๑ อาทึนทสฺสาวี ๑ นิสฺสรณทสฺสาวี ๑.

จตฺสฺโส หิ สิกฺขา ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุสิกฺขา, ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ สิกฺขา, อูปาสกานํ อูปาสกสิกฺขา, อูปาสิกานํ อูปาสิกาสิกฺขา. อิมํ วุจฺจนฺติ สิกฺขาโย. อิติ **อิมาสฺ สิกฺขาสฺ** สพฺเพน สพฺพิ สพฺพธา สพฺพิ อเสสํ นิสฺเสสํ สมาทาย วตฺตตีติ.

อิทญฺจ ปาติโมกฺขสํวรสีลํ สทฺธาย สมฺปาเทตพฺพิ. ตถฺหิ สทฺธาสาธนํ โหติ. อถฺวา เทสฺนาสุทฺธิ นาม ปาฏิโมกฺขสํวรสีลํ. ตํ หิ เทสฺนํ สุชฺฌนโต เทสฺนาสุทฺธิติ วุจฺจติ.

ยถาวตฺตยนฺ ปน ภิกฺขุณา ยถาปญฺจตฺตสิกฺขาปทํ อนวเสสํ สทฺธาย สมายิตฺวา อตฺตโน ชีวเตปี อเปกฺขํ อกรโณเตน สาธุกํ สมฺปาเทตพฺพิ. เอวํ สนฺเต, ตสฺส กายทวาราทโย สํวตา โหนฺติ ปริโยทาตา, ตเถว อจาโร, ตสฺส อนฺวชฺชมหา- วชฺชานี นตฺถิ. โส ๑ ฐมฺมวินยปติภฺจิจฺโต โหติ สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ. เอวํ ปาฏิโมกฺขสํวรสีลํ เวทิตพฺพิ.

๕) อินฺทฺริยสํวรสีลํ

อินฺทฺริยสํวรสีลํ นาม เยน ภิกฺขุ นาม อารมฺมเณ อาปาถคเต จกฺขุณฺทฺริยาทีสุ สํวรํ อาปชฺชติ. เยน วา อกฺุสลธมฺเมหิ อนภิกฺภูโต โหติ. อยเมตฺถ สงฺเขปตฺถ. อยมฺปน วิตุถาโร :-

อินฺทฺริยสํวรสีลํ ปน นาม ยํ ภควตา “โส จกฺขุณา รุปี ทิสฺวาน นิमितฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยุญฺชนคฺคาหี ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺทฺริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกํ อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฏฺิปปชฺชติ,

รกขติ จกขุณฺหุริยํ, จกขุณฺหุริเย สํวรํ อปาขุชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปฯ ฆาเตน
 คนฺธํ ฆายิตฺวา ๔เปฯ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปฯ กาเยน โณฏฺจพฺพํ ผุสิตฺวา ๔เปฯ
 มนสา ธมฺมํ วิญญาเย น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ ๔เปฯ มนินฺหุริเย สํวรํ อปาขุชติ"^{๖๔}
 เอวเมวาทินา นเยน วุตฺตสีลํ. ตตฺถาธิปฺปาโย วิสุทฺธิมคฺคปกรณ"^{๖๕} อาคตนํ ปฏฺิจจ
 ยถารหํ วุจฺจเต :-

โย หิ อิตฺถิปฺริสนิมิตฺตํ วา สุภานิมิตฺตาทิกํ วา กิเลสวตฺถุญฺจํ นิมิตฺตํ น
 คณฺหาติ, ทิฏฺฐจมตฺเตเยว สณฺจชาติ, โส น **นิमितฺตคฺคาหิ** นาม.

โย หิ กิเลสํ อานุพยฺยชนโต ปากฺกฏภาวกรณโต อานุพยฺยชนนฺติ
 ลทฺธโวหารํ หตฺถปาทสติดสติดกิตฺตลปิตฺวิโลกิตฺตาทิเกทํ อาการํ น คณฺหาติ, ยํ ตตฺถ
 ญฺจํ, ตเทว คณฺหาติ, โส **นानุพยฺยชนคฺคาหิ** นาม.

ยตฺวาธิกรณเมนฺนติอาทิมฺหิ ยํการณา ยสฺส จกขุณฺหุริยาสํวรสฺส เหตุ
 เอตํ ปุคฺคํ สติกวาญฺน จกขุณฺหุริยํ อสํวรํ อปฺพิทจกขุทฺวารํ หุตฺวา วิหรนฺติ เอเต
 อภิชฺฌมาทโย ธมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ อานุพฺนฺนฺเชยฺยํ

โย หิ ยสฺส จกขุณฺหุริยสฺส สติกวาญฺน ปิทหนตฺถาย ปฏฺิจฺจชติ.
 เอวํ ปฏฺิจฺจชฺนโตเยว จ **'รกขติ จกขุณฺหุริยํ, จกขุณฺหุริเย สํวรํ อปาขุชติ'**ติปิ
 วุจฺจติ, โส ตสฺส สํวราย ปฏฺิจฺจชติ นาม.

ตถา สติยา อินฺหุริยสํวโร^{๖๖} สมฺปาเทตพฺโพ. สติสาธโน หิ โส, สติยา
 อธิจฺจิตานํ อินฺหุริยานํ อภิชฺฌมาทิมฺหิ อนฺนฺวาสฺสวเนยฺโต. ตสฺมา 'วรํ ภิกฺขเว ตตฺถาย

^{๖๔}ม.มฺ. ๑๒ / ๔๑๑ / ๓๖๘.

^{๖๕}วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๕ / ๒๑-๒๓.

^{๖๖}วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๙ / ๓๘-๔๐.

อโยสลาภาย อชาติตตาย สมบุชชิตาย สไซติฏฏตาย จกขุขุทริยัม สมุปลิมภูจัม, น
 เตวว จกขุวิญญเญเยสุ รูปสุ อนุพยุญชนโส นิमितตคคา โหติอาทินา^{๙๑} นเณน
 อชาติตตปริยายัม สมมุตตสริตวา รูปาทีสุ วิสเยสุ จกขุทวาราทิปโปวตตตสุ วิญญานนตสุ
 อภิชุฌาทีหิ อนุวาสุสวณีนัม นิमितตาทิคคาหัม อปมภูจาย สติยา นิสเณนเตน เอส
 สาธุกัม สมุปาเทตพุโพ.

ยถาวุตตนเณน ปเนว อสมุปาติเต เอตตมัม ปาฏิโมกขสีลมปิ อนทุณีนัม
 โหติ อจิรภูจิติกัม, อสัวิทิตสาขาปริวารมिव สสุลัม. หนุญเต จายัม กิเลสโจเรหิ,
 วิญญทวารโ วิย คาโม ปรสสุส หารีหิ. จิตตตญจสุส ราโค สมตติวิชุตติ, ทุจจนนุมนคารัม
 ภูจิจิ วิย. สมุปาติเต ปน ตตมัม ปาฏิโมกขสีลมปิ อทุณีนัม โหติ จิรภูจิติกัม,
 สุตตวิทิตสาขาปริวารมिव สสุลัม. น หนุญเต จายัม กิเลสโจเรหิ, สุตตตทวารโ วิย คาโม
 ปรสสุส หารีหิ. น จสุส จิตตัม ราโค สมตติวิชุตติ, ทุจจนนุมนคารัม ภูจิจิ วิย. จิตตัม
 นามัตถัม ลหุปริวตตัม, ตตมา ออุปนุณนาคัม อสุกมณสิกาเรณ วิเนตเตวา อิทุทริยสัวโร
 สมุปาเทตพุโพ.

อถวา ปน ภियโย อิทุทริยสัวรสถาย ภิกขุ อิทุทริยสัวโร สียา
 กจจโป วิย. กุมโม กิร กจจโป สายณนุสมมัม อนุณทีตีเร โคจรรปสุโต อโหสิ.
 สิคาลโป โข สายณนุสมมัม อนุณทีตีเร โคจรรปสุโต อโหสิ. อทุทส โข กุมโม
 กจจโป สิคาลัม ทูโรโตว โคจรรปสุตัม, ทิสฺวาน สเณนทูปญจมานิ อญฺคานิ สเก กปาเล
 สโมททิตฺวา อปโปสุสุโก ตฺถนุหิฏฺโต สงฺกสายติ. สิคาลโป โข อทุทส กุมมัม
 กจจโป ทูโรโตว โคจรรปสุตัม, ทิสฺวาน เณน กุมโม กจจโป เตนุสสงฺกมิ,
 อุตฺตงฺกมิตฺวา กุมมัม กจจโป ปจฺจบุภฺจิจิโต อโหสิ ‘ยทายัม กุมโม กจจโป สเณนทูปญจมานัน
 อญฺคานัน อญฺจตรัม วา อญฺจตรัม วา อญฺคัม อภินินฺนาเมสฺสตี, ตทาเยว

^{๙๑} ส.สพ. ๑๘ / ๒๓๕ / ๑๕๗-๘.

นํ คเหตุวา อุกุทาลิตฺวา ขาทิสฺสามีติ. ยทา โข กุมฺโม กจฺจโป โสณฺทปฺปญฺจมานํ
 อญฺคานํ อญฺจตฺรํ วา อญฺจตฺรํ วา อญฺคํ น อภินินฺนามิ. อถ สีคาโล
 กุมฺมมหา โอตารํ อลภมาโน นิพฺพิชฺช ปกฺกามิ.^{๔๖}

ตถา อินฺทฺริยสํวรสีลํ สํวรสุทฺธิ นาม. ตํ ทิ ‘น ปฺน เหวํ กริสฺสามีติ
 จิตฺตาทิฏฺฐานสํเวเนว สุชฺชณฺนโต สํวรสุทฺธีติ วุจฺจติ. เหวํ อินฺทฺริยสํวรสีลํ เวทิตพฺพํ.

๖) อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลํ

สีลํ นามเตํ อิทฺธาธิปฺเปตํ ยํ ภิกฺขุ อตฺตโน ปริโภคตฺถาย จตฺตฺปจฺจเย
 สมฺมา ปริเยสเยย ปาริสฺสุทฺธิยา วา ปน เต อฺปปาเทยฺย วา ลภเยย วา. อถวา
 อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลํ นามเตํ เยน สีเลน ภิกฺขุ นาม สมฺมาอาชีเวน ชีวิตํ กปฺเปติ,
 เยน วา มิจฺจหาอาชีวโต ปฏฺวิโรโต โหติ.

ตถา ทิ อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลํ นาม เหวํ เวทิตพฺพํ “ยา ปน อาชีวเหตุ
 อาชีวการณา ปญฺจตฺตานํ ฉนฺนํ สีกฺขาปทานํ วีตฺติกุมฺมสุส, ‘กุหนา ลปนา
 เนมิตฺติกตา นิปฺเปสิกฺกตา ลาภาน ลภํ นิชิคฺชีสนตาติ เหวมาทีนญฺจ ปาปธมฺมานํ
 วเสน ปวตฺตตา มิจฺจหาชีวา วิรติ, อิทํ อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลนฺ’ติ^{๔๗} อยมฺปน
 ตตฺถเววาทิปฺปาโย :-

“ภิกฺขุ นาม อาชีวเหตุ อาชีวการณา ปาปิจฺจเ อิจฺจหาปกโต
 อสนฺตํ อฏฺฏตํ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมํ อุลลปฺติ, อาปตฺติ ปาราชิกสุส.
 อาชีวเหตุ อาชีวการณา สญฺจจริตฺตํ สมาปชฺชติ, อาปตฺติ

^{๔๖} ส.สพ. ๑๘ / ๒๔๐ / ๑๖๖ - ๖๗.

^{๔๗} วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๓ / ๑๗.

๗) ปัจจัยสนุนิสิตสี่ล

ปัจจัยสนุนิสิตสี่ล นาม ปน ยัม “จิวรรณเจว ปิณฑุทปาโต จ เสนาสนนญจ คิลานเภสชชฎจาติ จตุปัจจยปัจจเวกขณปฏิพทฐ โหติ. ยัม วา สนนาย วุตตัม “ปริคคเหปี ปริโกคปิ ปัจจเย ปัจจเวกขจติ, ปริโกคโต ปัจจฉา ปุณปี ปัจจเวกขตีติ.

ตถา ปัจจยสนุนิสิตสี่ล ยัม สี่ล ภควตา เอวํ วุตตัม โหติ “อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปฏิสงฆา โยนิโส จิวริ์ ปฏิเสวติ ยาวเทว สีสสุส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสุส ปฏิฆาตาย, ทังสมกสวาตาทปสีริสปสมฺมุสฺสานันํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปีนปฺปิจฺฉาทนตถํ. ปฏิสงฆา โยนิโส ปิณฑุทปาตํ ปฏิเสวติ เนว ทวายน น มทายน น มณฺชณายน น วิญฺญณายน ยาวเทว อิมสุส กายสุส จิตฺติยา ยาปนายน วิหีสุปรติยา พุรหุมจฺริยานุคฺคหายน, ‘อิติ ปุรธาณนญจ เวหนํ ปฏิหฺงขามิ, นวณฺจ เวหนํ น อุปะปาเทสุสสามิ, ยาตุรา จ เม ภวิสฺสตี อนวชฺชตา จ ฆาสุวิหาโร จาติ. ปฏิสงฆา โยนิโส เสนาสนนํ ปฏิเสวติ ยาวเทว สีสสุส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสุส ปฏิฆาตาย, ทังสมกสวาตาทปสีริสปสมฺมุสฺสานันํ ปฏิฆาตาย ยาวเทว อุตุปริสฺสุสยวิโนทนนํ ปฏิสฺสุลานารามตถํ. ปฏิสงฆา โยนิโส คิลานปัจจยเภสชชฎปริกขารํ ปฏิเสวติ ยาวเทว อุปะปนฺนายน เวยฺยาพาธิกานันํ เวทนนันํ ปฏิฆาตาย อพฺยาปชฺฌ-ปรมตายน”ติ.^{๑๑๑} อยเมตถ สงฺเขปตถุโธ. วิตุถาโร ปน วิสุทฺธิมคฺคปกฺรณ^{๑๑๒} เวทิตพฺโพ.

ยถาวุตฺตนเยน ปน อตฺตโน ปัจจยสนุนิสิตสี่ลปริปุริการีภิกขุ “ฆาสุวิหาโร จ เม ภวิสฺสตี จตุปะญจาลอปะมตฺตอฺนโกชเนน จตุอิริยาปถโยคฺยภาวปฏิปาทนนโตติ เอวํ จินฺตเนน จตุปัจจเย ปฏิเสวติ. วุตฺตมฺปิ เหตุ :-

“จตุตาโร ปญจ อาโลเป อภตุวา อุทกํ ปีเว

^{๑๑๑} ม.ม.๑๒ / ๒๓ / ๑๔.

^{๑๑๒} วิสุทฺธิ.๑ / ๑๘ / ๓๒-๓๖.

อลั ผาสุวิหาราย ปหิตตตสฺส ภิกฺขุโนติ.^{๔๑๔}

อิทญฺจ ปจฺจยสนฺนิสิตสึลฺลํ ปญฺญาเย สมฺปาเทตพฺพํ. ปญฺญาสาธนํ หิ ตํ
 ปญฺญวโต ปจฺจเยสุ อาทึนวานิสฺสทสฺสนสมตฺถภาวโต. ตสฺมา ปจฺจยเคธํ ปหาย
 ธมฺเมเน สเมเน อุปฺปนฺเนเน ปจฺจเย ยถาวุตฺเตเน วิธินา ปญฺญาเย ปจฺจเวกฺขิตฺวา
 ปริภุชฺชนฺเตเน ตํ สมฺปาเทตพฺพํ. ตตฺถ ทฺวาริํ ปจฺจเวกฺขณํ ปจฺจยานํ ปฏฺฐิลากฺกาเล จ
 ปริภุชฺชนฺเตเน จ. ปฏฺฐิลากฺกาเลปิ หิ ธาตุวเสน วา ปฏฺฐิลวเสน วา ปจฺจเวกฺขิตฺวา
 จปิตานิ จิวราทีนํ ตโต อุตฺตารี ปริภุชฺชนฺตสฺส อนวชฺไชว ปริภุชฺช, ปริภุชฺชกาเลปิ.
 ตตฺตรายํ สนฺนิฏฺฐานกโร วินิจฺฉโย.

จตฺตารโ หิ ปริภุชฺชกา เถยฺยปริภุชฺช, อธิณฺปริภุชฺช, ทายชฺชปริภุชฺช, สามิ-
 ปริภุชฺชโคติ. ตตฺถ สจฺจมชฺชเมปิ นิสฺสึทิตฺวา ปริภุชฺชนฺตสฺส ทสฺสึลลสฺส ปริภุชฺช
 เถยฺยปริภุชฺช นาม. สึลลวโต อปจฺจเวกฺขิตฺปริภุชฺช, อธิณฺปริภุชฺช นาม. ตสฺมา จิวริ
 ปริภุชฺช, ปริภุชฺช, ปจฺจเวกฺขิตฺพฺพํ, ปิณฺฑปาโต อาโลเป อาโลเป, ตถา อสฺสกุโกนฺเตเน
 ปุเรกตฺตปจฺจภาตฺตปุริมยามมชฺชเมยฺยปจฺจิมยามเมสุ. สจฺจสฺส อปจฺจเวกฺขิตฺว อรุณ
 อุกฺคจฺจติ, อธิณฺปริภุชฺชกาเน ติฏฺฐจติ. เสนาสนมฺปิ ปริภุชฺช, ปริภุชฺช, ปจฺจเวกฺขิตฺพฺพํ.
 เภสชฺชสฺส ปฏฺฐิคฺคหณฺปิ ปริภุชฺช, สติปจฺจยตา วฏฺฐจติ. เหวํ สนฺเตปิ ปฏฺฐิคฺคหณ
 สตี กตฺวา ปริภุชฺช, กโรนฺตสฺส อปาตฺติ, ปฏฺฐิคฺคหณ ปน สตี กตฺวา ปริภุชฺช
 กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ.

ตถา ปจฺจเวกฺขณฺสุทฺธิ นาม ปจฺจยปริภุชฺชสนฺนิสิตสึลฺลํ. ตํ หิ วุตฺตป-
 ปกาเรน ปจฺจเวกฺขณฺเนน สจฺจเมเนโต ปจฺจเวกฺขณฺสุทฺธิตี วุจฺจติ. ปฏฺฐิคฺคหณ ปน
 สตี กตฺวา ปริภุชฺช, กโรนฺตสฺส อปาตฺติ น โหติ. สตฺตุนนํ เสนานํ ปจฺจยปริภุชฺช
 ทายชฺชปริภุชฺช นาม. เต หิ ภควโต ปุตุตา, ตสฺมา ปิตุ สนฺตกาณํ ปจฺจยานํ

^{๔๑๔}ฐ. เถร. ๒๖ / ๙๘๓ / ๓๙๕.

ทายาทา หุตฺวา เต ปจฺเจย ปริภุญฺชนฺติ. กิ ปน เต ภควโต ปจฺเจย ปริภุญฺชนฺติ,
 อุกทาหุ คิหิเน ปจฺเจย ปริภุญฺชนฺตีติ. คิหิหิ ทินฺนาปิ ภควตา อนุญฺญาตตฺตา ภควโต
 สนฺตกาเว โหนฺติ, ตสฺมา ภควโต ปจฺเจย ปริภุญฺชนฺตีติ เวทิตพฺพา.^{๔๐} เอวํ ปจฺเจยสนฺ
 นิสุตฺตสีลํ เวทิตพฺพํ.

ยถาวุตฺตสพฺพนเยน หิ ปาติโมกฺขสํวรสีลํปี อินฺุทฺริยสํวรสีลํปี อาชีว-
 ปาริสฺสุทฺธิสีลํปี ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตสีลํปี สพฺพํ อญฺญมญฺญสฺส เอกปฺปฏิพฺพุทฺธเวยว โหติ.
 กถํ ? โย หิ ปาติโมกฺขสํวรสีเล ปติภฺภูจฺฉิตฺ, โส อินฺุทฺริยสํวรสีเลน สมฺนฺนาคโต นาม.
 โย หิ อินฺุทฺริยสํวรสีเล ปติภฺภูจฺฉิตฺ, โส ปาติโมกฺขสํวรสีเลน สมฺนฺนาคโต นาม.
 เอวํ สนฺเต, ตสฺส อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลํปี ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตสีลํปี สมฺปชฺชติเวยว.

จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติเวยว, ยํ ปาติโมกฺขอินฺุทฺริยสํวรสีลปติภฺภูจฺฉิตฺ อาชีว-
 ปาริสฺสุทฺธิสีเลนปี ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตสีเลนปี สมฺนฺนาคโต นาม โหติ. อญฺ्ञานเมตํ โข
 อนนฺวกาโส วิชฺชติ, ยํ อินฺุทฺริยสํวรสีเล น ปติภฺภูจฺฉิตฺ, ปาติโมกฺขสํวรสีเลน น
 สมฺนฺนาคโต นาม, ตสฺส อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลํปี ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตสีลํปี สมฺปชฺชติเวยว.

ตถาว อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีเลปี ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตสีเลปี น ปติภฺภูจฺฉิตฺ โหติ,
 ปาติโมกฺขสํวรสีลํปี อินฺุทฺริยสํวรสีลํปี น สมฺปชฺชติเวยว. สพฺพเมวํ อญฺญมญฺญสฺส
 เอกปฺปฏิพฺพุทฺธเวยว โหติ. เอวํ ปาฏิโมกฺขสํวรอาทิภฺภูตํ ปจฺเจยสนฺนิสุตฺตปริโยสานํ
 จตฺตฺตปาริสฺสุทฺธิสีลํ เวทิตพฺพํ.

ตถา หิ น เภวณฺมิทเมว สีลํ นาม ยถาวุตฺตนเยน เอกวิธํปี ๕เปย
 ปญฺจวิธํปี โหติ, อถโข คณนฺวเสน อนนฺกปฺปภทฺทํ โหติ. ยถาห :-

^{๔๐}วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๙ / ๔๔-๔๖.

“นว โภภิสหุสสานิ   อสีติ สตโกภियो
 ปญญาสสตสหุสสานิ   ฌตฺตีสํ ๑ ปุณาปเร
 เอเต สํววินยา   สมฺพุทฺเณน ปกาสิตา
 เปยฺยาลมฺเขน นิฏฺฐิติฏฺฐา   สิग्ขา วินยสํวเร”ติ”^{๖๖}

อนวเสสวเสน ปน สीलํ นาม อปริมาณปปเภทํ โหติ. ตณฺหิ ลากยส-
 ภาติองฺคชรีวิตาทีหิ การณฺเห น สมาทินฺนํ, จิตฺตปาริสฺสุทฺธิอาทีเหว ปน สมาทินฺนํ.
 อลมตีปฺปญฺเจน. เอวํ สीलปปเภทกถา เวทิตฺตพฺพา.

สีลปปเภทกถา นิฏฺฐิตา.

๒.๔ จริยธมฺมสงฺฆาตสีลกถา

จริยํ^{๖๗} เอว ธมฺโม จริยธมฺโม. ตํ “ธมฺมจริยาตี”^{๖๘} วตฺตํ วฏฺฏติ. โส จริยธมฺโม
 สीलนฺติเยว อธิธาปิเปโต. กสฺมา สीलํ นาม มนุสฺเสหิ สมาทาย จริตพฺพํ โหติ
 รกฺขิตพฺพํ. มนุสฺสา หิ ตสฺส สीलสฺส อตฺตทตฺตอุปฺรตฺตอุภยตฺตอาทีนํ อเนกคฺคณานํ เจว
 ตทญฺญอเนกอตฺตวเสปกรณานํ ๑ อวหาเวเนน อตฺตโน จริตพฺพธมฺมฏฺฐาเน वा
 มนุสฺสธมฺมฏฺฐาเน वा จิตฺภาวํ ชานนฺติ. มนุสฺสธมฺมฏฺฐาเน वा จิตฺสีลํ เหฏฺฐา
 วุตฺตณฺยํ โหติ.

อิธ ปนสฺส สीलสฺส อตฺตอตฺตภาทีอวหนตฺตา เจว อเนกอตฺตวเสปกรณ-
 อวหนตฺตา ๑ จริตพฺพธมฺมิกภาวํ วตฺตกาโมมุหิ. ตตฺถ สीलสฺส อตฺตทตฺตภาที-
 อวหนตฺตา จริตพฺพธมฺมิกภาโว ปจฺจํ วุจฺจเต.

^{๖๖}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๐ / ๔๘.

^{๖๗} จรณํ จริยํ, จริยา วาตี วิคฺคโห โหติ. พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปฺปสม ป.ธ.๙) ,งานวิจัยศึกษาเชิงวิเคราะห์
 พระคาถาธรรมบท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒๐.

^{๖๘}ม.ม. ๑๒ / ๔๔๑ / ๓๙๐.

๒.๔.๑ อตฺตทตฺถาถิอาวหนสีลํ

อิเธกฺโข หิ ปุคฺคโล ปญฺจสีลาทีสุ สีเลสุ อตฺตानํ ปตฺติจฺญาปยมาโน
 อตฺตโน จาโนกาสรเหเนว สีลปฺริปริการี ภเวยฺย. อยํ อตฺตโน สุขมาวหติ นาม. โย
 ปเนวํ ปญฺจสีลาทีสุ อตฺตानํ ปตฺติจฺญาเปตฺวา ปเร ตตฺถ ปตฺติจฺญาเปตฺวา สมากเปตฺติ.
 อยํ ปเรลํ สุขมาวหติ นาม. ยสฺมา หิ เต อุมฺปิ อตฺตโน อตฺตโน จาโนกาสรเหเนว
 สีลปฺริปริการี อหฺลํ, ตสฺมา เตลํ สุขํ อุมฺปฺชชติเยว. อิทํ อุมฺปิ สุขมาวหติ นาม.
 เอวํ หิ อตฺตนา สีลสมฺปนฺโน อตฺตหิตาย ๑ ปฏฺิปนฺโน โหติ ปฺริหิตาย ๑.^{๔๔}

เอวณฺหิ ปตฺติจฺตสีโล สีตลจฺกขุทฺวาราทิโก โหติ. อยํ ยํ ยํ กมฺมํ กโรติ,
 ตํ ตํ อตฺตโน เจว ปเรลํ ๑ หิตาย สุขาย ปวตฺตติ. อิมินา สทฺธี วณฺชชาทีนํ
 กโรนฺโต อตฺตโน วณฺชชาทีนํ วุฑฺฒี ปาปฺณนฺติ, ตสฺมา อตฺตโน กมฺมํ ภิชฺโย
 วฑฺฒติ, ตเถว สหการีนํ, สพฺเพลํ เตลํ กมฺมํ ภิชฺโยโส วฑฺฒติ.

เอตฺถ ๑ อิทํ โอบมฺสมฺปฏฺิปาหนํ “ยถา มหารุกฺโข มหฺปฺโล โหติ,
 ยตฺถ สกฺณาทโย อาคนฺตฺวา ผลาผลํ ขาทิตฺถํ ลภนฺติ, ยํ ๑ นิสฺสาย สพฺเพ
 ปฏฺิปาภฺยา ปกฺขาทีนํ วุฑฺฒี ปาปฺณนฺติ, เอวํ สีลปตฺติจฺจโต เมตฺตาทิธมฺมฺโจ โหติ,
 โย สหณฺมิเกหิ อาคนฺตฺวา กาเลน กตฺถมฺมสากฺโข, ยํ ๑ นิสฺสาย เต สหณฺมิกา
 ปฏฺิปาภฺยา เมตฺตาทิธมฺมานํ วุฑฺฒี ปาปฺณนฺติ, กทาจิ วา วาณฺชเกหิ สทฺธี
 กยวิกฺกยกโร โหติ, ยํ ๑ นิสฺสาย เต วณฺชชาทีนํ วุฑฺฒี ปาปฺณนฺติ.

อตฺตทตฺถํ ๑ นาเมตํ, ยํ มหฺปฺลอมหารุกฺโข วิกฺย สีลปตฺติจฺจตฺสฺส เมตฺตาทิ-
 ธมฺมิกภาโว. ปฺริตฺถกํ ๑ นาเมตํ, ยํ สกฺณาทีนํ มหาผลานิ ขาทิตฺถํ ลภนฺภาโว วิกฺย

^{๔๔} อ.ป.ญ.ก. ๒๒ / ๒๐ / ๑๒.

สหรัณมิกานัน กาลเณ ฐมฺมสากจฺฉา วา วาณิชฺชานัน วา กยวิภุยกยกรณัน, อุกฺกยตฺถํ จ
 นามเมตํ, ยํ สกฺกณฺมาทีนํ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา ปกฺขาทีนํ วุฑฺฒี ปตฺตภาโว วิย สหรัณมิกานัน
 เมตฺตาทิฐมฺมานัน วุฑฺฒี ปตฺตภาโว วา วาณิชฺชานัน วา วณฺชฺชาทีนํ วุฑฺฒี ปตฺตภาโวติ.

ตสฺมา เตสํ กมฺมขํ สุขํ อฺปปุชฺชติ. เตเนว โส สึลจารี นาม ธีโร นาม
 ปณฺธุติโต นาม หุตฺตวา อិธโลเก ปวโลเก อุกฺกยตฺถเก ลหฺตุํ สกฺโกติ. ยถาห :-

“ทิวฺเจ ฐมฺเม จ โย อตฺถโต โย จตฺถโต สมฺปรายิโก
 อตฺถาภิสฺมยา ธีโร ปณฺธุติโตติ ปวฺจจฺตีติ.”^๕

ตถา สึลีสํวาสฺส ฐาตึนํ วิย สมฺมาคโม.^๖ นิสฺสึลปฺคฺคฺโคโล ปน
 ทุกฺขสํวาสฺส หุตฺตวา เอกโต ทุกฺขเมว อวาทติ. ตสฺมา หิ “กสฺมา สึลํ จริตฺตพฺพนฺติ วจัน
 นิฏฺฐจํ อนฺตํ คจฺฉติ ยถาวุตฺตตณฺยชานนตฺตธา, อลํ ตปฺปฏฺฐิวจเนน.

๒.๔.๒ อตฺถวเสปกรณอาทิวาหนสึลํ

อถวา สึลํ นาม มนุสฺสเสหิ สมฺมาทาย รกฺขิตพฺพํ โหติ. ก็การณา ? ตํ หิ
 อเนกตฺถวเสปกรณาทีนวานิสฺสวาทํ นาม. ตตฺถ อาทีนวานิสฺสวา โหนฺตุ. เต ปุโรโต
 อาวิภวิสฺสนฺติ. อธิ ปน สึลตฺถวเส กเถตฺถกาโมมฺหิ. ยथा หิ มนุสฺสสา ลีเล อตฺตानัน
 ปตฺติฏฺฐาเปนฺติ, ตथा เตสํ สึลตฺถวสา นาม ปาตฺตภาวนฺติ. กถํ ? มนุสฺสสา หิ ทุกฺขปตฺตธา
 นิทฺททูกฺขา โหนฺติ, ภยปฺปตฺตธา นิทฺททูกฺขา, โสภปฺปตฺตธา นิสฺสึลกา, อพฺยาปชฺชมา,
 อญฺฐปวาทา, อญฺฐปฆาตา. เอวํ สนฺเต, เคหิปี คาโมปี ชนปโทปี ปเทโสปี ฐฏฺฐิปี
 โลโกปี อนฺตมโสปี จกฺกกวาฬํ สพฺพํ สนฺติภาวํ ปาปฺพนาติ. ยํ ยํ เคหาทีนํ อนฺตปี
 สมิเปปี อตฺถติ, ตํ ตํ นิทฺททูกฺขํ เจว นินฺนตฺตรายํ จ. สพฺพํ สุกฺคตฺตํ สุกฺกขิตํ. “สึลํ นาม
 รกฺขิตพฺพํปี โนปีติ เจ. ตํ น ยุตฺตํ. ตถา หิ “ยตฺถ สึลํ น โหติ, ตตฺถ ภายาทีน

^๕ ส.ส. ๑๕ / ๑๒๙ / ๑๖๐.

^๖ พ.ธ. ๒๕ / ๒๐๗ / ๕๓.

โหนดิ, ยตถ สีสั โหติ, ตตถ ภายาทีนิน โหนดิตี ฏญจพพ.

ภควาปี “สงฆสงฺฆจฺจตยา, สงฆฆาตยา, ทุมมงฺกนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหาย, เปสฺลानํ ภิกฺขุณํ ฆาตฺวิหาราย, ติฏฺฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สัวราย, สมฺปฺรายิกานํ อาสวานํ ปฏฺฐิตาย, อปฺปสนฺนानํ ปสาทาย, ปสนฺนानํ ภยฺโยภาวาย, สทฺธมฺมฏฺฐิตยา, วินยฺยานุคฺคหายา”ติ.^{๔๔} อิม ทส อตฺถวเส ปฏฺิจฺจ สิกฺขาปทานิ ปญฺญาเปสิ.

“ตตถ สงฆสงฺฆจฺจตา นาม สงฆสงฺส สฺฆจฺจภาโว, ‘สฺฆจฺจ เทวาติ อาคตฺฏจฺจาเน วีย ‘สฺฆจฺจ ฆนฺเตติ วจนสมฺปฏฺิจฺจนภาโว. โย จ ตถาคตฺสงฺส วจนํ สมฺปฏฺิจฺจติ, ตสงฺส ตํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย โหติ, ตสมฺมา สงฆสงฺส ‘สฺฆจฺจ ฆนฺเตติ มม วจนสมฺปฏฺิจฺจนตฺตํ ปญฺญาเปสฺสสามิ อสมฺปฏฺิจฺจเน อาทีนํ สมฺปฏฺิจฺจเน จ อานิสฺสั ทสฺเสตฺวา, น พลกฺกาเรน อภิกฺกิตฺวาติ เอตมตฺตํ อวิกโรนฺโต อาห ‘สงฆสงฺฆจฺจตยาติ. สงฆฆาตยาติ สงฆสงฺส ฆาตฺภาวาย, สหชฺวีตยาติ สุขวิหารตฺตยาติ อตฺถโ.

ทุมมงฺกนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหายาติ ทุมมงฺกนํ นาม ทสฺสึลฺลปุคฺคลา, เย มงฺกตํ อาปาทียมานาปี ทุกฺเขน อาปทฺชนฺติ วิตฺติกฺกมํ กโรนฺตา วา กตฺวา วา น ลทฺชนฺติ, เตสฺส นิคฺคหตฺถาย. เต หิ สิกฺขาปเท อสฺติ ‘กั ตุมฺเหหิ ติฏฺฐจํ กั สุตํ กั อมฺเหหิ กตํ กตมฺสมฺมึ วตฺถสมฺมึ กตมํ อาปตฺตี อโรเปตฺวา อมฺเห นิคฺคณฺหถาติ สงฺฆํ วิเหเจสฺสนฺติ, สิกฺขาปเท ปน สติ เต สงฺโฆ สิกฺขาปทํ ทสฺเสตฺวา ฐมฺเมน วินยฺเยน สตฺถุสฺสาสเนน นิคฺคเหสฺสติ, เตน วตฺตํ ‘ทุมมงฺกนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหายาติ.

เปสฺลานํ ภิกฺขุณํ ฆาตฺวิหารายาติ เปสฺลานํ ปยฺสีลานํ ภิกฺขุณํ ฆาตฺ-

^{๔๔}วิ.ม.พ. ๑ / ๓๙ / ๒๖.

วิหารตถาย. ปิยสีลา หิ ภิกขุ กตตพพากตตพพํ สวชชานาวชชํ เวลล์ มริยาทำ อชานนุตตา สิกขาตตยปาริปุริยา ฆฎฎมานา สนนุฏฐมานา กิลมนุตติ อุกุพพาพุหา โหนุตติ, กตตพพากตตพพํ ปน สวชชานาวชชํ เวลล์ มริยาทำ ฅตฺวา สิกขาตตย- ปาริปุริยา ฆฎฎนุตตา น กิลมนุตติ น อุกุพพาพุหา โหนุตติ, เตน เนลล์ สิกขาปทป- ปญญาปนา ฅาสุวิหาราย ลัวตตติ. โย วา ทุมมงฺกนํ นิคฺคโห, เสวว ฅเตลล์ ฅาสุวิหาโร. ทุสฺสึลปฺคฺคฺเค นิสฺสาย หิ อฺุโปสโถ น ติฏฺฐติ, ปวารณา น ติฏฺฐติ, สงฺกมฺมานิ นปฺวตฺตนฺติ, สามคฺคิ น โหติ, ภิกขุ อเนกคฺคา อุกุเทส- ปริปุจฺจกมฺมฏฺฐานาทีนํ อนฺุญฺชิตฺตุํ น สกฺโกนฺติ. ทุสฺสึลลฺลํ ปน นิคฺคหิตฺเตสฺส สพฺโพปิ อຍ อุกุพทโว น โหติ, ตโต เปสฺสา ภิกขุ ฅาสฺสุ วิหรนฺติ. ฅอวํ ‘เปสฺसानํ ภิกขุณํ ฅาสุวิหารายาติ ฅตฺถ ทฺวิธา อตฺถโถ เวทิตฺตพฺโพ.

ทิฏฐธมฺมิกานํ อาสวานํ ลัวรายาติ ทิฏฐธมฺมิกา อาสวา นาม อลัวเว จิตฺเตน ตสฺมึฅเวว อตฺตภาเว ปตฺตพฺพา ปาณิปฺปหารทณฺุทฺตปฺปหารทตฺถจฺเจทปาทจฺเจท- อกิตฺติอຍลวิปฏิสาราทโย ทฺกฺขวิเสสา. อิติ อิเมลล์ ทิฏฐธมฺมิกานํ อาสวานํ ลัวราย ปิธานาย อาคมนมคฺคกณายาติ อตฺถโถ.

สมฺปราชิกานํ อาสวานํ ปฏิฆาตยาติ สมฺปราชิกา อาสวา นาม อลัวเว จิตฺเตน กตปาปกมฺมมฺมูลกา สมฺปราชเย นรกาทีสุ ปตฺตพฺพา ทฺกฺขวิเสสา, เตลล์ ปฏิฆาตตถาย ปฏิปฺปสุสมฺภนตถาย วุสฺมณตถายาติ วุตฺตํ โหติ.

อปฺปสนฺนानํ วา ปสาทายาติ สิกขาปทปฺปญฺญตฺตติยา หิ สติ สิกขา- ปทปฺปญฺญตฺตตี ฅตฺวา วา ยถาปญฺญตฺตํ ปฏิปฺชฺชมาเน ภิกขุ ทิสฺวา วา ยะปิ อปฺปสนฺนา ปณฺุชิตมนฺุสฺสา, เต ‘ยานิ วต โลกเ มหาชนฺุสฺส รชฺชนฺุสฺสน- มฺุยฺหนฺุจฺจานานิ, เตหิ อิเม สมณฺา สกฺยปฺตฺตติยา อารกา วิรตา วิหรนฺติ, ทฺกฺกัรํ วต กโรนฺติ ภาริยํ วต กโรนฺตีติ ปสาทํ อापชฺชนฺติ, วินยปิฏฺเเก โปตฺถกํ ทิสฺวา มิจฺจาทิฏฺฐิจิตฺตเวที พฺราหฺมโณ วีย. เตน วุตฺตํ ‘อปฺปสนฺนानํ วา ปสาทายาติ.

ชีวิตปาริสุทธิยา, สดุดมอฏฺจโม ชนानं, นวมทสโม ธมฺมวินยสฺส อตุถาย นิตาย
ปวตฺตติ.

ภควตา จ อิม อตุถวเส ปฏฺิจจ สิกฺขาปทานิ ปญฺจตฺตานิ “คิหิํ
อนุกมฺปาย ปาปิจฺฉานํ ภิกฺขุณํ ปกฺขปจฺเจทายา”ติ.^{๔๔} สीलํ นาม สุรฺกฺขิตพฺพํ โหติ.

ยถาวุตฺตนเยน ปเนตํ สीलํ อนเกตฺถํ อวหติ, อปรมฺปิ อนเกตฺถํ อวหิสฺสติ.
วุตฺตํ เหนตํ สीलวตฺถเวเรน^{๔๕} :-

“สीलเมวํ สิกฺเขถ อสมึ โลกํ สุสิกฺขิตํ
สีลํ หิ สพฺพสมฺปตฺตี อฺปนาเมติ เสวิตนุ”ติอาทิ.

เอวํ อนเกปฺปกาเรน สीलอตุถวโส เวทิตพฺโพ. สीलํ นาม ยสมฺมา เอวํ
อนเกคฺคณาวหํ โหติ, ตสมฺมา มนุสฺเสหิ สาธุกํ กตฺวา อปฺปมาเทน สิกฺขิตพฺพํ โหติ
รฺกฺขิตพฺพํ จริตพฺพํเยว,

ตถา เตหิ นิจฺจํ ปญฺจสีเลสุ ปติฏฺฐาปยมาเนหิ ภวิตพฺพํ. สเจ เต สีเลสุ
ปติฏฺฐิตา น ภวิสฺสนฺติ, นิจฺจํ อญฺญมญฺญํ หิเสยฺยํ ปิเพยฺยํ. ตสมฺมาติห สीलํ
นาม ปจฺวี โลกํ สนฺตกสฺส สพฺพวตฺถุสฺส วิย สพฺเพสํ กุสลธมฺมานํ ปติฏฺฐานํ โหติ,
ปุโรโต ปเนตฺถาธิปฺปาโย อวิภวิสฺสติเยว.

จริยธมฺมสงฺฆาตสีลกถา นิฏฺฐิตา.

^{๔๔} อ.จ.พ.ก. ๒๐ / ๒๐๒ - ๒๓๐ / ๙๔.

^{๔๕} พ.เถร. ๒๖ / ๖๐๘ - ๖๑๙ / ๓๕๗ - ๕๘.

๒.๕ ตสฺสทุทานํ

อิทานิ ปน พุทฺธสาสนเถรวาทิปตฺถเก สึลํ วุจฺจเต. ตณฺหิ สึลสฺสรูปาทิ-
กถาย เจว สึลุปฺปตฺติกถาย ๑ สึลปฺปเภทกถาย ๑ จริยธมฺมสงฺฆาตสึลกถาย ๑
วเสน ทิสฺสติ.

สงฺเขปกถา เจตฺถ เหวํ ทฏฺฐพฺพา. :- พุทฺธสาสนเถรวาทิปตฺถเก หิ สึลํ
อนกฺกปฺปการํ โหติ, อติทฺฏฺฐกรํ ปเนตํ, ยํ สพฺเพน สพฺพํ วตฺตพฺพํ, ตสฺมา
สึลสฺสรูปาทิกถาทิวเสน วตฺตพฺพํ.

ตตฺถ สึลสฺสรูปาทิกถา เหวํ เวทิตพฺพา :- “สึลํ นาม กายทวารสฺส สํวโร
เจว วจฺีทวารสฺส ๑ สํวโร. น เกวลํ สึลํ นาม กายวจฺีทวารานํ สํวโร, อถโข
มโนทวารสฺส สํวโร สึลํ นามเว. ตถา ปาณาติปาตาทฺหิ วิรมนฺตสฺส วา วตฺตปฏฺิวตฺตํ
วา ปุเรนฺตสฺส เจตนาทโย ธมฺมา สึลํ นาม. อถวา เจตนา สึลํ, เจตสิกํ สึลํ,
สํวโร สึลํ, อวิตฺติกฺกโม สึลํ. อิทํ สึลสฺส อตฺถํ โหติ. ตทนนฺตรํ สึลสฺส สึลนลฺกฺขณํ
โหติ กายกมฺมาทฺนํ สฺมาธานตฺตา กุสลานญฺจ ธมฺมานํ ปตฺฏิฏฺจानตฺตา. ตสฺส
ทฺสสึลยวิทฺธฺสนตา อนวชฺชคฺุณ รัสติ วุจฺจติ. ตสฺส กายโสเจยฺยํ วจฺีโสเจยฺยํ
มโนโสเจยฺยํ ปจฺจปฏฺจानนฺติ วุจฺจติ. ตสฺส หิริ เจว โธตฺตปฺปญฺจ ปทฏฺจानนฺติ
วุจฺจติ.

ตตฺถ สึลุปฺปตฺติกถา เหวํ เวทิตพฺพา :- “สึลํ นาม สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
โธวาทปาติโมกฺโข เจว อาณาปาติโมกฺโข จาติ ปาติโมกฺขวเสน อฺุปฺปชฺชติ.
ตถา สมฺปตฺตวิริติ สฺมาทานวิริติ สมฺจุเจทวิริตฺติ อิมาสํ ติสฺสนนฺนํ วิริตฺนํ วเสน
อฺุปฺปชฺชติ. หิโรตฺตปฺเป ๑ สติ สึลํ อฺุปฺปชฺชติ เจว ติฏฺฐติ จาติ.

ตตฺถ สึลปฺปเภทกถา เหวํ เวทิตพฺพา :- “พุทฺธสาสนे สึลํ นาม
อนกฺกปฺปเภทํ โหติ. อธิ ปน สึลปฺปเภทो อธิปฺเปโต ‘คทฏฺจानญฺเจว ปพฺพชิตานญฺจ

สีลวเสน ทุพพิโธ นาม โหตีติ. ทสกุสลกมฺมปถสีลญฺเจว ปญฺจสีลญฺจ อญฺจสีลญฺจ
 อาชีวญฺจมกสีลญฺจ กทาจิ วา สติ อุตฺตสาเห ทสสีลนฺตยาทีนึ คนฺนุจสีลปริยาปนฺนานิ
 โหนฺติ. ปพฺพชิตสีลํ ปน “สามเณรสีลญฺเจว ภิกฺขุสีลญฺจ ภิกฺขุณีสีลญฺจาติ ติพฺพิธํ โหตี.
 ตตฺถ สามเณรานิปี ภิกฺขุณฺปี ภิกฺขุณีณฺปี ทสสิกฺขาปทานิ โหนฺติ, สตฺตวีสตีทฺวิสตี-
 สิกฺขาปทานิ โหนฺติ, เอกาทสตีสตีสิกฺขาปทานิ โหนฺติ. อิทํ ปพฺพชิตสีลํ นาม
 ฌมฺมปาติโมกฺขวเสน จตฺตฺพิธํ โหตี ‘ปาติโมกฺขสํวรสีลญฺเจว อีนุทฺตริยสํวรสีลญฺจ
 อาชีวปาริสฺสุทฺธิสีลญฺจ ปจฺจยสนฺนินฺตฺตสีลญฺจาติ. ตถา หิ น เภวลมิทเมว สีลํ นาม
 เอกวิธาทิปเภทํ โหตี, อถไซ คณนวเสน อนนฺกปฺปเภทํ. อนวเสสคณนวเสน ปน สีลํ
 นาม อปริมาณกํ โหตี ลากยสยาติอญฺคชีวิตาทีหิ การเณหิ อสมาทินฺนตฺตา,
 จิตฺตปาริสฺสุทฺธิสีลอาทีเหว ปน สมาทินฺนตฺตาติ.

ตตฺถ จริยฌมฺมสงฺฆาตสีลกถา เหว เวทิตพฺพา :- “จริยฌมฺโม เหว สีลํ
 จริยฌมฺมสีลํ. ตถา ตํ สีลํ อตฺตโน จริตพฺพมฺมญฺจาเน ติญฺจติ. ตสฺมา สีลํ นาม
 มนฺตฺสเสหิ สมาทาย จริตพฺพํ โหตี รกฺขิตพฺพํ. กสฺมา ? อตฺตโน เหว ปเรสญฺจ
 สหวาสีนํ สนฺติสฺสุขสฺสาวหนตฺตา.

พุทธศาสนเถรวาทไปตถกสีลํ นิฏฺจิตํ.

ทฺตฺติโย ปริจฺเจโท นิฏฺจิตโต.

เอวมุปน สี่ลั สพพกุศลธมฺมานํ ปติฏฺฐานํ นาม โหติ. “กติ สพพกุศล-
 ธมฺโม นามาติ เจ ? “กุศลธมฺโม นาม พหุพฺพิโธ นานปฺปการโก”ติ. ตํ สพพํ วิชาเวตุํ
 อารพฺภมานา กถา นาตีสฺสกฺรา, อิทฺธาธิปฺเปตา ปน “สิกฺขาตฺตยญฺเจว จตฺสตีปฏฺฐานญฺจ
 จตฺสมฺมปฺปธานญฺจ จตฺตฺธิทฺธิปาโท จ ปญฺจินฺหฺริยญฺจ สตฺตสฺสมุโพชฺฌนฺโศ จ
 อริยญฺจจฺจกมคฺโค จาติ อิมํ กุศลธมฺมา. เตเนว สี่ลั อิมํ กุศลธมฺมานํ
 ปติฏฺฐานญฺจ ปากฺกํ นาม. ตตฺถ สิกฺขาตฺตยํ สี่ลฺลปตฺถมฺภิตํ สี่ลฺลปฺริภาวิตํ ว
 สทฺธมฺมานํ ปาริปุริยา ปวตฺตติ. ตํ หิ ปฺริปฺนุณฺณธมฺไมติ วตฺตํ ยฺชฺชติ.
 สิกฺขาตฺตยํ นาม อญฺญมญฺญสฺส ปฺริยาปนฺนํ โหติ ปติฏฺฐานญฺจ. อิทานิ ปจฺมํ
 สิกฺขาตฺตยาทีปติฏฺฐานญฺจ สี่ลั วุจฺจเต.

๓.๑ สิกฺขาตฺตยปติฏฺฐานสี่ลั

สี่ลฺลปฺพิ “สี่ลฺลญฺเจว สฺมาธิ จ ปญฺญา จาติ สิกฺขาตฺตยสฺส ปติฏฺฐญฺเจว
 โหติ, สิกฺขาตฺตยํ วา ปฺริยาปนฺนเมว, ตํ วา ปน สี่ลฺลสฺมาธิปญฺญาอุปตฺถมฺภานญฺจํ โหติ.
 ตตฺถ สี่ลั นาม สยํ สี่ลฺลปติฏฺฐานเมว โหติ สี่ลฺลปตฺถมฺภานเมว. ยถากิ ? ยถา หิ
 อิทํ ปจฺวีตลํ อิตฺรสฺส ปจฺวีตลสฺส ปจฺจยญฺจํ โหติ, อิตฺรํ ปจฺวีตลํ ปฺรสฺส ปจฺวีตลสฺส
 ปจฺจยญฺจํ โหติ, ปฺริํ ปจฺวีตลํ อปฺรสฺส ปจฺวีตลสฺส ปจฺจยญฺจํ โหติ, สพพเมวํ
 อญฺญมญฺญสฺส ปจฺจยญฺจํ โหติ, อิทํ วา ปน ปจฺวีตลํ อิตฺรํ ปจฺวีตลํ นิสฺสาย
 ปติฏฺฐาติ, อิตฺรํ ปจฺวีตลํ ปฺริํ ปจฺวีตลํ นิสฺสาย ปติฏฺฐาติ, ปฺริํ ปจฺวีตลํ อปฺริํ ปจฺวีตลํ
 นิสฺสาย ปติฏฺฐาติ, สพพเมวํ อญฺญมญฺญํ นิสฺสาย ปติฏฺฐาติ, อถวา อุปฺรฺปริมํ
 ปจฺวีตลํ มชฺฌิมํ มชฺฌิมํ ปจฺวีตลํ นิสฺสาย ปติฏฺฐาติ. มชฺฌิมํ มชฺฌิมํ ปจฺวีตลํ
 เหมจฺจิมํ เหมจฺจิมํ ปจฺวีตลํ นิสฺสาย ปติฏฺฐาติ, เหมจฺจิมํ เหมจฺจิมํ ปจฺวีตลํ มชฺฌิมํ
 มชฺฌิมํ ปจฺวีตลํ โอลมฺพิตฺวา วา อุปตฺถมฺภิตฺวา วา ปติฏฺฐาติ, มชฺฌิมํ มชฺฌิมํ
 ปจฺวีตลํ อุปฺรฺปริมํ ปจฺวีตลํ โอลมฺพิตฺวา วา อุปตฺถมฺภิตฺวา วา ปติฏฺฐาติ, สพพเมวํ
 อญฺญมญฺญํ นิสฺสาย วา โอลมฺพิตฺวา วา อุปตฺถมฺภิตฺวา วา ปติฏฺฐาติ, เอวมิทํ สี่ลั
 นาม อิตฺรสฺส สี่ลฺลสฺส ปจฺจยญฺจํ โหติ, อิตฺรํ สี่ลั ปฺรสฺส สี่ลฺลสฺส ปจฺจยญฺจํ โหติ, ปฺริํ สี่ลั

ตเถว ปญญา สเจ สีเลน อสมนุสาคตา เหสุสติ, อปริสุทฐาเยว. ตพพิปริตตนยโต
 อุกายเมตมปิ ปริสุทฐเมว โหติ.

อถวา โภจิ ปุคฺคโล สีเลน สมนุสาคโต โหติ, โน ปญญาเย, ตสฺส สีลํ
 อสากุกํ โหติ อทฺถนียํ ยถา สรณคมเนน อสมฺปฏิจฺจนฺนํ วา นิคฺคฺจฺจํ สีลสทิสํ วา.
 โย ปน ปญญาเย สมนุสาคโต โหติ, โน สีเลน, ตสฺส ปญญา อสากุกา โหติ
 อทฺถนียา ยถา เจกาติ ลทฺถนามา วา นิคฺคฺจฺจํ ปญญาสทิสา วา. สเจ ปน
 สีเลน เจว ปญญาเย จ สมนุสาคโต ภวิสฺสติ ปริสุทฺธสีโล เจว ปริสุทฺธปญฺโถ จ.
 ตสฺมา สีลมฺปิ ปญญาปิ ปริยายนเยน เอกพทฺฐาเยว โหติ อญฺญมญฺญปริยานปนฺนา,
 เอกโต วา ปวตฺตติ. วุตฺตํ เหนํ ภควตา :-

“สีลปริโธตา หิ พุราหฺมณ ปญญา, ปญญาปริโธตํ สีลํ; ยตฺถ สีลํ,
 ตตฺถ ปญญา, ยตฺถ ปญญา, ตตฺถ สีลํ; สีลวโต ปญญา, ปญญวโต
 สีลํ; สีลปญญาณญจ ปน โลกสฺมี อคฺคฺมกฺขายติ. เสยฺยถาปิ พุราหฺมณ
 หตฺถเณ วา หตฺถํ โหเวยฺย, ปาเทณ วา ปาทํ โหเวยฺย; เหวเมว โข
 พุราหฺมณ สีลปริโธตา ปญญา, ปญญาปริโธตํ สีลํ; ยตฺถ สีลํ, ตตฺถ
 ปญญา; ยตฺถ ปญญา, ตตฺถ สีลํ; สีลวโต ปญญา, ปญญวโต สีลํ;
 สีลปญญาณญจ ปน โลกสฺมี อคฺคฺมกฺขายตี”ติ.^๔

ยถาวุตฺตตนเยน ปน สีกฺขาตฺตยํ นาม “สีเล สติ วา สมาริ โหติ,
 ปญญา โหติ, สมาริมฺหิ สติ สีลํ โหติ, ปญญา โหติ, ปญญาเย สติ สีลํ โหติ,
 สมาริ โหตีติ เหวํ ปริปุรณธมฺมวเสน ปวตฺตติ. สีลสมาริปญญาสมนุสาคโต ปน,

^๔ที.สี. ๙ / ๓๑๗ / ๑๒๓-๔.

ยถา โภจิ ปุคฺคโล ปจฺวิยา สฺมฺมจฺจาเน ปติฏฺจาย สมฺปนฺนกายพโล ติชิณฺนอสิตฺตฺโต
 หุตฺวา อตฺตโน ยถารุจิยา อภิสฺเรน ทณฺฑาทณฺฑํ จินฺนทาเปตฺตํ สกฺโกติ, เหวํ
 พุทฺธสาสนสงฺฆาตปจฺวิยา สีสฺสงฺฆาตสฺมฺมจฺจาเน ปติฏฺจาย สมฺปนฺนสมฺมาตฺติสงฺฆาตกายพโล
 ปญฺญาสงฺฆาตติชิณฺนอสิตฺตฺโต หุตฺวา อตฺตโน ยถารุจิยา อภิจฺเฌน วาคฺชญาทีนํ โมเจตฺตํ
 สกฺโกติ, วุตฺตํ เจตฺตํ ภควตา :-

“สีเล ปติฏฺจาย นโร สปลฺโยว จิตฺตํ ปญฺญญจ ภาวยํ
 อาตาปี นิโปโก ภิกฺขุ โส อิมํ วิชฺญเย ชฺญานฺ”ติ.^๙

ตสฺมา สิग्ฆาตฺตยสฺส ภาเวตฺกามา สีเลสฺส ปริปุริการีเยว ภเวยฺย.
 เอวญฺหิ สนนฺเต มหาคฺณานิสฺสา ปาฏิกงฺขา. วุตฺตญฺเหตฺตํ ภควตา^{๑๐} :- “อิติ สีสฺลํ,
 อิติ สมฺมาตฺติ, อิติ ปญฺญา, สีสฺลปริภาวิตฺตํ สมฺมาตฺติ มหปฺผลโล โหติ มหานิสฺสํ,
 สมฺมาตฺติปริภาวิตฺตา ปญฺญา มหปฺผลลา โหติ มหานิสฺสา, ปญฺญาปริภาวิตฺตํ จิตฺตํ สมฺมเทว
 อาสเวหิ วิมฺมุจฺจตีติ. เอวํเยน สิग्ฆาตฺตยปติฏฺจานฺนญฺจาเน สีสฺลํ เวทิตฺตพฺพํ.

สิग्ฆาตฺตยปติฏฺจานฺนีสฺลํ นิฏฺจิตฺตํ.

๓.๒ จตฺสตีปฏฺจานฺนปติฏฺจานฺนีสฺลํ

สตีเยว ปฏฺจานํ สตีปฏฺจานํ. อถวา สรณฺญฺเจเน สตี, อฏฺจานฺนญฺเจเน
 ปฏฺจานํ, อิติ สตี จ สา ปฏฺจานญฺจาตีปี สตีปฏฺจานํ. อิทมฺมิตฺตํ อธิปฺเปตฺตํ. ยถิ เหวํ
 กสฺมา “สตีปฏฺจานา”ติ พหฺวจฺนํ กตฺนฺติ ? สตีนํ พหฺวตฺตา.^{๑๑} กตฺถจฺจ เจตฺตํ “จตฺตาโร

^๙ ส. ส. ๑๕ / ๒๓ / ๑๖

^{๑๐} ที. ม. ๑๐ / ๑๕๙ / ๘๖.

^{๑๑} ส. ม. ๓ / ๑๖๗ / ๒๔๙.

สติปัญญาชาติ ทฏฐัพพิ ฌมฺมสีสวเสน วุตฺตตฺตา. ตณฺหิ เหวํ อาการวเสน
จตุพฺพิธํ นาม โหติ, ตตฺถายมาธิปฺปาโย ปน วุจฺจเต :-

กายานุปัสสนา หิ นามเต, ยํ ‘อัย กายโย กายมตฺโตเยว โหติ ธาตุมตฺตโก
นิสฺสตุโต นิชฺชีโว สุญฺญโถติอาทินา เหวํนเยน สติยา กายโย กายํ อารมฺมณํ
กตฺวา อนุปัสสนํ, เวทนานุปัสสนา นามเต, ยํ “อัย เวทนา เวทนามตฺตาเยว โหติ
ธาตุมตฺตกา นิสฺสตุตา นิชฺชีวา สุญฺญโถติอาทินา เหวํนเยน สติยา เวทนาสุ
สุขเวทนมฺปิ ทุกฺขเวทนมฺปิ อทุกฺขมสุขเวทนมฺปิ อารมฺมณํ กตฺวา อนุปัสสนํ,
จิตฺตานุปัสสนา นามเต, ยํ ‘อิทํ จิตฺตํ จิตฺตมตฺตญฺเยว โหติ ธาตุมตฺตกํ นิสฺสตุตํ
นิชฺชีวํ สุญฺญนฺตฺติอาทินา เหวํนเยน สติยา จิตฺเต จิตฺตสงฺกิลฺลํปิ จิตฺตโวทานํปิ
อารมฺมณํ กตฺวา อนุปัสสนํ, ฌมฺมานุปัสสนา นามเต, ยํ “อัย ฌมฺโม ฌมฺมมตฺโตเยว
โหติ ธาตุมตฺตโก นิสฺสตุโต นิชฺชีโว สุญฺญโถติอาทินา เหวํนเยน สติยา ฌมฺเมสุ
กุสละมฺมํปิ อกุสละมฺมํปิ อพฺยากตมฺมํปิ อารมฺมณํ กตฺวา อนุปัสสนนฺ”ติ. วุตฺตํ เหน้
มหาสติปญฺ्ञานสุตฺเต :- “กายานุปัสสนา เจว เวทนานุปัสสนา จ จิตฺตานุปัสสนา จ
ฌมฺมานุปัสสนา จาติ.”^{๑๒}

เอตํ หิ ภาวนากรปฺคฺคฺลวเสน “กายานุปัสสี เจว เวทนานุปัสสี จ
จิตฺตานุปัสสี จ ฌมฺมานุปัสสี จาติ จตุหิ ปกาเรหิ สมฺนฺนาคตํ โหติ, ตณฺจ
”เอกายนฺนคฺโคติ วุจฺจติ สตุเต ตีหิ ทุกฺขวฏฺฏฺหิ โมจฺนตฺตา เจว เตสญฺจ
วิสุทฺธิยา อวหนตฺตา. วุตฺตํ เหน้ ภควตา อรหตา สํยฺตฺตนิกาเย มหาวารวคฺคฺคฺส
อมฺพปาลิสฺสุตฺเต :-

“เอกายนฺวายํ ภิกฺขเว มคฺโค สตุตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ

^{๑๒}ที.ม. ๑๐ / ๓๗๔ - ๓๘๖ / ๒๔๘ - ๒๖๐.

เอตถ จิห์ โอบมฺมสมฺปฏฺฐิปาหนํ “ยถา อุตฺตริภงฺโก มจฺจโรโส มหุลลกาทีนํ
 ชนानํ สປฺปาโยโกชโน โหติ เตสํ आयวณฺณสุขพลสงฺฆาตชีวิตสมฺปตฺติยา อวหนตฺตา,
 โส กิญฺจาปี ตาทิสํ อเนกโອચารสํ อวหติ, สฺภาชเน ปน จปีตพฺโพเยว, อตฺตโน
 อตฺตโน ปรีโภครหฺญจານีโย โหติ, เอวํ อຍံ จตฺสตีပ္ပจฺจานธมฺโม อคฺโค ภาวนาဂามานํ
 สตฺตานํ สປฺปาโย โหติ เตสํ วิสุทฺธิยา เอกายนမคฺคภาเว, โส กิญฺจาปี
 ตาทิสํ อเนกคฺคณํ อวหติ นาม, สီลสงฺฆาตສ္မာชນံ ปน นิสฺສาย ปรีပ္ပເຈຕວາ
 อตฺตโน อตฺตโน ปรีโภคဂฺ္ญจານีโย โหติ กມ္မນီโย, อิทານี ยံ โอบมฺมံ อธิธาธิປ္ပເပတံ တံ
 วုจฺเจတ, อุตฺตริภงฺโก วีย จตฺสตีပ္ပจฺจานธมฺโม, สฺမာชນံ วีย สီลน”ติ.

เอวํ สนฺเต, สီลํ นาม นิสฺສยํ จตฺสตีပ္ပจฺจานธมฺมສສ ปตีပ္ပจฺจา โหติ
 สฺမာชນံ วีย เหฺญจา วุตฺตนเยน อุตฺตริภงฺกສສ. ภควตาปี สီลํ จตฺสตีပ္ပจฺจานธมฺม-
 ปตีပ္ပจฺจานนฺติ วุตฺตံ. ยถาห :- “ยโต จ โข เต พาทีย สီลญฺจ สุวิสุทฺธံ ภวิสฺสตี
 ฑิฏฺฐิ จ อชฺฐกา, ตโต ตวံ พาทีย สီลํ นิสฺສาย สီเล ปตีပ္ပจฺจาย จตฺตารโ สตีပ္ပจฺจาเน
 ภาเวยฺยาสี ๕เป๕ ยโต โข ตวံ พาทีย สီลํ นิสฺສาย สီเล ปตีပ္ပจฺจาย อิเม จตฺตารโ
 สตีပ္ပจฺจาเน เอวํ ภาเวສສສ, ตโต ตฺยหํ พาทีย ยา รตฺติ วา ทิวโส วา อาคมิສສตี,
 วุทฺธเมยว ปาฏิภงฺขา กุສເລສฺ ฐมฺเมສฺ โน ปรีหานี”ติ.^{๑*} อานนฺทตฺเถโรปี อายສฺมนฺตံ
 ภาทํ เอตทวโจ “ยานีมานิ อาวุโส ภาทท กุສลାନိ สီลାନိ วุตฺตานิ ภควตา, อิมานิ
 กุສลାନိ สီลାନิ ยาวเทว อิเมສํ จตฺนุนํ สตีပ္ပจฺจานานํ ภาวนาย วุตฺตานิ ภควตา”ติ.^{๑๖}
 ตສฺมา จตฺตารโ สตีပ္ပจฺจาเน ภาเวຕฺกາโม สီເລສฺ ปรีပ္ပຶກາຶເຍວ ภาเวຍ. เอวੰนเยน
 จตฺสตีပ္ပจฺจานปตีပ္ပจฺจานງฺ္ญจານ สီลံ เวทิตພຸພံ.

จตฺสตีပ္ပจฺจานปตีပ္ပจฺจานສීลํ นิฏฺฐิตံ.

^{๑*} ส.ม. ๑๙ / ๓๘๑ / ๑๔๓ - ๔๔.

^{๑๖} ส.ม. ๑๙ / ๓๘๗ / ๑๔๙.

๓.๓ จตุสสมุปธานปติฏฐานสี่ล

ปทหตีติ ปธาน. ปกฏเจเน ธาเรติ ปติฏฐาตีติ ปธาน.^{๑๗} วิริยมุหิ วา ปทหิตพุพโต ปธานภาวกรณโต วา ปธานนุติ วุจฺจติ.^{๑๘} ตณฺหิ อธิธาธิปุเปตํ “สาตจฺจกิริยา วา สเมน วา สมํ กรณนฺติ. เตเนว “สมมุปฺปธานนุติ วุจฺจติ. อิทนฺนาม สมมุปฺปธานํ จตฺตฺหิ ปกาเรหิ สมฺนฺนาคตํ โหติ “สํวรปธานํ เจว ปทานปธานํ จ ภาวนาปธานํ จ อนฺุรฺกฺขนาปธานํ จาติ.”^{๑๙} ตตฺถ เอกกํ ภาวนาการีนํ ปุคฺคฺลานํ อนฺุปฺพเพน นิพฺพานนินฺนตาอาทือนกคฺคฺณาวหนสฺส ปจฺจยญฺตํ โหติ. วุตฺตญฺเจตํ ภควตา :-

“เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คจฺจคา นที ปาจฺฉินนินฺนา ปาจฺฉินโปณา ปาจฺฉินปฺพภารา, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตฺวาโร สมมุปฺปธานเ ภาวนฺโต จตฺตฺวาโร สมมุปฺปธานเ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ นิพฺพานปฺพภารโ”ติ.^{๒๐}

ยถาวุตฺตนฺเยน ปเนตํ โหตุ, ยํ จตฺตฺวาโร สมมุปฺปธานา ธมฺมา นิพฺพาน- นินฺนตาอาทือนกคฺคฺณาวหา นาม โหนฺติ. อธิ ปน “กัถิสฺนฺติ ทฺฐจฺพฺพเมตํ, ยํ สี่ล นาม จตฺตฺนํ สมมุปฺปธานานํ ธมฺมานํ ปติฏฺฐานํ โหติ.

สี่ล นาม สพฺเพสํ กุสฺลานํ ธมฺมานํ อาทิปติฏฺฐานเมว โหติ, ปเคว จตุสสมุปฺปธานธมฺมสฺส. กสฺมา ? จตฺตฺวาโร หิ สมมุปฺปธานธมฺมา สพฺพกุสฺลธมฺม-

^{๑๗} อภิ.สุจ. ๑ / ๖๙๕ / ๕๙๙.

^{๑๘} อภิธาน. ๑ / ๖๙๕ / ๘๓๓.

^{๑๙} อภิ.วิ. ๓๕ / ๓๙๐ - ๔๓๐ / ๒๔๙ - ๒๕๙.

^{๒๐} ส.ม. ๑๙ / ๖๕๑ - ๖๖๒ / ๒๑๔.

ปรีชาปณฺนาเยว โหหนฺติ. เตเนเวตฺถ กงฺขา นตฺถิ. ปุณฺ จ สีสฺสฺส จตฺตฺสสมฺมปฺปชาน-
ปตฺติจฺ्ञานภาโว^{๒๑} “กถํ ปวตฺตตฺตีติ เวทิตฺตฺพอ :-

“โย โข โยคาวจโร สีสฺลํ นิสฺสาย สีสฺเล ปตฺติจฺ्ञาย จตฺตฺวาริ สมฺมปฺปชานานิ
ภาเวติ ‘สํวรปชานํ เจว ปหานปชานํ จ ภาวนาปชานํ จ อนฺุรฺกฺขนาปชานํ จาติ,
อิมฺเหติ ธมฺเมหิ โส น ปรีหายตฺตีติ. เอตฺถ จิํทํ โอบมฺมสมฺมปฺปฏิปาหนํ “ยถา ทิ
นคฺรวทฺตฺมกํ นครํ มาเปตฺตฺกาโม ปจฺมํ นคฺรจฺ्ञานํ โสธาเปตฺตฺวา ชาณฺุคณฺุฏฺกํ
อปกฺทฺตฺมาเปตฺตฺวา ฎฺฐิมํ สมํ การาเปตฺตฺวา ตโต อปรภาเค วีถิจตฺตฺกฺกสิํจฺฆาฎฺฐกาทิ-
ปรีจฺเฉเทน วิภชิตฺตฺวา นครํ มาเปติ, เอวเมว โข อยํ โยคาวจโร สีสฺลํ นิสฺสาย สีสฺเล
ปตฺติจฺ्ञาย จตฺตฺสสมฺมปฺปชานานิ ภาเวติ ‘สํวรปชานํ เจว ปหานปชานํ จ ภาวนาปชานํ
จ อนฺุรฺกฺขนาปชานํ จาติ, นคฺรวทฺตฺมกํ วิย โยคาวจโร, นครํ วิย จตฺตฺสสมฺมปฺปชาน-
ธมฺโม, นคฺรจฺ्ञานโสธาปนาทิกํ เจว วีถิจตฺตฺกฺกสิํจฺฆาฎฺฐกาทิปรีจฺเฉทปรีโยสถานํ จ กิจจํ
วีย สีสฺลนฺติ.

เอวํ สนฺเตปี, จตฺตฺวาริ สมฺมปฺปชานเ ธมฺเม ภาเวตฺตฺกาโม สีสฺเลสุ ปรีจฺฐิการี
ภเวยฺย. เอวํนเยน จตฺตฺสสมฺมปฺปชานปตฺติจฺ्ञานจฺ्ञานเ สีสฺลํ เวทิตฺตฺพํ.

จตฺตฺสสมฺมปฺปชานปตฺติจฺ्ञานซิสฺลํ นิฎฺฐิตํ.

๓.๔ จตฺตฺอิทฺธิปาทปตฺติจฺ्ञานํ สีสฺลํ

อิทฺธิปาโท จ นาเมโส, โย ธมฺโม ยํ ยํ อิจฺฉิตฺตํ โหติ ปตฺตฺถิตฺตํ, ตํ ตํ
นิปฺพาเทตฺตํ ปวตฺตตฺติ. โย วา อิทฺธิยา ปาทฎฺฐโต โหติ มฺูลโก, เอโส อิทฺธิปาโท นาม.

^{๒๑}มิลินฺท. ๑ / ๙ / ๓๔.

อัย หิ อิเมหิ จตุพพิเทหิ ฐมฺเมหิ สมฺนุํนาคโต โหติ “ฉนฺโท เจว วิริยํ ๑ จิตฺตํ ๑ วิมฺสา จาติ.”^{๒๒} ตตฺถายํ ปนาธิปฺปาโย :-

“โย โข โยคาวจโร ฉนฺทสมฺมาธิปฺปชานสงฺขารสมฺนุํนาคตํ อธิธิปาทํ ภาเวติ, วิริยสมฺมาธิปฺปชานสงฺขารสมฺนุํนาคตํ อธิธิปาทํ ภาเวติ, จิตฺตสมฺมาธิปฺปชานสงฺขารสมฺนุํนาคตํ อธิธิปาทํ ภาเวติ, วิมฺสาสมฺมาธิปฺปชานสงฺขารสมฺนุํนาคตํ อธิธิปาทํ ภาเวติ, เตน ภาวิตา พหุลีกตา อิเม จตฺตารโ อธิธิปาทา ฐมฺมา อปารา ปารํ คมนาย สํวตฺตฺนฺติ, ตถา อริยา นิยุยานิกา นิยุยฺนฺติ ตกฺกรสฺส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย, ตถา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิรคาย นิโรธาย อฺปสฺมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺนฺติ, ยสฺส ๑ กสฺสจฺจิ อิเม จตฺตารโ อธิธิปาทา อารฺทฺธา, อารฺทฺโธ ตสฺส อริโย มคฺโค สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามิ โหตีติ.”^{๒๓}

ยถาวุตฺตฺนเยน ปนิเม จตฺตารโ อธิธิปาทา ฐมฺมา กิญฺจาปี อปารา ปารํ คมนาทิเก คฺเณ อวหนฺติ, อถโข สीलํ นิสฺสาย สीलํ วา ปติฏฺจาย ปริปริตฺตพฺพา โหนฺติ. อถวา สीलํ นาม สพฺเพสํ กุสลานํ ฐมฺมานํ อธิปฺติฏฺจานํ โหติ, กา กถา อิมสฺมี จตฺตฺธิธิปาทสงฺขาตฐมฺเม. อัย หิ จตฺตฺธิธิปาทฐมฺโม สพฺพกุสลฐมฺมปริยาปนฺโน โหติ, ตสฺมา กงฺขา นตฺถิ “กถํ สीलสฺส จตฺตฺธิธิปาทฐมฺมปติฏฺจานตา โหตีติ. กิญฺจาปี สวา กงฺขา นตฺถิ, เหวํ ปน โกจิ ภิกฺขุโย อธิปฺปาโย วพฺพตฺตพฺโพ :-

“โย โข โยคาวจโร สीलํ นิสฺสาย สीलํ วา ปติฏฺจาย จตฺตารโ อธิธิปาท- ฐมฺเม ภาเวติ “ฉนฺโท เจว วิริยํ ๑ จิตฺตํ ๑ วิมฺสา จาติ, อิเมหิ ฐมฺเมหิ โส น ปริหายตีติ. ตตฺถ จิํ โอปมฺมํ ทฏฺฐพฺพํ :-

^{๒๒} อภ.วิ. ๓๕ / ๔๓๑ - ๔๖๕ / ๒๖๐ - ๒๗๓.

^{๒๓} ส.ม. ๑๙ / ๘๑๓ - ๑๖ / ๒๒๑ - ๒๓.

“ยถา หิ ยานิ กานิจิ กิจฺจานิ โหนฺติ, สพฺพานิ เอตานิ ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวียํ ปติฏฺจาย กาทพฺพานิ โหนฺติ, สเจ ปจฺวี น ภวิสฺสตี, จานํ ไช ปเนตํ น เหฺสฺสตี, ยํ โย โกจิ ยสฺส กิจฺจสฺส ปติฏฺจานํ นตฺถิ ตํ กโรติ, เอวเมว อิเม จตฺตารโ อธิทฺธิปาทา ภาเวตพฺพา โหนฺติ พหุสฺสีกาทพฺพา, สพฺเพ เต สีสํ นิสฺสาย สีสฺเส วา ปติฏฺจาย ปริปุริตพฺพา โหนฺติ, สเจ สีสฺสปริปุริการี เนว ภวิสฺสตี, จานํ ไช ปเนตํ น เหฺสฺสตี, ยํ จตฺตารโ อธิทฺธิปาทมฺเม ปริปุเรสฺสตี., กิจฺจานิ วีย จตฺตฺธิทฺธิปาทมฺมา, ปจฺวี วีย สีสฺสนฺติ. อยเมตฺถ สงฺเขปตฺถเ. วิตฺถารโ ปน มิลินฺทปญฺหปกรณ^{๒๔} โอลเเกตพฺโพ.

ตสฺมา จตฺตฺธิทฺธิปาทมฺมํ นิพฺพานนิหนฺตาอาทิกํ มหานิสฺสํ อทฺถนียํ จิรฺภูจิตฺกํ กตฺวา ภาเวตฺกาเมน สีสฺเสสุ ปริปุริการินา ภวิตพฺพํ. เอวํเนน จตฺตฺสมฺมปฺปธานปติฏฺจานีสฺสํ เวทิตพฺพํ.

จตฺตฺธิทฺธิปาทปติฏฺจานีสฺสํ นิฏฺจิตํ.

๓.๕ ปญฺจินฺทฺริยปติฏฺจานีสฺสํ

สีลญฺหิ ปติฏฺจานํ นาม ยานิ ตานิ อินฺทฺริยานิ สทฺธินฺทฺริยํ วีรียนฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมานินฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยนฺติ ปญฺจวิธานิ โหนฺติ. ตํ ที่เปตฺถุ ปน ยํ วจฺนํ กเถตพฺพํ, ตํ มิลินฺทฺรญฺญา ปุฏฺจํ โหติ, นาคเสนตฺถเเรน จ วิสฺซุชิตํ. วุตฺตํ เหนฺตํ มิลินฺทฺรญฺญาปกรณ สีสฺลกฺขณปญฺเห^{๒๕} :-

^{๒๔}มิลินฺท. ๑ / ๙ / ๓๔.

^{๒๕}มิลินฺท. ๑ / ๙-๑๕ / ๓๔-๕.

“อินุทริยาทีนํ สीलํ ปติภูจํ, สीलํ ปติภูจิตโต โข มหาราชา
โยคาวจโร สीलํ นิสุสาย สीलํ ปติภูจาย ปญฺจินุทริยานิ ภาเวติ
”สทฺธิनुทริยํ วิริยinuทริยํ สติनुทริยํ สสมาธิनुทริยํ ปญฺณinuทริยณฺติ.

“ตตฺถ เกนฺนุเจเน สทฺธิinuทริยํ. อธิโมกฺขณฺนุเจเน. เกนฺนุเจเน
วิริยinuทริยํ. ปคฺคณฺนุเจเน เกนฺนุเจเน สติinuทริยํ. อุปฺนุจณฺนุเจเน.
เกนฺนุเจเน สสมาธิinuทริยํ. อวิกฺเขปณฺนุเจเน. เกนฺนุเจเน ปญฺณinuทริยํ.
ปชานณฺนุเจเน. อิมานิ อินุทริยานิ. ตตฺถ เยน กามวิตกฺกํ วาเรติ
อิทํ สติinuทริยํ. เยน พฺยาปาทวิตกฺกํ วาเรติ อิทํ สสมาธิinuทริยํ. เยน
วิหีสาวิตกฺกํ วาเรติ อิทํ วิริยinuทริยํ. เยน อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก
อกุสเส ฐมฺเม ปชหติ วินนฺเตติ พฺยณฺตี กโรติ อนภวํ คเมติ
นาธิวาเสติ, อิทํ ปญฺณinuทริยณฺ”ติ ตพฺพณฺนุณนา.^{๒๖}

ยถาตุตฺตนเยน ปน ปญฺจินุทริยปติภูจณฺตา อุตฺตทานตฺถา โหติ. กิณฺจ
ภิกฺขุโย วิภาเวตุํ เอวํ โอบมฺมํ ทฏฺฐพฺพํ :- “ยถา หิ เย เกจฺจ วิชคฺคา มา ภูตคฺคา มา วุทฺธึ
วิรุพฺพึหิ เวปฺลุลํ อापชฺชณฺติ, สพฺเพ เต ปจฺวี นิสุสาย ปจฺวี ยํ ปติภูจาย วุทฺธึ
วิรุพฺพึหิ อापชฺชณฺติ, เอวเมว โข โยคาวจโร สीलํ นิสุสาย สीलํ ปติภูจาย
ปญฺจินุทริยานิ ภาเวติ สทฺธิinuทริยํ วิริยinuทริยํ สติinuทริยํ สสมาธิinuทริยํ ปญฺณinuทริยํ,
วิชคฺคา มาทโย วีย โยคาวจโร, ปจฺวี วีย สीलํ, วิชคฺคา มาทีนํ วุทฺธึวิรุพฺพึหิ อापชฺชนํ วีย
โยคาวจรสฺส ปญฺจินุทริยภาวนาติ.

เอวมฺปน ปญฺจินุทริยํ เจว สीलสฺส จ ตสฺส ปติภูจณฺตํ ฅตฺวาน
ปญฺจินุทริยํ ภาเวตุกามิ สीलสฺส ปาริปุริการี ภเวยฺย. เอวณฺทึ สนฺเต, มหานิสฺสโร

^{๒๖}มิลินฺท.ช. ๑ / ๙ / ๑๑๓.

น พุทธโภา โหติ. วุตตญฺเหตํ ภควตา :- “อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ
 ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ภิกฺขุ อสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี
 ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี”ติ.^{๒๗} เหวินฺเยน ปญฺจนํ
 อินฺทฺริยานํ ปติฏฺฐานญฺจาเน สึลํ เวทิตพฺพํ.

ปญฺจินฺทฺริยปติฏฺฐานสิลํ นิฏฺฐิตํ.

๓.๖ สตฺตสมฺโพชฺฌนฺคปติฏฺฐานสิลํ

สีลญฺหิ กุสลธมฺมานํ ปติฏฺฐานญฺเจว โหติ อาทิ จ มฺลญฺจ. อិธ ปน
 กุสลธมฺมา “สตฺต สมฺโพชฺฌนฺคาคติ อธิปฺเปตา. เตเนว สึลํ ธมฺมสามคฺคีสงฺขาตสตฺต-
 สมฺโพชฺฌนฺคปติฏฺฐานํ นาม โหติ. วุตตญฺเหตํ ภควตา :-

“เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เยเกจि ปาณา จตฺตารโ อิริยาปเถ กปฺเปนฺติ
 กาเลน คมนํ กาเลน จานํ กาเลน นิสฺชชํ กาเลน เสยฺยํ, สพฺเพ เต
 ปจฺวี นิสฺสาย, ปจฺวียํ ปติฏฺฐาย, เหวเมว เต จตฺตารโ อิริยาปเถ
 กปฺเปนฺติ, เหวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
 สตฺต โพชฺฌนฺค ภาเวติ สตฺต โพชฺฌนฺค พหุลีกโรติ. กถญฺจ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย สตฺต โพชฺฌนฺค ภาเวติ สตฺต
 โพชฺฌนฺค พหุลีกโรติ ? อិธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌนฺคํ ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามํ ฯเปฯ
 อูปฺกฺษาสมฺโพชฺฌนฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 ไวสุสคฺคปริณามํ. เหว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย

^{๒๗} ส.ม. ๑๙ / ๔๙๐ / ๑๗๘.

สตต โพชฌงฺเค ภาเวติ สตต โพชฌงฺเค พหุสีกโรตี”ติ.^{๒๔}

ยถาตุตตนเยน हि สตตสมโพชฌงฺคานิ สพฺพกุสลธมฺมปฏิพฺพทานิเยว โหนฺติ. ตสฺมา สีสฺส นาม สพฺพกุสลธมฺมปติภูจฺจานภาโว สุปากโฆ โหติ, โโก ปน วาโท สตตสมโพชฌงฺคปติภูจฺจานภาเว. อึธ ปน กิณฺจึ กิยฺโย วิภาเวตุํ ปุณาปรีปิ โอบมฺมํ ทฏฺฐพฺพํ :- ยถา हि ลงฺฆโก สิปฺปี ทสฺเสตฺตุกาโม ปจฺวี ชณาเปตฺวา สกฺขรกถลํ อปกทฺตมาเปตฺวา ภูมึ สมํ การาเปตฺวา มุทฺทาย ภูมिया สิปฺปี ทสฺเสติ, เหวเมว ไซ โยคาวจโร สีสฺลํ นิสฺสาย สีสฺเล ปติภูจฺจาย สตตสมโพชฌงฺคานิ ภาเวติ “สตติ เจว ธมฺมวิจโย ๑ วิริยํ ๑ ปีติ ๑ ปสฺสทฺธิ ๑ อุกฺเขขา จาติ, ลงฺฆโก วिय โยคาวจโร, ปจฺวีชณาปนาทิกํ เจว ภูมึ สมํ การาปนปริโยสานํ ๑ กิจฺจํ วिय สีสฺลํ, มุทฺทาย ภูมिया สิปฺปี ทสฺสนํ วिय สตตสมโพชฌงฺคภาวนาติ.

ปุณ จปรี โอบมฺมํ :- ยถา हि จตุโร ทหฺรา เจว ติสฺโส ๑ ตฺรฺณนาติ อิเม สตต ชนา กิฬาสฺสฺส เณกา โหนฺติ, ตตฺถ ปจฺโม ชุทฺทกทณฺฑทตฺโต หุตฺวา เวเคน ปกฺขนฺทิตฺวา อตฺตโน สหายกสฺสฺส หตฺเถ ตํ ทณฺฑํ ทตฺวา ติฏฺฐติ, ตถา ตติยา, ตถา จตฺตฺโต, ตถา ปญฺจมา, ตถา ฉฺฐโส, ตถา สตฺตมา สหายิกา เวเคน อาคนฺตุวา ปุณ ปจฺมสหายกสฺสฺส หตฺเถ นียฺยาเทสิ, สพฺเพ เต ปจฺวีมณฺฑลानุกฺกมํ นิสฺสาย ปจฺวีมณฺฑลानุกฺกเม ปติภูจฺจาย กิฬนํ ปวตฺเตนฺติ, เหวเมว ไซ โยคาวจโร สีสฺลํ นิสฺสาย สีสฺเล วา ปติภูจฺจาย อนฺุพฺพเพน สตตสมโพชฌงฺคานิ ภาเวติ “สตติสมโพชฌงฺคํ เจว ธมฺมวิจยสมโพชฌงฺคํ ๑ วิริยสมโพชฌงฺคํ ๑ ปีติสมโพชฌงฺคํ ๑ ปสฺสทฺธิสมโพชฌงฺคํ ๑ อุกฺเขขสมโพชฌงฺคํ จาติ.

^{๒๔} ส.ม. ๑๙ / ๑๙๒ / ๗๐.

เอตถ ๑ โยคาวจรปี สตุตสมโพชฌงคปี สตุตชนสทิสส์ วตุตฺตํ ยุชฺชติ,
 อปี๑ ฌมฺมสามคฺคิเวเสน สตุตสมโพชฌงคานิ อญฺฺพุเพน อญฺฺสนฺธิ ปรตฺวา สตุตฺนฺนํ
 ชนฺนํ ชุทฺทกทณฺฺทตฺถานํ ปฏฺิปาภฺิยา ปกฺขนฺทนสทิสลกฺขนฺนํ โหนฺติ. สีสฺนฺติ วจฺนํ
 ปน ปจฺวีสทิสเมว โหติ. สพุเพน สพุพํ วตุตฺตํ หิ โลกโตปี ฌมฺมโตปี ปจฺวีมณฺฺทลํ วา
 นิสฺสาย สีสํ วา นิสฺสาย วตุตฺติ ปวตุตฺติ ยเปติ ยาเปติ.

ตสฺมา สตุตสมโพชฌงเค ภาเวตุกาโม สีสฺเสสุ ปริปริการีเยว ภเวยฺย.
 เอวณฺฺหิ สนฺฺเต, สานิสฺสา สตุตสมโพชฌงคสงฺฆาตา กุสลฌมฺมา นาติทูลฺลภา.
 วตุตฺตญฺฺเหตฺติ ภควตา :- “สตุตฺติเม ภิกฺขเว โพชฌงฺคภา ภาวิตา พหุสฺสิกตา อญฺฺปฺปนฺนา
 อญฺฺปฺชฺชฺนฺติ นาญฺญตฺร สุกตฺวินยา. กตเม สตุต. สติสมโพชฌงฺโค ๕เปฯ
 อญฺฺเปกฺขาสฺมโพชฌงฺโค. อิมे โข ภิกฺขเว สตุต โพชฌงฺคา ภาวิตา พหุสฺสิกตา
 อญฺฺปฺปนฺนา อญฺฺปฺชฺชฺนฺติ นาญฺญตฺร สุกตฺวินยาติ.”^{๒๙}

ปฺน จปรี วตุตฺตํ “สตุตฺติเม กสฺสป โพชฌงฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา
 พหุสฺสิกตา อภิญฺญาเย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตุตฺตนฺตี”^{๓๐} วตุตฺตํ. เอวํเยน
 สตุตสมโพชฌงคปติฏฺจานีสฺสิ เวทิตพฺพํ.

สตุตสมโพชฌงคปติฏฺจานีสฺสิ นิฏฺจิตฺ.

^{๒๙} ส.ม. ๑๙ / ๑๙๑ / ๗๐.

^{๓๐} ส.ม. ๑๙ / ๑๙๕ / ๗๒.

๓.๗ อริยญฺจนิกมคฺคปตฺติญฺจนสํ

โย หิ อริเยหิ อญฺเฐหิ อญฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ, โส อริยญฺจนิกมคฺคโค
นาม. ตถา ทุกฺขนิโรธคามินี มชฺฌิมา ปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ วุจฺจติ. วุตฺตํ เหน้
ภควตา มหาสตีปญฺจานสฺสุตฺเต ^{๑๑} :-

“กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ? อยเมว อริโย
อญฺจจฺติโก มคฺโค. เสยฺยถิํ ? สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมา-
กมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสตี สมฺมาสมาธิ.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ ? ยํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขเญ ญาณํ,
ทุกฺขสมฺุทเย ญาณํ, ทุกฺขนิโรธ ญาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณํ; อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป ? เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป
อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหีสางฺกปฺโป; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา ? มุสวาทา เวรมณี ปิสุณาย
วากาย เวรมณี, ผรุสฺสาย วากาย เวรมณี, สมฺปฺปลาปา เวรมณี; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สมฺมาวาจา. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมนฺโต ? ปาณาติปาทา เวรมณี,
อทินฺนาทานา เวรมณี, กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมา-
กมฺมนฺโต. กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว ? อธิ ภิกฺขเว อริยสวโก มิจฺฉาอาชีโว
ปทาย สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาวายาโม ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺุปนฺนํ

^{๑๑} ส.ม. ๑๙ / ๑๔๙ / ๔๒.

ปาปกาณั อกุศลานั ฌมมานั อนุปปาทาย ฌนุทั ชเนติ วายมติ วัริยั อารภติ จิตตุํ
 ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนุปปนฺนानั ปาปกาณั อกุศลานั ฌมมานั ปหานาย ฌนุทั ชเนติ
 วายมติ วัริยั อารภติ จิตตุํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนุปปนฺนानั กุศลานั ฌมมานั
 อนุปปาทาย ฌนุทั ชเนติ วายมติ วัริยั อารภติ จิตตุํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนุปปนฺนानั
 กุศลานั ฌมมานั จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺลุลาย ภาวนาย ปาริปุริยา
 ฌนุทั ชเนติ วายมติ วัริยั อารภติ จิตตุํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ; อยั วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สมฺมาวาयाโม.

กตมา ๑ ภิกฺขเว สมฺมาสตี ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุสฺสึ วิหฺรตี
 อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลกเ อภิกฺขุณาโทมนสฺสั เวทนาสุ เวทนานุสฺสึ
 วิหฺรตี ๗เปฯ จิตฺเต ๗เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุสฺสึ วิหฺรตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
 วิเนยฺย โลกเ อภิกฺขุณาโทมนสฺสั; อยั วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสตี.

กตโม ๑ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกุกั สวิจาร์ วิเวกั ปิตฺติสุขั ปจฺมั ฌมานั อนุสฺมฺปชฺช วิหฺรตี;
 วิตกุกิจารานั ฐปสฺมา อชฺชตฺตํ สมฺปสาทนั เจตฺสเ เอโกทิกาวั อวิตกุกั อวิจาร์
 สมาธิขั ปิตฺติสุขั ทฺตียั ฌมานั อนุสฺมฺปชฺช วิหฺรตี; ปิตฺติยา ๑ วิราคา อนุเปกฺขโก ๑
 วิหฺรตี, สโต ๑ สมฺปชาโน, สุขญจฺ กาเยน ปฏฺฐิเสเวเทติ, ฌนุตุํ อริยา อาจิกฺขนฺติ
 ‘อนุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารี’ติ, ตตฺตียั ฌมานั อนุสฺมฺปชฺช วิหฺรตี; สุขสุส ๑
 ปหานา ทฺกฺขสุส ๑ ปหานา ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानั อตฺถงฺคมา
 อทุกฺขมฺสุขั อนุเปกฺขาสติปาริสุทฺธิ จตฺตฺถฌมานั อนุสฺมฺปชฺช วิหฺรตี. อยั วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สมฺมาสมาธิ”ติ.

ยถาวุตฺตเนน ปนายั อริยญฺจํคิกมคฺคณฺโม สีลญฺเจว สมาธิ ๑ ปญฺญา
 จาติ สีกฺขาตฺตยสุส สโมธานฺภูโต โหติ, ตถา สพฺพกุสฺลณฺเม สมฺปิณฺฑเทติ. กถั ?

สมุมาทิจิ หิ ปณฺณาสิกขาย สงฺคหํ คจฺจติ, ตถา สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา
 สึลสิกขาย สงฺคหํ คจฺจติ, ตถา สมฺมากมฺมนฺโต, ตถา สมฺมาอาชีโว. สมฺมาวายาโม
 จิตฺตสิกขาย สงฺคหํ คจฺจติ, ตถา สมฺมาสติ, ตถา สมฺมาสมาธิ. เอวํ สนนฺเตปิ, เหฏฺฐา
 สิกฺขาตฺตยปฺตัญฺจานสึเล วุตฺตนยสทิสเมตํ, ยํ สึลสฺส อริยญฺจํคิกมคฺคปฺตัญฺจานภาโว
 โหติ. กิณฺจาปี สพฺเพ กุสลา ญมฺมา อริยญฺจํคิกมคฺคปริยาปนฺนา โหนฺติ,
 อริยญฺจํคิกมคฺโค ปน สิกฺขาตฺตเย สงฺคหํ คจฺจติ. ตสฺมา สิกฺขาตฺตยํ สพฺพกุสลา
 ญมฺมานํ สโมธานํ คจฺจติ นาม. ตตฺถ ปน สึลสิกฺขา สพฺพสิกฺขานํ ปตฺนฺญา โหติ.

เตเนว สึลสฺส อริยญฺจํคิกมคฺคปตฺนฺจานตฺตํ เวทิตพฺพํ, ยถา สิกฺขาตฺตย-
 ปตฺนฺจานตฺตํ. เอวญฺจ ตํ ทีเปตฺตุํ ยํ วจฺนํ กเถตพฺพํ, ตํ สํยตฺตนิกาเย มหาวารวคฺค-
 ปาลิยํ พลสฺสฺสฺเต อาคตํ. วุตฺตญฺเหตํ ตตฺถ :- “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจि พลกรณึ
 ยา

กมฺมนฺตา กรึยฺนฺติ, สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยํ ปตฺนฺจาย เอวเมเต พลกรณึยา
 กมฺมนฺตา กรึยฺนฺติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สึเล ปตฺนฺจาย อริยํ
 อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุสึกโรติ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สึลํนิสฺสาย สึเล ปตฺนฺจาย อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ
 พหุสึกโรติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิจิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสคฺคปริณามึ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสคฺคคปริณามึ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สึเล ปตฺนฺจาย
 อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ พหุสึกโรตี”ติ.^{๓๒}

อปโร นโย. กสฺมา ? สิกฺขาตฺตยํ สึลสิกฺขาปฺพํ โหติ สึลสิกฺขาคมํ
 จิตฺตสิกฺขามชฺฌมํ ปณฺณาสิกฺขาปริโยสานํ, อริยญฺจํคิกมคฺโค ปน ปณฺณาสิกฺขาปฺพโพ

โหติ สีสสิกขามชฺฉมิโม จิตตสิกขาปริโยसानโน. เอตถ จ มม เอตทโหสิ “ภควา
 สตฺตทานํ จริตชฺชมาสยวเสน ฌมฺมํ เทเสสิ, โส หิ สเจ ฌมฺมโสตุกามา สีสพหุกา
 โหนฺติ สีสโปณมา, เตสํ สิกขาตฺตยํ เทเสยฺย, สเจ ปญฺญาพหุกา ปญฺญาโปณมา,
 เตสํ อริยญฺจํคิกมคฺคํ เทเสยฺย, สเจ สมาธิพหุกา สมาธิโปณมา, เตสํ สิกขาตฺตยมฺปิ
 อริยญฺจํคิกมคฺคโคปิ วาจิตพุโพ โหติ. ตสฺมา ตสฺส สุวากุขาตมฺโม นานานาโมปิ โหติ
 นานาคณโนปิ นานาสุตฺตฺตฺตโกปิ. อลฺมตีปฺปญฺเจน.

ตสฺมา อริยญฺจํคิกมคฺคํ ภาเวตฺตกาโม สีสเลสุ ปริญฺจิการิเยว ภเวยฺย. เอวมฺปิ
 สฺนฺเต, มหานิสฺสา ปาฏิกฺงฺขา. วุตฺตมฺปิ เจตํ ภควตา^{๑๑} :- “สมฺมาทิฏฺฐิ อานนฺท
 ภาวิตา พหุสฺสิกฺตา ราควินยปริโยसानา โหติ โทสวินยปริโยसानา โหติ โมหวินย-
 ปริโยसानา โหติ. สมฺมาสงฺกปฺโป ๕เปฯ. สมฺมาวาจา ๕เปฯ. สมฺมากมฺมนฺโต ๕เปฯ.
 สมฺมาอาชีโว ๕เปฯ. สมฺมาวายาโม ๕เปฯ. สมฺมาสติ ๕เปฯ. สมฺมาสมาธิ อานนฺท
 ภาวิตโต พหุสฺสิกฺโต ราควินยปริโยसानโน โหติ โทสวินยปริโยसानโน โหติ โมหวินย-
 ปริโยसानโน โหตี”ติ. เอวํ นเยน อริยญฺจํคิกมคฺคปฺติญฺจานสฺสํ เวทิตพฺพ.

๓.๘ ตสฺสทฺทานํ

สีสฺส ปน กุสลธมฺมปฺติญฺจานตฺตํ, ยถา พุทฺธสาสนเถรวาทไปตฺถเกสุ
 อาคตํ โหติ, ตถา วุตฺตํ. ตํ เหฏฺฐา ยถาวุตฺตฺตเยเนว สิกขาตฺตยปฺติญฺจานญฺเจว
 จตฺสฺสตีปฺญฺจานปฺติญฺจานญฺจ จตฺสฺสมฺมปฺธานปฺติญฺจานญฺจ จตฺตฺติปาทปฺติญฺจานญฺจ
 ปญฺจินฺทริยปฺติญฺจานญฺจ สตฺตสมฺโพชฺฌนฺคปฺติญฺจานญฺจ อริยญฺจํคิกมคฺคปฺติญฺจานญฺจ
 โหติ.

สงเขปกถา เจตถ เหว่ ทฎจพพา :- สี่ล้ นาม ยถา หิ ปจวี อิมสมี่ โลกเ สวิญญานกานมปิ อวิญญานกานมปิ สชีวานมปิ นิชชีวานมปิ สพเพสั ปาถีนัน เจว สพเพสญจ วตถุณัน ปติฎจจา, เหว่ อิมสมี่ กุสลธมมานัน ปติฎจจันนั โหติ “สิกขาทตยญเจว จตฺสตีปฎจจันนญจ จตฺสสมมปฺปชานญจ จตฺติทฺธิปาโท จ ปญฺจินฺนุทฺธิยญจ สตฺตสมฺโพชฺฌมฺโก จ อริยฎจจฺจิกมคฺโค จาติ.

ยถาวุตฺตนเยน ปน สพเพ เต กุสลธมมา อคฺคตฺตมมํ อภฺขายนฺติ, ตตฺถ หิ โอบมฺมํ โหติ :- “ยถา อิทํ ปจวีตลํ ทวีสุ ปสฺเสสุ วิตถารโต สมํ ปญฺญาสทฺตถํ, ทวีสุ ปสฺเสสุ อายามโต สมํ สทฺตถถถํ, ปสฺสจฺฉินฺนุทฺธิยสมฺปนฺนํ โหติ ฐญฺญพีช- ปุพฺพญฺญาปรณฺณพฺพุกํ, สพฺพเมตํ โหตุ. เอตถ จ สตฺต มหาโพธิฎฺฐกา สาขา- ปสาขสมฺปนฺนา โหนฺติ ปตฺตาปตฺตพฺพุกา สมฺปุณฺณปฺปฎาปฺปฎา, สพฺเพเยว มนุสฺเสหิ ขาทิตฺถํ อิจฺฉิตฺติพฺพผลา โหนฺติ, เตสํ ผลานิ สมอภิฎฺฐปานิ โหนฺติ สมทฺติพฺพรสานิ สมมตฺถรานิ สมคณฺฐานิ, ตตฺถ ปจโม ผลํ คณฺหิตฺถกามานํ อนฺตรธา ติถาณิทญฺชก- ปยุตฺตตาย นิสฺเสณียา สมนฺนาคโต โหติ, ทฺติโย ตติโย จตฺตโต อนฺตรธา จตฺถาณิทญฺชกปยุตฺตตาย, ปญฺจโม อนฺตรธา ปญฺจาณิทญฺชกปยุตฺตตาย, ญฺจโ จ อนฺตรธา สตฺตอาณิทญฺชกปยุตฺตตาย, สตฺตโม ผลํ คณฺหิตฺถกามานํ อนฺตรธา อญฺจอาณิทญฺชกปยุตฺตตาย นิสฺเสณียา สมนฺนาคโต โหติ, ตสฺมา โย ปุคฺคโล ยสฺส มหาโพธิฎฺฐกขสฺส ยํ ผลํ อิจฺฉติ โส ตสฺส ตํ คณฺหิตฺถํ ยถาวุตฺตนเยน ตทญฺฐปนิสฺเสณิ ปยุตฺตเชยฺย, สพฺเพน สพฺพํ วุตฺตเมตํ จ ปน อิมํ ปจวีตลํ นิสฺสาย ปจวีตเล วา ปติฎฺฐาย วตฺตติ ปวตฺตติ, เหวเมว อิมเ สิกขาทตยอาทิกกา อริยฎจจฺจิกมคฺค- ปริโยसानา กุสลธมฺสงฺขาตฺมหาโพธิฎฺฐกา นิพฺพานสงฺขาตฺทิพฺพผลา โหนฺติ, สพฺเพ เต สี่ล้ นิสฺสาย สี่เล วา ปติฎฺฐาย วตฺตนฺติ ปวตฺตนฺติ, อิตโร ยถาวุตฺตมหาโพธิฎฺฐก- สทิสฺสนโย, อธิ ปเนตํ ทฎจพพํ “ปจโม มหาโพธิฎฺฐกโ ขีว สิกขาทตฺถยํ, ทฺติโย ขีว จตฺสตีปฎจจันนํ, ตติโย ขีว จตฺสสมมปฺปชานัน, จตฺตโต ขีว จตฺติทฺธิปาโท, ปญฺจโม ขีว ปญฺจินฺนุทฺธิยํ, ญฺจโ ขีว สตฺตสมฺโพชฺฌมฺโก, สตฺตโม ขีว อริยฎจจฺจิกมคฺโค

ปจวืตลั วย สี่ลั, อิตรึ อุตตานมตฤเมวาทิ.

๖๙

ตตฤ สิกขาทตยั สี่ลัปตฤมฤกัตั สี่ลัปริภาวิตั สี่ลัปริโธตั, สี่ลั วา นิสฺสาย สี่เล ปติภฺญาย ภาวิตั พหุลักัตั, สทฤมฺมานั ปารีปฺรียา สัวตตติ, ตั วา ปน “สี่เล สติ สมาริ โหติ, ปญฺญา โหติ, สมาริมฺหิ สติ สี่ลั โหติ, ปญฺญา โหติ, ปญฺญาย สติ สี่ลั โหติ, สมาริ โหตีติ เอวั ปรีปฺรณณมฺวเสน ปวตตติ. ตถา สี่ลั เอวั โหติ, สมาริ เอวั โหติ, ปญฺญา เอวั โหติ. สี่เลน ปรีภาวิตอ สมาริ ปญฺญาย ปวตตติ. สมารินา ปรีภาวิตา ปญฺญา จิตตสฺส สมฺมเทว อาสเวหิ วิโมจนตถาย ปวตตติ.

ตตฤ จตฺสติปฺภจันนั สี่ลัปตฤมฤกัตั สี่ลัปริภาวิตั สี่ลัปริโธตั, สี่ลั วา นิสฺสาย สี่เล ปติภฺญาย ภาวิตั พหุลักัตั, สตตสมฺโพชฺฌมฺกาคาทีนั สทฤมฺมานั ปารีปฺรียา สัวตตติ, เยน วา ปน อตตนิ สี่ลั กตฺวา สฺภฺจฺจ ภเวตพฺพั, เตน ปุคฺคเลน วุชฺฌมฺยเวย ปาภฺยิกฺขา กุสลานั ฐมฺมานั โน ปรีหานิ.

ตตฤ อิทั, เยน โข โยคาวจเรณ สี่ลั นิสฺสาย สี่เล ปติภฺญาย จตฺสสมฺมปฺปชานั ภาวิตั โหติ ‘สัวรปชานั เจว ปหานปชานั จ ภาวนาปชานั จ อนฺรกฺขนานาปชานั จาติ, อิเมหิ ฐมฺเมหิ โส น ปรีหายติ.

ตตฤ อัย, เยน โข โยคาวจเรณ สี่ลั นิสฺสาย สี่เล ปติภฺญาย จตฺตฤทธิปาโท ภาวิตอ โหติ “อนฺุโท เจว วิริยั จ จิตตั จ วิมัสสา จาติ, อิเมหิ ฐมฺเมหิ โส น ปรีหายติ.

ตตฤ ปญฺจินฺนุทริยั สี่ลัปตฤมฤกัตั สี่ลัปริภาวิตั สี่ลัปริโธตั, สี่ลั วา นิสฺสาย สี่เล ปติภฺญาย ภาวิตั พหุลักัตั, สทฤมฺมานั ปารีปฺรียา สัวตตติ. ตถา อาสวานั ขยา เจโตวิมุตตี ปญฺญาวิมุตตี ทิภฺยเจว ฐมฺเม สยั อภินฺญา สจฺจจิกฺตฺวา อฺปสมฺปชฺช วิหาราย ปวตตติ.

ตตถ สดตตสมโพชฌมฺโค สี่ลุปตถมฺภิต สี่ลปรีภาวิท สี่ลปรีโธโต, สี่ลํ วา
 นิสฺสาย สี่เล ปตฺติฏฺจาย ภาวิท พหุสีกโต สทฺธมฺมานํ ปารีปุริยา สํวตฺตติ, โส วา ปน
 ภาวิท พหุสีกโต อนุปฺปนฺนํ กุสลธมฺมานํ อฺปปตฺติยา สํวตฺตติ. ตถา อภินฺถาย
 สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

ตตถ อริยญฺจํคิกมคฺโค สี่ลุปตถมฺภิต สี่ลปรีภาวิท สี่ลปรีโธโต, สี่ลํ
 วา นิสฺสาย สี่เล ปตฺติฏฺจาย ภาวิท พหุสีกโต, สทฺธมฺมานํ ปารีปุริยา สํวตฺตติ, โส
 วา ปน ภาวิท พหุสีกโต ภาควินยปรีโยसानิ โหติ โทสวินยปรีโยसानิ โหติ
 โมหวินยปรีโยसानิ โหติ.

กุสลธมฺมปตฺติฏฺจานสี่ลํ นิฏฺจิตํ.

ตติโย ปรีจເເໂໂ นิฏฺจິໂໂ.

จตุตถโถ ปริจเฉท ทิฏฐธมมสุขชาวหนสีล

สีล นาม เยน เกนจิ สุฏฐุ ฌาตัม, โส สีเล ปติฏฐาย ตัม สมายิยิตฺวา
รกฺขติ. เณว เกวลัม ตัม สมายาย รกฺขติ, อถโข ปุณ ภิโยเย เมตฺตาทิกุสลธมฺเมน
สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ สนฺเตปิ, ทิฏฐธมฺมสุขชาวหนสีล สุปากฎัม ภาวิสฺสติ.
อิมสฺส หิ สีลสฺส คุณานิสฺสาทโย สีลจารีหิเยว ลทฺทพฺพา. ตสฺมา ตมฺหานิสฺสอตุถิเกหิ
อิทํ สีลํ สีลาทีนวานิสฺสกถาวเสน เจว สีลสงฺกิลเสโวทานกถาวเสน ๑ สีลานุสฺสติ-
กถาวเสน ๑ สีลปารมมิกถาวเสน ๑ ทุสฺสีลานันํ นิสฺสสนกถาวเสน ๑ สีลนฺุตานันํ
นิสฺสสนกถาวเสน ๑ สีลปภินฺุณกถาวเสน ๑ อุกฺคหิตพฺพํ. อาโท ปน สีลาทีน-
วานิสฺสาทิกถา วุจฺจเต.

๔.๑ สีลาทีนวานิสฺสกถา

อิทานิ หิ สีลาทีนวานิสฺสา อายตี เวทิตพฺพา. ทุสฺสีลสฺส อาทีนโว นาม
โหติ, สีลวโต ปน อานิสฺโส. ตตฺถ อาทีนโว ตาว เวทิตพฺโพ.

๔.๑.๑ สีลาทีนโว

ทุสฺสีลสฺส หิ อาทีนโว อเนกปฺปการो โหติ. ทุสฺสีโล นิสฺสีลปฺคฺคฺโค
กายาทีหิ อสฺสญฺโต ฐฺฐวาสีหิ สทฺธาย ทินฺนํ ฐฺฐปฺปญฺทํ “สมโณมฺหีติ ปฏฺฐานนฺฺโต
คเหตุวา ภูณฺฺเชยฺย, ตโต อาทิตฺโต อคฺคิวนฺฺโณ อโยคฺุโพ ภูตฺโต เสยฺโย สุนฺฺทรวโร.
กสฺมา ? ตปฺปจฺจยา หิ เอโก อตฺตภาโว ฉายเยยฺย, ทุสฺสีโล ปน สทฺธาเชยฺย
ภูณฺฺชิตฺวา เอนกานิปิ ชาติสฺตานิ นิสฺเย ปจฺเจยฺย.” อิทํ ปจฺมํ.

ปุณ เจตํ วุตตํ ภควตา “ปญฺจิเม คหปตโย อาทีนฺวา ทุสฺสึลฺลสฺส
 สึลฺลวิปตฺตติยา. กตเม ปญฺจ ? อธิ คหปตโย ทุสฺสึลฺล สึลฺลวิปนฺโน ปมาทาธิกรณํ
 มหตี โภคชาณี นิคจฺจติ; อຍံ ปจฺจิเม อาทีนฺโว ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปตฺตติยา. ปุณ จปรํ
 คหปตโย ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปนฺนสฺส ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจติ; อຍံ ทฺตติโย
 อาทีนฺโว ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปตฺตติยา. ปุณ จปรํ คหปตโย ทุสฺสึลฺล สึลฺลวิปนฺโน
 ยถฺยทေว ปริสํ อุပสงฺกมฺติ ยถิ ขตฺตติยปริสํ ยถิ พุราหฺมณปริสํ ยถิ คหปติปริสํ
 ยถิ สมณปริสํ, อวิสารทฺโธ อุပสงฺกมฺติ มງฺกุฏฺโต; อຍံ ตตฺติโย อาทีนฺโว ทุสฺสึลฺลสฺส
 สึลฺลวิปตฺตติยา. ปุณ จปรํ คหปตโย ทุสฺสึลฺล สึลฺลวิปนฺโน สมฺมุပ္ပห กาลံ กโรติ;
 อຍံ จตฺตฺโต อาทีนฺโว ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปตฺตติยา. ปุณ จปรํ คหปตโย ทุสฺสึลฺล
 สึลฺลวิปนฺโน กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺนา อပါယံ ทฺตฺตติโย วินิပါတံ นิรຍံ
 อุပชฺชติ; อຍံ ปญฺจิเม อาทีนฺโว ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปตฺตติยา. อิเม โข คหปตโย ปญฺจ
 อาทีนฺวา ทุสฺสึลฺลสฺส สึลฺลวิปตฺตติยา”ติ.^๒ อิทํ ทฺตติຍံ.

อปิจ ทุสฺสึลฺล ปุคฺคโล ทุสฺสึลฺลยเหตุ อมฺนาโป โหตุ เทวมนุสฺสฺสานํ, อนนุ-
 สาสนีโย สพุรหฺมจารีนํ, ทฺตฺตติโย ทุสฺสึลฺลยครหาสุ, วิปฺปฏิสาร์ สึลฺลวตํ ปสฺสึสาสุ, ตาย
 จ ปน ทุสฺสึลฺลยตาย สาณสาฎโก วिय ทฺตฺตติโย โหติ. เย โข ปนสฺส ทิฎฺฐานุคฺติ
 อาปชฺชนฺติ, เตสํ ทิฆรตฺตํ อပါยทฺตฺตติโย ทฺตฺตติโย. เยสํ เทยฺยธมฺมํ
 ปฏิคฺคณฺหาติ, เตสํ น มหปฺผลภาวกรณโต อปฺปคฺโข. อนนฺทสฺสคณิกคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ทฺตฺตติโย. อวลาตมิว อุมโต ปริพาหโร. ภาทฺตฺตติโย ปฏิชานนฺโตปิ อภาทฺตติโย โคคณ
 อนนฺทคฺค
 วिय. สตฺตฺตติโย สพุรเวริกฺค
 วिय. อสฺสึสาธโร มตฺกเลวโร
 วिय. สุตฺตติโย สพุรหฺมจารีนํ อปฺปชารโร สฺสึสาธโร วिय พุราหฺมณานํ.
 อภาทฺตติโย วิเสสาธโร อนนฺทโร รูปทฺตติโย. นิรโร สพุรหฺมจารีนํ จณฺทาลกฺคฺคฺค
 วिय รชฺช. สฺสึลฺลวิปตฺตติโย มนฺทมาโนปิ ทฺตฺตติโย อคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 วุตฺตติโย.” อิทํ ตตฺติຍံ.

^๒พ.ม. ๑๐ / ๑๔๙ / ๗๗-๗๘.

ปุณ จปริ ภควา อาห “ปสุสธ โน ตุมเห ภิกฺขเว อมม มหนฺตํ
 อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สไซฺติภฺตฺตํ. เอวํ ภาณฺเตติ. ตํ กิ มณฺเณถ ภิกฺขเว,
 กตมํ นฺ ชฺช วริ, ยํ อมฺม มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สไซฺติภฺตฺตํ อาลิจฺจิตฺวา
 อฺปนีสึทฺเตยฺย วา อฺปนิปชฺชเยยฺย วา, ยํ ชตฺตฺตฺยภฺตฺตํ วา พุราหฺมณภฺตฺตํ วา
 คหฺปติภฺตฺตํ วา มฺพฺตฺตฺตฺนหฺตฺตฺตํ อาลิจฺจิตฺวา อฺปนีสึทฺเตยฺย วา อฺปนิปชฺชเยยฺย วาติ.
 เอตฺเทว ภาณฺเต วริ, ยํ ชตฺตฺตฺยภฺตฺตํ วา พุราหฺมณภฺตฺตํ วา คหฺปติภฺตฺตํ วา
 อาลิจฺจิตฺวา อฺปนีสึทฺเตยฺย วา อฺปนิปชฺชเยยฺย วา. ทฺกฺขณฺเหตํ ภาณฺเต, ยํ อมฺม มหนฺตํ
 อคฺคิกฺขนฺธํ ๕เปฯ อฺปนิปชฺชเยยฺย วาติ. อาโรจฺยามิ โว ภิกฺขเว, ปฺภฺเวทฺยามิ โว ภิกฺขเว,
 ยถา เอตฺเทว ตสฺส วริ ทฺสฺสึลลสฺส ปาปธฺมฺสฺส อสฺสจฺสงฺกสฺสรสฺสมาจารสฺส
 ปฺภฺจฺจฺนฺนภฺมฺมฺนฺตสฺส อสฺสมณสฺส สมนฺปฺภฺตฺตํ อพฺรหฺมจฺริสฺส พฺรหฺมจฺริ-
 ปฺภฺตฺตํ อญฺโตปฺตฺตํ อวสฺสฺตสฺส กสฺมฺพฺกชาตสฺส, ยํ อมฺม มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ
 ๕เปฯ อฺปนิปชฺชเยยฺย วา, ตํ กิสฺส เหตุ ? ตโตนิทานํ หิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา
 นิคฺจฺเจยฺย มรณมตฺตํ วา ทฺกฺขํ, น เตวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปริ มรณา
 อปายํ ทฺกฺคฺตึ วิณีปาทํ นิรยํ อฺปนิปชฺชเยยฺย.* ยถฺจ ชฺช โส ภิกฺขเว ทฺสฺสึลล ปาปธฺมฺโม
 อสฺสจฺสงฺกสฺสรสฺสมาจาโร, ปฺภฺจฺจฺนฺนภฺมฺมฺนฺโต, อสฺสมณฺโณ สมนฺปฺภฺตฺตํ, อพฺรหฺมจฺริ
 พฺรหฺมจฺริปฺภฺตฺตํ, อญฺโตปฺตฺตํ, อวสฺสฺโต, กสฺมฺพฺกชาโต, ชตฺตฺตฺยภฺตฺตํ วา ๕เปฯ
 อฺปนิปชฺชเยยฺย วา. ตํ หิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขาย กายสฺส เภทา
 ปริ มรณา อปายํ ทฺกฺคฺตึ วิณีปาทํ นิรยํ อฺปนิปชฺชเยยฺย.* อิทํ จตฺตฺตํ.

เอวมาทินา ปจฺจเวกฺขณฺน สึลฺลวิปฺตฺตฺตํ อาทินวทฺสฺสนํ เวทิตฺตํ. เอวํ หิ
 วิภาวณฺตสฺส มานสํ สึลฺลวิปฺตฺตฺตํ อพฺพิชฺชิตฺวาน สึลฺลสมฺปฺตฺตฺตํ โหติ. วุตฺตฺนเยเนว
 สึลฺลวิปฺตฺตฺตํ อาทินวทฺสฺสนํ เวทิตฺตํ. อิทานิ ปน สึลฺลโต อานิสฺโส เวทิตฺตํ.

*อ. ส. ต. ก. ๒๓ / ๗๒ / ๑๐๕-๖.

๔.๑.๒ สีลานิสฺสโร

สีลวโต हि อวิปฺปฏิสํวราทิอเนกคุณปฏิลาภานิสฺสโร โหติ. ภควาปิ อายสฺมุนฺหํ อานนฺทตฺถเณโร กิमतฺถิสฺสวเต สีลานิสฺสโร อาห “อวิปฺปฏิสํวราตฺถานิ โข อานนฺท กุสลานิ สีลานิ อวิปฺปฏิสํวารานิสฺसानิ”ติ.^๕

“**อวิปฺปฏิสํวาราทิ**ติ เอตฺถ อวิปฺปฏิสํวารปฏิปกฺโข กุสลจิตฺตูปปาโท อวิปฺปฏิสํวารโ. โส ปน วิเสสโต ‘ลาภา วต เม, สฺสทฺธํ วต เม ยสฺส เม สฺสปริสฺสทฺธํ สีลนฺติ อตฺตโน สีลสฺส ปจฺจเวกฺขณวเสน ปวตฺตติ เวทิตฺตพฺโพ. อาทิสฺสทฺเทน ปาโมชฺชโมค-สมฺปตฺติกิตฺติสฺสทฺทาที สงฺคณฺหาติ. **อวิปฺปฏิสํวารตฺถานิ**ติ อวิปฺปฏิสํวารูปโยชนานิ. **กุสลานิ**ติ อนนฺทชฺชานิ. **อวิปฺปฏิสํวารานิสฺसानิ**ติ อวิปฺปฏิสํวารุทฺถยานิ. เอเตน อวิปฺปฏิสํวารโ นาม สีลสฺสอฺทฺทมตฺตํ, สํวทฺตมิตฺตสฺส รุกฺขสฺส ฉายาปฺปผสฺสทิสฺ. อญฺโถ เอว ปนาเนน นิปฺผาเทตฺตพฺโพ สฺมาธิอาทิกฺุณฺเณติ ทสฺเสตี”ติ ตมฺภีกา.^๖

ปุณ จปเรน นเยน อานิสฺสโร ภควา อาห :- “ปฺญจิเม คหปตโย อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทาย. กตเม ปญฺจ ? อึธ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน อปฺปมาทาธิกรณํ มนฺหํ โภคกฺขณฺธํ อธิคฺจฺจติ, อโย ปจฺโม อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุณ จปโร คหปตโย สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส กลฺยาณ กิตฺติสฺสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจติ, อโย ทฺติโย อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุณ จปโร คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน ยญฺญเวท ปริสฺส อฺปฺสงฺกมฺติ ยทิ ชตฺติยปริสฺส ยทิ พุราหฺมณฺปริสฺส ยทิ คหปติปริสฺส ยทิ สมณฺปริสฺส วิสํวโร อฺปฺสงฺกมฺติ อมฺงฺกฺกุโ, อโย ตฺติโย อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุณ จปโร คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน อสมฺมุโพท กาลํ กโรติ, อโย จตฺตฺถอ อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทาย. ปุณ จปโร คหปตโย สีลวา

๖ อัง.เอภาทสก. ๒๔ / ๑ / ๒๕๔.

สีลสมฺปนฺโน กายสุตฺถ เภททา ปรมฺมรณฺนา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ อูปชฺชติ, อัย
ปญฺจโม อานิสฺสโร สีลวโต สีลสมฺปทา. อิมํ โข คหปตโย ปญฺจ อานิสฺสา
สีลวโต สีลสมฺปทา”ติ.^๙

อากงฺเขยฺยสุตฺเต ๑ ภควา อปเรปี “อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สุพฺรหฺมจารีณํ ปีโย ๑ อสุสํ มนาโป ๑ ครุ ๑ ภาวนีโย จาติ, สีเลสุ
เอวสุตฺต ปริปุริการี”ติอาทินา^{๑๐} นเยน ปิยมนฺาปตาทโย อาสวกฺขยปริโยสานเ อเนก
สีลานิสฺเส อาท.

ยถาวุตฺตนเยน ทิ สีลานิสฺสา พหุพฺพิธา โหนฺติ นานปฺปการา, สพฺเพนปี
สพฺพิ วตฺตุํ น สกฺกา, เอวํ ปน สรูปโต วตฺตุํ สกฺกา :-

“สีเลนํ สุคตฺตี ยนฺติ   สีเลนํ โภคสมฺปทา
สีเลนํ นิพฺพุตฺตี ยนฺติ   ตสมฺมา สีลํ วิโสธเย”ติ.^{๑๑}

อัย เหตุถ สงฺเขปตฺโต :- สีลรกฺขิตา สีลคฺคตฺตา สุคตฺตี คจฺจนฺติ สุคตฺติ-
ปฺรายนา โหนฺติ, ตถา มนุสฺสสมฺปตฺติ สคฺคสมฺปตฺติ นิพฺพานสมฺปตฺติ จาติ อิมํ
ติสุโสปี สมฺปตฺติโย เตหิ ปตฺถเนนฺเตหิ ลทฺธพฺพา. เอวํ สีลสมฺปตฺติยํ อานิสฺสทฺสสนํ
เวทิตพฺพิ. เอวญฺหิ วิภาวยนฺตสุตฺต สีลวิปตฺติโต อุกฺกุชฺชิตฺวา สีลสมฺปตฺตินินฺนํ มานสํ
โหติ. ตสมฺมา ยถาวุตฺตํ อิมํ สีลวิปตฺติยา อาทินวํ อิมญฺจ สีลสมฺปตฺติยา อานิสฺสํ
ทิสฺวา จตฺตฺปาริสฺสุทฺธิสีลจิริฎฺจิตฺติวเสน สพฺเพน อาทเรน สีลํ โวทาเปตพฺพิ. เอวํเยน
สีลาทินวานิสฺสา เวทิตพฺพา.

สีลาทินวานิสฺสกกถา นิฎฺจิตา.

^๙วิ.ม. ๕ / ๒๘๕ / ๖๑.

^{๑๐}ม.ม. ๑๒ / ๖๕ / ๔๓.

^{๑๑}ฉนิต อญฺุโพธิ์, อานิสฺสทฺสอุโบสถศีล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๒๗),

๔.๒ สีสงกิลเสไวทานกถา

อิทานิ ปน สีลาทีนวานิสส์สานนุตรํ สีลสงกิลเสไวทานํ เวทิตัพพํ
 ขณฺฐาทิภาโว ปน สีลสฺส สักกิลเส นาม โหติ. อขณฺฐาทิภาโว สีลสฺส ไวทานํ
 นาม โหติ. ตตฺถ สีลสงกิลเส ตาว วุจฺเจเต.

๔.๒.๑ สีลสงกิลเส

ขณฺฐาทิภาโว ปน สีลสฺส สงกิลเส นาม โหติ, โส ลาภยสาทิเหตุเกน
 เภทเน สงฺคหิตโ หติ. เอตฺถ เจตํ วุตฺตํ :- “ตถา हि ยสฺส สตฺตสฺส อापตฺติกฺขนฺเธสฺส
 อาทิมฺหิ वा अनूते वा सिग्गुขาपत्तिं गिन्नुं โหति तसฺส สีลं ปริยनूते ฉिन्नฺสาग्गโก विय
 ขณฺฐํ นาม โหติ ยสฺส ปน เวมฺมุळे गिन्नुं तसฺस म्मुळे छित्तฺสาग्गโก विय **ฉิทฺ**
 นาม โหติ. ยสฺส ปฏิปาग्गिया เทว เตणि गिन्नानि तसฺส पिग्गิจिया वा กุจฺฉिया वा
 อग्गฺจितฺเตน วิสภาคवณฺเณน กาทฺพรตฺตาทีนํ อญฺญตรสรีรวณฺเณน คาวี विय **สพฺล** นาม
 โหติ. ยสฺส अनूत्रनूत्रा गिन्नानि तसฺस अनूत्रनूत्रा विสภาคवणฺเणพิनुทฺวิจितฺรคาวี विय
กมฺมาสิ นาม โหตี”ติ.^{๑๑} สตฺตวิธเมถฺนสํโยคเวเสน เจโส สงฺคหิตโ หติ. ภควตา
 ปเนตฺถ^{๑๒} วิตฺถารโต วุตฺตํ. เอวํ สีลสฺส สงกิลเส โหติ.

๔.๒.๒ สีลไวทานํ

อขณฺฐาทิภาโว ปน สีลสฺส ไวทานํ นาม โหติ, โส สพฺพโส สิग्गุขาปทานํ
 อภาทเน จ गिन्नानं सबฺปฏิग्गมฺมานं ปฏิग्गมฺมกรเณน จ สตฺตวิธเมถฺนสํโยคภาเวเนน จ

^{๑๑}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๑ / ๕๓.

^{๑๒}อ.สง.สตฺต.ก. ๒๓ / ๕๐ / ๔๖-๔๗.

อปราย ๑ “โกธ คุปนาโห มกุโข ปลาโส อีสุสา มจฺจริยฺ มายา สาถะยฺย ฌมฺโห
 สารมฺโห มาโน อติมาโน มโห ปมาโท”ติอาทีน^{๑๓} วุตฺตานิ ปาปธมฺมานํ อนุปฺปตฺติยา,
 อปฺปิจฺจตาอาทีนุญจ คุณฺหานํ อนุปฺปตฺติยา สงฺคฺหิตโต โหติ.

ปุณ จปรํ สีลโวทานํปิ เอว เวทิตพฺพํ :- “ยานิ หิ สีลานิ ลาภาทีนฺมฺปิ
 อตฺถาย อภินฺนานิ, ปมาทโทเสน วา ภินฺนานิปิ ปฏิกมฺมกตานิ, เมถุนสํโยเคหิ วา
 โกรฺฐปนาหาทีหิ วา ปาปธมฺเมหิ อนุปฺหตานิ, ตานิ สพฺพโส อชฺณฺทานิ อจฺฉิทฺทานิ
 อสพฺลานิ อกมฺมาสานีติ วุจฺจนฺติ. ตานิเยว ๑ ภูชิสฺสภาวกรณโต ภูชิสฺसानิ, วิญฺญฺหิ
 ปสฺตถตฺตฺตา วิญฺญฺปสฺตถานิ, ตณฺหาทิกฺขีหิ อปรามภฺจตฺตฺตา อปรามภฺจจฺานิ, คุปฺจาร-
 สมารี วา อปฺปนาสมารี วา สํวตฺตยนฺตีติ สมาริสํวตฺตนิกานิ ๑ โหนฺติ. ตสฺมา เนลฺล
 เอส อชฺณฺทาทีภาโว โวทานนฺติ เวทิตพฺพ”ติ.^{๑๔}

“ตตฺถ **อนุปฺหตานิ**ติ อนุปฺหตฺตานิ. วิภฺงฺก
 โมจเนน ภูชิสฺสภาวกรณํ. อวิญฺญฺนํ อปฺปมาณตฺตฺตา วุตฺตํ วิญฺญฺหิ ปสฺตถตฺตฺตาติ.
 สมาริสํวตฺตนิ วา เอเตลฺล ปโยชนํ สมาริสํวตฺตเน วา นิยฺตฺตฺตานีติ **สมาริ-**
สํวตฺตนิกานี”ติ ตมฺภีกา^{๑๕}

โวทานํ “สีลวิปตฺติยา อาทีนวทสฺสเนน ๑ สีลสมฺปตฺติยา ๑ อานิสํส-
 ทสฺสเนนาติ ทวีหากาเวหิ สมฺปชฺชติ. เอวํเนน สีลสงฺกิลเสโวทานํ เวทิตพฺพํ.
 เอวํ สนฺเต, อตฺตโน สีลํ ปุณฺปุณฺนํ อนุสฺสริตพฺพํ.

สีลสงฺกิลเสโวทานกถา นิฏฺฐิตา.

^{๑๓}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๑ / ๕๕.

^{๑๔}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๑ / ๕๖.

^{๑๕}วิสุทฺธิ. มหาภีกา. ๑ / ๒๑ / ๙๙.

๔.๓ สीलานุสสุตติกถา

สीलานุสสุตติ นาม สาธุ เจว โหติ สารณียา ๑. วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา
 ปจฺมสารณียสฺสุตฺเต :- “ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยานิ ตานิ สीलานิ อฆณฺฑานิ
 อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลานิ อกมฺมาसानิ ภูชิสฺसानิ วิญญฺอุปสฺสฺสฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 สมาริถํวตฺตนิกาณิ, ตถารูเปหิ สीलํ สीलสํมณฺเณคโต วิหริตี สพฺรหฺมจารีหิ อวิ
 เจว รโห ๑. อยมฺปิ ธมฺโม สารณียโ”ติ.^{๑๖}

ตตฺถายํ ปนาธิปฺปาโย :- “ตานิ ๑ คณฺฐเจเน คณฺฐจฺสीलานิ, ปพฺพชิตฺเตน
 ปพฺพชิตฺสीलานิ. คณฺฐจฺสीलานิ วา โหนฺตุ ปพฺพชิตฺสीलานิ วา เยสํ อาทิมฺหิ วา
 อนฺเต วา เอกมฺปิ น ภินฺนํ, ตานิ ปริยนฺตฉินฺนสาฎฺฐโก วิย น ขณฺฑานีติ **อฆณฺฑานิ**.
 เยสํ เวมชฺฐเณ เอกมฺปิ น ภินฺนํ, ตานิ มชฺฐเณ วินิวิทฺธสาฎฺฐโก วิย น ฉิทฺทานีติ
อจฺฉิทฺทานิ. เยสํ ปฏฺฐิปาฎฺฐิยา เทว วา ตีณิ วา น ภินฺนานิ ตานิ ปิฎฺฐิจฺยา วา
 กุจฺฉิยา วา อญฺจิตฺเตน ที่สมวญฺญาทิสฺสจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ วิสภาคฺวณฺเณน กาฬรตฺตาทินิ
 อณฺเณตฺรสรีรฺวณฺณมา คาวี วิย น สพฺลานีติ **อสพฺลานิ**. ยานิ อนฺตรนฺตรธา น
 ภินฺนานิ ตานิ วิสภาคพิณฺฑุวิจิตฺตรา คาวี วิย น กมฺมาसानีติ **อกมฺมาसानิ**.
 อวิเสเสน วา สพฺพานิปี สตฺตวิเชน เมถุนสํโยเคน โกธฺปนนาหาทีหิ ๑ ปาปธมฺเมหิ
 อนฺุพหตฺตฺตา **อฆณฺฑานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลานิ อกมฺมาसानิ**. ตานิเยว
 ตณฺหาทาสพฺยโต โมเจตฺวา ภูชิสฺสภาวกรเณน **ภูชิสฺसानิ**. พุทฺธาทีหิ วิญญฺุหิ
 ปสฺตฺตฺตฺตา **วิญญฺุอุปสฺตฺตฺตานิ**. ตณฺหาทิจฺฉีหิ อปฺรามญฺุจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ เกนจิ วา อยฺนฺเต
 สीलํ โทสฺสิตฺติ เหวํ ปฺรามญฺุจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ อสกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก อ**ปฺรามญฺุจฺจฺจฺจฺจ**. อฺปจฺจฺจฺจฺจ
 วา อปฺปนาสมาริถํ วา อถวา ปน มคฺคสมาริถํ ผลสมาริถฺจฺจฺจฺจฺจ สํวตฺเตนฺตฺติ
สมาริถํวตฺตนิกาณิ. เหวํ อฆณฺฑตฺตาทิคฺคณฺวเสน อตฺตโน สीलานิ อญฺุสฺสรโต เนวสฺส
 ตสฺมี สมเย รากปฺริยญฺุจฺจฺจฺจฺจ จิตฺตํ โหติ น โทสฺปฺริยญฺุจฺจฺจฺจฺจ จิตฺตํ โหติ น โมหปฺริยญฺุจฺจฺจฺจ

^{๑๖} อ.จ.ภ.ก. ๒๒ / ๑๑ / ๒๗๗.

จิตต์ โหติ อชฺศุคตเมวสุส ตสฺมึ สมเย จิตต์ โหติ สीलํ อารพฺภาติ ปุริมนเยเนว
 วิภวณฺณิตนีวณฺณสุส เอกกฺขณเณ ฉานนฺจคานิ อฺปฺปชฺชุนฺติ. สीलคฺคณานํ ปน คมฺภีรตายน
 นานปฺปการคฺคณานุสฺสรณานิมฺมุตตตาย วา อฺปฺปนํ อฺปฺปตฺวา อฺปฺจารปฺปตฺตเมว ฉานนํ
 โหติ. ตเทตํ สीलคฺคณานุสฺสรณวเสน อฺปฺปนฺนตฺตา สीलานุสฺสติจฺเจว สงฺขํ คจฺจติ.
 อิมญฺจ ปน สीलานุสฺสติมนุญฺตฺโต ภิกฺขุ ลิกฺขาย สคารโว โหติ สภาคจฺจติ ปฏฺิสนฺถาเร
 อฺปฺปมตฺโต อตฺตานุวาทาทิภยวิริหิตอ อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ สทฺธาทีเวปฺปลลํ
 อธิคจฺจติ ปิตฺติปามุชฺชพฺพุโล โหติ. อุตฺตรํ อฺปฺปฏฺิวิชฺฌนฺโต ปน สุกฺติปรายโน โหติ.

ตสฺมา หเว อฺปฺปมาทํ กยฺยราถ สุเมธโส
 เอวํ มหานุภาวาย สीलานุสฺสติยา สทา”ติ.^{๑๗}

ยถาวุตฺตนเยน ปน อิทํ สीलํ นาม ชีวิตโต อุตฺตรํ รกฺขิตพฺพํ อณฺุสฺสริตพฺพํ
 จีวรคฺคฺมพฺวาสิกอมฺพชาทกมฺมหาตีสฺสตุเถรสฺส สीलมิว. ตถา हि โส อายสฺมา :-

‘ธนํ จเช องฺคฺวรสฺส เหตุ
 องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
 องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ
 จเช นโร ฐมฺมมนุสฺสรนฺโตติ^{๑๘}

อิมํ สปฺปฺริสฺสานุสฺสตี อวิชฺชนฺโต อตฺตโน ชีวิตกฺขยอาสนฺนกาเลปิ ลิกฺขาปทํ อวีตฺติกฺกมฺม
 ตเทว อปริยฺนตฺปาริสฺสุทฺธิสीलํ นิสฺสาย อฺปฺปาสกสฺส ปฏฺิจิตฺโตว อรหตฺตํ ปาปฺณิ.
 สीलานุสฺสตี ภาเวตฺตกาโม ปน รโหคโต ปฏฺิสลฺลีนो “อโห วต เม สीलานิ อชฺฌทฺธานิ
 ๕เป๕ สมฺมาธิสํวตฺตนิกาณิตี เอวํ อชฺฌทฺธาตาทิคฺคณวเสน อตฺตโน สीलานิ อณฺุสฺสเรยย.
 เอวํนเยน สीलานุสฺสติ เวทิตพฺพา. อิตฺโต ปรี สीलปารมฺมีกถา เวทิตพฺพา.

สीलานุสฺสติกถา นิฏฺิจิตา.

^{๑๗}วิสุทฺธิ. ๑ / ๑๕๘ / ๒๔๒.

^{๑๘}สุ.ชา.๒๘ / ๔๗๐ / ๑๒๒.

๔.๔ สीलปารมีกถา

ยสุมา หิ สมุมาสมพุทฺโธ ปารมีสุ นาม ปริบุญการีเยว โหนติ, ตสุมา ตาสึ วิภาวนตฺถึ โภติสตุตกาเล พุทฺธจริยา เวทิตพฺพา. อธิธาปิเปตา ปนสฺส สीलปารมีปริยาปนฺนาเยว จริยา. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ มาตุโปสกจริยาทีสุ^{๑๙} วตฺถุสุ วิตุถารโต โหติ.

โภติสตุโต ๑ ฐริทตฺโต นาม นาคราชา หุตฺวา อุโปสถฺกคานิ อธิญฺจาย วมฺมิกมฺพุทฺธิ สยมาโน กปฺปญฺจานคฺคิสฺสทิสฺเสน โอสถฺเนน สกฺลสฺสรีเร สิญฺจมาเนปิ เปฬาย ปกฺขิปิตฺวา สกฺลชมฺพุทฺธิเป กิฬปิยมาเน ตสฺมี สยมาโน กปฺปญฺจานคฺคิสฺสทิสฺเสน โอสถฺเนน สกฺลสฺสรีเร สิญฺจมาเนปิ เปฬาย ปกฺขิปิตฺวา สกฺลชมฺพุทฺธิเป กิฬปิยมาเน ตสฺมี พุราหฺมเถน มโนปโทสมตฺตมฺปิ น อกาสิ สीलเกทา ภยภาเวณ.^{๒๐}

โภติสตุโต ๑ จมฺเปยโยปิ นาคราชา หุตฺวา อหิตฺถุทฺธิเกน วิหะจียมาโน มโนปโทสมตฺตมฺปิ น อุปฺปาเทสิ. สงฺขปาลนาคราชา หุตฺวาปิ ติฆิณานิ สตุตฺตีหิ อญฺจสุ จานฺเส อโวิชฺฐิตฺวา ปหารมฺมุเขหิ สกฺกญฺจกา ลตฺตโย ปเวเสตฺวา นาสาย ทฬฺหํ ฐชฺชํ ปกฺขิปิตฺวา โสฬสฺสทฺธิ โภชฺชปฺตฺเตหิ กาเชนาทาย วุญฺหมาโน ฐรณิตฺเตเล นิสฺสํสิยมาเนสฺสรีโร มหนฺตํ ทุกฺขํ ปจฺจจฺนฺโหนฺโต กุชฺฐิตฺวา โอลิเกิตมตฺเตเนว สพุเพ โภชฺชปฺตฺเต ภาสฺมี กาคฺตุํ สมตฺตโถปิ สมาโน จกฺขุํ อุมฺมีเลตฺวา ปทฺถจากรมตฺตมฺปิ น อกาสิ สीलเกทา ภยภาเวณ.^{๒๑}

ยถาวุตฺตเนน ปน สीलปารมีสุ ปริบุญการี สीलปติญฺจายี ภาเวยฺย โภติสตุโต วิย. ตถา อิทํ สीलํ นาม อตฺตโน ชีวิตโต อุตฺตริ กตฺวา ฐกฺขิตพฺพํ. วุตฺตถฺยเหตุ

^{๑๙}พ.จริยา. ๓๓ / ๗๔ / ๖๐๘.

^{๒๐}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๔๗ / ๓๓๒.

^{๒๑}วิสุทฺธิ. ๑ / ๒๔๗ / ๓๓๓.

ทีฆนิกายกัจจกถาย สीलขณฺธวคฺคฺจฺพฺสีลวณฺณนาย :-

“กีกีว อณฺฑํ จมรีว วาลธึ

ปิยํ ปุตุตฺตํ นยนํ เอกกํ

ตเถว สीलํ อณฺรกุขมานกา

สุเปสลา โหถ สทา สคารวา”ติ.^{๒๒}

อปรมฺปิ วุตฺตํ ภควตา ปหาราทสุตฺเต :- “เอวเมว โข ปหาราท ยํ มยา
สาวกานํ สีกุขาปทํ ปณฺณตฺตํ ตํ มม สาวกา ซีวิตเหตุปี นาทิกุมนฺตุ”ติ.^{๒๓}

ปุณ จปรํ นิตฺตสนํ ทฏฺจพฺพํ :- “โจรา ตมฺพปณฺณิทีเป เอกํ เถรํ
ปฺปติลตาย พนฺธิตฺวา นิปชฺชาเปสฺสุ. โส ทวทาเห อาคจฺจนฺเต วลฺลึ อจฺฉินฺนิตฺวา ว
วิปสฺสนํ ปฏฺจเปตฺวา สมสึสี หุตฺวา ปรินิพฺพายิ. ตสฺมา อณฺโณปิ สทฺโธ กุลปฺตุโต :-

ปาฏิมอกฺขํ วิโสธเนโต อปฺเปว ซีวิตํ ชเห

ปณฺณตฺตํ โลกนาถน น ภินฺนเต สीलสํวรฺน”ติ.^{๒๔}

ยถาวุตฺตนเยน ปน เนว เกวลํ สीलํ นาม ปริปริตพฺพํ, อถโข อิตฺธานิ
อณฺณานิ อีทิสลกุขณานิ โหนฺติ. อถวา รัตตี วา ทิวา วา อมฺหากํ ยงฺกิญฺจ กิจฺจํ
ปารมฺมิกมฺมํ กาทพฺพํ. อิจฺเจตํ กุสลํ. กธฺนึเยสุ หิ ปารมฺมิกมฺมํ กถํ โหติ. ปาโต นิตฺทา
ปพฺพชฺฌนกาเล มุขโรวณทนฺตมฺมฺลโสธนกิจฺจํ ปจฺมํ โหติ. ตทฺตุตฺตริ สมาริภาวนา ปจฺมตฺรํ
กาทพฺพา. ตทนฺนตฺรํ อณฺณกมฺมํ อณฺุพฺพเพน กาทพฺพํ. สพฺพํ ปน สมาริเตน หุตฺวา
สตียา เจว ปณฺณาย จ ปยฺยุชิตพฺพํ. เอวํ สนฺเตปี, ปารมฺมิติ วจฺนํ เอวํ อฺุปฺปชฺชติ. ตํ
สีลปารมฺมิติ วตฺตํ วฏฺฏติ. สพฺพํ หิ กิจฺจํ ปกตฺติยา วตฺตติ ปวตฺตติ.
เอวํนเยน สीलปารมฺมิกถา เวทิตพฺพา.

สีลปารมิกถา นิฏฺจิตา.

^{๒๒}ที.สี.อ. ๑ / ๗ / ๕๕.

^{๒๓}ขฺง.อฺฏฺจก. ๒๓ / ๑๙ / ๑๖๕.

^{๒๔}มฺงฺคฺลคฺค. ๑ / ๑๙ / ๓๗.

๔.๕ ทุสฺสีลานํ นิตฺตสนกถา

โลกทสฺสนํ หิ “คุณภาเวน เจว อวชฺชภาเวน จาติ ทวีหิ การณหิ โหติ. ตตฺถ ตาว อวชฺชภาเวน โลกทสฺสนํ วุจฺเจเต. อยํ จ กถา อธิธาปิเปตวา. คุณภาเวน โลกทสฺสนํ ปน ปุรโต อาวิภวิสฺสติ. ปุคฺคฺลानํ หิ อวชฺชภาเวน โลกํ ปสฺสนฺตानํ, อนุสฺสาหตา วา โสสีทนต์ตา วา อูปฺปชฺชเยย. น ตถา ปวตฺตํ. เอตํ ปน อตฺตโน สตฺถาภาเวน อุกฺคฺหิตพฺพํ. ยथा หิ ทุกฺขโสภโรคมยฺอุปทฺทวฺนฺตฺราทโย อตฺตโน ชีวิตฺเต อูปฺปชฺชติ, ตथा เตสํ อูปฺปาทเหตุ อตฺตโน ครุภาเวน เจว ธมฺมคฺติภาเวน จ อูปฺธาเรตพฺโพ โหติ มนสิกาตพฺโพ. อธิ ปน อวชฺชภาเวน สีลสฺส อโโลกนํ สียา. สีลํ นาม เอกนฺตานิสีสวหํ โหติ, ทฺวฺจฺสีลํ ปน เอกนฺตาทินวาวเหมว โหติ.

อถวา สีลํ นาม เนว อตฺตโน สภาเวน วิปตฺตี เจว ทฺวฺจฺภาวํ จ ปตฺตํ, ตํ ปน เยน ปุคฺคฺเลน ยสฺมี กาลเ วิตฺติกนฺตํ, โส ตสฺมี อตฺตนา วินาสํ เจว ทฺวฺจฺภาวํ จ ปตฺโต, ตถา อธิ วสฺมาโน เหมจฺจา สีลาทินวกถาย วุตฺตทุกฺขนฺเยน ทุกฺขปฺปตฺโต โหติ, อิติ เปจฺจ ปน ทุกฺคฺติปฺราโย. ตสฺมา อธิ ทุสฺสีลานํ สุรฺวาปาเน เจว มุสฺสาวาทฺทฺจฺยานิยอภฺตวจฺเน จ วิปตฺตानํ นิตฺตสนํ ทฺวฺจฺพฺพํ.

๔.๕.๑ มหาธนเสฏฺฐิปปตฺตวตฺถุ

เอตฺถ จ มหาธนเสฏฺฐิปปตฺตวตฺถุ นิตฺตสนํ :- พาราณสียํ สฺทํ เอโก มหาธนเสฏฺฐิโน ปตฺโต อสีติโกฏิวิภเว กุเล นิพฺพตฺติ. อถสฺส มาตาปิตโร “อมฺหากํ กุเล มหาโกคฺกขฺนฺโห โหติ, ตํ ปตฺตสฺส โน หตฺถे จเปตฺวา ยถาสฺขํ ปริโภคํ กริสฺสาม, อญฺเยน กมฺเมเน กิจฺจํ นตฺถีติ เหว จินฺเตตฺวา ตํ นจฺจคฺีตวาทิตมตฺตเมว สีกฺขาเปสฺสุ. ตสฺมีเยว นคฺเร เอกา อิตฺตปี อญฺเญสฺมี อสีติโกฏิวิภเว นิพฺพตฺติ. ตสฺสาปิ มาตาปิตโร ตเถว จินฺเตตฺวา ตํ นจฺจคฺีตวาทิตมตฺตเมว สีกฺขาเปสฺสุ. เตสํ วยฺปตฺตानํ อวาวหิวิวาโ

อโหสิ. อถ เนลล์ อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกัสนุ. เทวอสีติโกฏิฉนน์ เอกสมึเยว
 เคเห อโหสิ. เสฏฺฐิโน ปุตฺโต ทิวสสุส ติกฺขตฺตํ วัณโณ อุตฺตมจฺฉนํ คจฺฉติ. อถ ตสมึ
 นครธมฺมํ อุตฺตมจฺฉนํ "สจฺจยํ เสฏฺฐิโน ปุตฺโต สุราโสณฺฑโฑ ภาวิสฺสติ, อมฺหากํ ฆาสุกํ
 ภาวิสฺสติ, อุตฺตมจฺฉนํ นํ สุราโสณฺฑภาวนฺติ. เต สฺสรํ อาทาย ขชฺชมฺมเส เจว
 โลณสฺสทฺทว ๑ ทฺตฺตมฺมเต พนฺธิตฺวา มฺลกนฺทเท คเหตฺวา ตสฺส ราชกฺลโต อาคจฺฉนฺตสฺส
 มคฺคํ โอลเณตฺวา นิสฺสีทิตฺวา ตํ อาคจฺฉมฺนํ ทิสฺวา สฺสรํ ปิวิตฺวา โลณสฺสทฺทว มฺเช
 ขิปิตฺวา มฺลกนฺทํ ๗ สฺสิตฺวา "วสฺสสฺสํ ชีว สามี เสฏฺฐิโนปุตฺต, ตํ นิสฺสทาย มยํ ขาทน-
 ปิวนสมฺตธา ภาเวยฺยามาติ อามฺหํ. โส เตลล์ วจนํ สุตฺวา ปจฺฉโต อาคจฺฉนฺตํ
 จุฬฺพฺปญฺจกํ ปุจฺฉิ "กึ เต ปิวนตฺตีติ. "เอกํ ปานกํ สามีติ. "มฺนาปชาตีกํ เอตฺนฺติ. "สามี
 อิมสมึ ชีวโลเก อิมินา สทิสฺ ปาตพฺพยุตฺตกํ นาม นตฺถีติ. โส "เอวํ สนฺเต มยาปิ
 ปิวิตฺวํ วัณฺณตฺตีติ โถกํ โถกํ อหฺราเปตฺวา ปิวิตฺวา. อถสฺส น จิรสฺเสว เต อุตฺตมจฺฉนํ ปิวนภาวํ
 ชานิตฺวา ตํ ปริวารยฺสิ. คจฺฉนฺเต กาลे ปริวาริ มหา อโหสิ. โส สเตนปิ
 สตทฺทวเณปิ สฺสรํ อหฺราเปตฺวา ปิวนฺโต อนฺุกกเมน นิสฺสินฺนฺจฺฉนํทิสฺส กหาปณฺธาสี
 จเปตฺวา สฺสรํ ปิวนฺโต " อิมินา มาลา อหฺรธ, อิมินา คนฺธํ, อยํ คีเต เณโก, อยํ
 นจฺเจ, อยํ วาทิตฺ, อิมสฺส สหสฺสํ เทถ, อิมสฺส เทว สหสฺสสนฺธิ เอวํ วิกฺกีนฺโต
 น จิรสฺเสว อตฺตโน สนฺตํ อสีติโกฏิฉนน์ เขเปตฺวา, " ชีณํ เต สามี ฐนฺติ วุตฺเต,
 "กึ ภริยาย เม สนฺตํ นตฺถีติ, "อตฺถิ สามีติ, "เตนฺหิ ตํ อหฺรธาติ, ตํปี เตว เขเปตฺวา
 อนฺุพฺพเพน เขตฺตอารามฺมยฺยานโยคฺคาทีกํปี อนฺุตมโส ภาชนภณฺฑกํปี อตฺตรณปาวัรณ-
 นิสฺสทฺทว สพฺพํ อตฺตโน สนฺตํ วิกฺกีนฺติตฺวา ขาทิ.

อถสฺส มหฺลลกกาเลเยว ปริหีนภคสฺส อตฺตโน เคหํ วิกฺกีนฺติตฺวา
 คหิตเคหา นีหรีสุ. โส ภริยํ อาทาย ปรชนสฺส เคหิตฺตี นิสฺสทาย วจนฺโต
 กปาลขณฺฑํ อาทาย ภิกฺขาย จริตฺวา ชนสฺส อุตฺตมจฺฉนํทิสฺส ภาวฺชิตฺ อารภิ. อถ นํ
 เอกทิวสํ อสฺนสาลาเย ทฺวาเร จตฺวา ทหฺรสามเณเรหิ ทียมฺนํ อุตฺตมจฺฉนํ
 ปฏิกุณฺณนฺตํ ทิสฺวา สตฺธา สิตํ ปาตฺวากาสิ. อถ นํ อานนฺทตฺเตโร สิตการณํ ปุจฺฉิ.

สตถา สิตการณํ กณฺโถ "ปสุสานนุท อิมํ มหาณฺเสฏฺฐิปุตุตฺตํ อิมสฺมึเวย นคเร
 เทวอสีติโกฏิณํ เขเปตฺวา ภริยํ อาทาย ภิกฺขาย จรณฺตํ: สเจ หิ อยํ ปจฺมวเย
 โภเค อเขเปตฺวา กมฺมนฺเต ปโยชิสฺส, อิมสฺมึเวย นคเร อคฺคเสฏฺฐิ อภวิสฺส,
 สเจ ปน นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺส, อรหฺตฺตํ ปาปุณฺนิสฺส, ภริยาปิสฺส อนาคามีผล
 ปตฺติจฺหิสฺส; สเจ มชฺฌิมวเย โภเค อเขเปตฺวา กมฺมนฺเต ปโยชิสฺส, ทุตฺติยเสฏฺฐิ
 อภวิสฺส, นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺนฺโต อนาคามี อภวิสฺส, ภริยาปิสฺส สกทาคามีผล
 ปตฺติจฺหิสฺส; สเจ ปจฺจิมวเย โภเค อเขเปตฺวา กมฺมนฺเต ปโยชิสฺส, ตตฺติยเสฏฺฐิ
 อภวิสฺส, นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺนฺโตปี สกทาคามี อภวิสฺส, ภริยาปิสฺส โสตาปตฺติ-
 ผล ปตฺติจฺหิสฺส: อิทานิ ปเนส คิหิโกคาปี ปริหีนํ สามญฺญโตปี ปริหีนํ;
 ปริหาญฺติว ๑ ปน สุกฺขปลฺลลเ โภญฺจสฺสกุณฺเ วีย ชาโตติ อาหาติ.^{๒๕} มหาณ-
 เสฏฺฐิปุตุตฺตวตฺตฺถุ นิฏฺฐิตํ..

๔.๕.๒ จินฺจมาณวิกาตฺถุ

ปุณ จปรํ นิสฺสฺสนํ :- ปจฺมโพธิกาเล หิ ทสพฺลสฺส ปุณฺณเตสฺส สวเกสฺส
 อปริมาณสฺส เทวมนุสฺเสสฺส อริยญฺมึ โอบกนฺเตสฺส สตฺถุ ปตฺถเตสฺส คุณสมฺมุทเยสฺส
 มหาลาภสฺสกาโร อุตฺปาที. ติตฺถิยา สุริยฺคุคฺคมนเ ชฺชโชปนกสฺทิสฺสา อหฺลํ หตฺลาภ-
 สกฺการา. เต อนฺตรวธียํ จตฺวา "กึ สมฺโณ โคตโมว พุทฺโธ, มยฺปิ พุทฺธา; กิณฺตฺสฺเสว
 ทินฺนํ มหฺปฺผลํ, อมฺหากํปี ทินฺนํ มหฺปฺผลเมว; อมฺหากํปี เทถ กโรถาติ เอวํ มนุสฺเส
 วิญฺญาเปนฺตานิ ลาภสฺสกาโร อลภิตฺวา วโห สนฺนิปตฺติว "เกณฺ นุ โข อุตฺปาเยน
 สมณฺสฺส โคตมฺสฺส มนุสฺसानํ อนฺตเร อวณฺณํ อุตฺปาเทตฺวา ลาภสฺสกาโร
 นาเสยฺยามาติ จินฺตยีสฺส.

^{๒๕} พุ.ธ.อ. ๕ / ๑๑๗ - ๑๙.

ตทา สวตถึยฺม จิณฺญมาณวิกา นามกา ปริพฺพาชิกา อุตฺตมรฐปฺชรา
 โสภคคฺปฺตตฺตา เทวจฺจวรา วีย, อสฺสา สรียโต รํสีโย นิจฺจรณฺติ. อเถโก
 ขรณฺตี เอวมาห "จิณฺญมาณวิกํ ปฏฺิจฺจ สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ อฺปปาเทตฺวา
 ลากสฺสกการํ นาเสยฺยามาติ. เต "อตุเถโส อฺปปาโยติ สมฺปฏฺิจฺจิสฺส. อถ สว ติตฺถียารามํ
 คนฺตฺวา วณฺทิตฺวา อญฺจาสี. ติตฺถียา ตาย สทฺธิ น กเถสฺส. สว "โก นฺุ โข เม โทโสติ
 ยาวตติยํปี "วณฺทามิ อຍฺยาติ วตฺวา "อຍฺยา โก นฺุ โข เม โทโส, ก็ มยา สทฺธิ น
 กเถธาติ อาห. "ภคินี สมณํ โคตมํ อมฺเห วิเหจฺจนฺตํ หตฺลาลากสฺสกการေ กตฺวา วิจฺจรณฺตํ
 น ชานาสีติ. "น ชานามิ อຍฺยา, ก็ ปเนตฺถ มยา กตฺตพฺพณฺติ. "สจฺจ ตฺวํ ภคินี
 อมฺหากํ สุขมิจฺจสฺสี, อตฺตานํ ปฏฺิจฺจ สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ อฺปปาเทตฺวา
 ลากสฺสกการํ นาเสหีติ.

สว "สาธุ อຍฺยา, มยฺหเมเวโส ภาวโร, มา จินฺตยิตฺถธาติ วตฺวา ปกุกมิตฺวา
 อิตฺถีมายาย กุสฺลตาย ตโต ปญฺจาย สวตฺถึวาสีนํ ฐมฺมกถํ สุตฺวา เชตวนา
 นิกฺขมณสมเย อีนฺุทโคปกวณฺณํ ปญฺุ ปารุปีตฺวา คนฺธมาลาทิตฺถธา เชตวนา-
 ภิมฺขินี คจฺจณฺตี, "อิมาย เวลาย กุหิ คจฺจสฺสีติ วุตฺเต, "ก็ ตมฺหากํ มม
 คมณฺญจําเนนาติ วตฺวา เชตวณสมเป ติตฺถียารามे วสิตฺวา ปาโตว "ภควณฺตํ
 วณฺทิสฺสามาติ นครา นิกฺขมณฺเต อฺปาสกขเน เชตวเน วุตฺถา วีย หุตฺวา นครํ
 ปวิสฺนฺตี, "กุหิ วุตฺถาสีติ วุตฺเต, "ก็ ตมฺหากํ มม วุตฺถจําเนนาติ วตฺวา เอกมาสทฺวิ-
 มาสจฺจเยน ปุจฺจยมานา "เชตวเน สมณเณ โคตเมน สทฺธิ เอกคนฺธกุญฺเียวา วุตฺถมฺหีติ
 ปุถุชฺชนานํ "สจฺจํ นฺุ โข เอตํ โนติ กงฺขํ อฺปปาเทตฺวา เตมาสจําตมฺมาสจฺจเยน
 ปีโลติกาหิ อฺุทฺริ เวเจตฺวา คพฺภินีวณฺณํ ทสฺเสตฺวา "สมณํ โคตมํ ปฏฺิจฺจ คพฺโภ
 อฺปปนฺุโนติ อนฺุทพาลे คาหาเปตฺวา อญฺจนวนมาสจฺจเยน อฺุทฺเร ทารุณฺทลิกํ พนฺุทิตฺวา
 อฺุปริ ปญฺุ ปารุปีตฺวา หตฺถปาทปิฏฺุจโย โคนฺุเกน โภญฺญาเปตฺวา อฺุสฺสเท ทสฺเสตฺวา
 กิลนฺุตฺนฺุทฺริยา หุตฺวา สายณฺุสมเย ตถาคเต อลงฺกตธมฺมาสเน นิสฺสีตฺวา ฐมฺมํ
 เทเสณฺุเต ฐมฺมสํภํ คนฺุตฺวา ตถาคตสฺส ปุโรโต จตฺวา "มหาสมณ มหาชนสฺส ตาว

ธมฺมํ เทเสสิ, มธุโร เต สทฺโท, สมฺมุสฺสิตํ เต ทนฺตาวรรณํ, อหํ ปน ตํ ปฏฺิจฺจ คพฺภํ
 ลภิตฺวา ปริปุณฺณคพฺภา ชาตา, เนว เม ปสฺสูติสมฺรํ ชานาสฺสิ, น สปิเตลาทีนํ, สยํ
 อกรโณโต อุกฺกุจจากานํปี อญฺญตฺรํ โกสลราชานํ วา อนาถปิณฺฑิกํ วา วิสาขํ วา
 มหาอุปาสกํ "อิมิสฺสา จิณฺญมาณวิกาย กตฺตพฺพยุตฺตํ กโรหีติ น วเทสิ; อภิมิตฺเมว
 ชานาสฺสิ, คพฺภปริหารํ น ชานาสฺสึติ คฺวุปิณฺฑํ คเหตฺวา จนฺทมนฺฑลํ ทูเสตฺถํ วายมนฺตี
 วีย ปริสมชฺฐเม ตถาคตํ อุกฺโกสิ.

ตถาคโต ธมฺมกถํ จเปตฺวา สึโห วีย อภินทฺนโต "ภคินี ตยา กถิตฺสฺส
 ตถภาวํ วา วิตถภาวํ วา อหเมว ตฺวญฺจ ชานามาติ อหา. "อาม มหาสมณ
 ตยา จ มยา จ ภาตภาเวเนตํ ชาตฺนฺติ. ตสฺมี ชเน สกฺกสฺส อาสนํ อญฺญาการํ
 ทสฺเสสิ. โส อวาชฺชมาโน "จิณฺญมาณวิกา ตถาคตํ อญฺญเตน อุกฺโกสฺสึติ ญตฺวา
 "อิทํ วตฺถํ โสเธสฺสามีติ จตฺุหิ เทวปฺุตฺเตหิ สทฺธี อาคมิ. เทวปฺุตฺตา มฺุสิกโปตกา
 หุตฺวา ทารุมนฺฑลิกสฺส พนฺธนรชฺชุกฺเก เอกปฺุปหาเรเนว จินฺทิสฺสุ. ปารุตฺปฏฺึ วาโต
 อุกฺกขิปิ. ทารุมนฺฑลํ ปตฺมานํ ตสฺสา ปาทปฏฺึจยํ ปติ. อุกฺโก อคฺคปาทา ภิชฺชิสฺสุ.
 มนฺุสฺสาปี "กาลกณฺุณิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อุกฺโกสฺสึติ สึเส เขฬํ ปาเตตฺวา เลทฺุทฺทมนฺฑ-
 หตฺถา เขตฺวนา นึหริสฺสุ. อถสฺสา ตถาคตสฺส จกฺุชฺุปถํ อติกฺุณฺุตกาเล มหาปจฺุวี
 ภิชฺชิตฺวา วิวรมทาสิ. อวิจฺุโต อคฺคิชาลา อุกฺกุจฺุหิ. สวา กุลทตฺุติยํ กมฺุพลํ ปารุปฺมานา
 วีย คนฺุตฺวา อวิจฺุมิหิ นิพฺพุตฺติ. อญฺญตฺติตฺุถิยานํ ลากสฺกฺกาโร ปริหาโย. ทสฺพลสฺส
 ภิชฺชโยโส มตฺุตาย วทฺุสฺสึติ.^{๒๖} จิณฺญมาณวิกาตฺุถุ นิฏฺุจิตํ. เอวํ ยถาวุตฺตนเยน
 ทสฺสึลลานํ นิตฺุสนกถา เวทิตฺุพฺพา.

ทสฺสึลลานํ นิตฺุสนกถา นิฏฺุจิตา.

^{๒๖} พ.ธ.อ. ๖ / ๔๖ - ๘.

๔.๖ สีสนวนตานัน นิทสนนกกถา

เอวี่ หี คุณภาวเอน โลกทสนนั โหติ. อิจเจตัง กุสลัง. กสมมา ? ตาทิสัง หี
 สุมณภาวัง อวาทติ. อีทิสเณ นเณน โลกทสนนั เอวี่ วุตตสทิสัง โหติ “ปุคฺคโล นาม
 ปาปปี กุสลปี กมมัม กโรติ, ยัม ตสฺส ปาปกมมัม โหติ, ตัง โหตุ, ตณฺเณว กุสลกมมัม
 ปมาณกัม โหติ, ตัง หี โลกหิตาย ปวตฺตติ, โย เอกนฺตโต ปญฺชิตัง ปยิริปาเสยฺย
 เสเวยฺย, โส ติฏฺฐตฺ, มา ตถาชนัน คเวสีตัง จเรยฺย, ตตฺถ กจฺฉปมสฺสุคฺคปมา โหติ,
 กิ นุ ไซ กจฺฉปมสฺสุ นาม ทิฏฺฐปุพฺพัง โหติ, สเจ โก กจฺฉปมสฺสุ คเวเสยฺย, โส
 ติฏฺฐเจยฺย, มา ตถา จเรยฺย, ตัง หี น กิจฺจํ โหติ, นฺน ตสฺส ชีวิตัง ปริกฺขยัม
 คนฺเณยฺย. ตสมมา อตตนา สฺทหนฺเตน ปุณฺปุณฺนัง คุณภาวเอน โลกทสนฺนํ ภาเวยฺย
 อตตโน ภียโยโส วุฑฺฒี อวหนตฺตาทิ. ตกฺกรว ปุคฺคลา นาม สุมณา โหนฺติ
 อตตมณา กายพเลน เจว จิตฺตพเลน จ สมนฺนาคตา, ปีติปามุชฺชพฺพลา,
 อภิจฺเณน อตตโน อตตโน กมฺมนตัง สมฺปาเทตัง สกฺโกนฺติ, ตสมมา สีสนวนโต เอวี่
 ทิฏฺฐานุคฺตี คจฺฉนฺติ สาทฺถกมมัม กาทฺถกามานัน มนฺุญญัน อวหนตฺตา. กถั ? ยทา
 หี ปุคฺคลา สพฺพกิจฺเจสฺสู นิราสา โหนฺติ นิรุสฺสาหา, ตทา สีสนวนตานัน ปญฺชิตานัน
 สีสลาทิกฺุณเณ อนุสฺสรนฺตทา ตังชนฺเณว ปรีปฺนุณฺนาสา อุสฺสาหาปตฺตา สมหาหิตา
 กายพลจิตฺตพลยฺตฺตา หุตฺวา อตตโน อตตโน กิจฺจานิ สมฺปาเทตัง สกฺโกนฺติ. อธิ ปน
 สีสวโต ปุคฺคลสฺส ปญฺจสีลัน อนฺตมโส อฺุพฺพตฺตูปสถัง รกฺขมานสฺส ลทฺธอานิสฺสสฺส
 นิทสนนั ทฏฺฐพฺพัง.

๔.๖.๑ สฺุชาตาวตฺถุ

เอกทา ปน สกฺกมหาราชสฺส ชายาภฺตทา สฺุชาตา กาลัง กตฺวา เอกิสฺสา
 คิริกนฺทราย พกสฺกฺุณฺิกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ. สกฺโก อตตโน ปรีจาริกาโย โอลเณนโต
 ‘สฺุชฺมมา อีธว นิพฺพตฺตา, ตถา สฺุณฺนทา จ สฺุจิตฺตา จาติ ฅตฺวา ‘สฺุชาตา นุ ไซ กุหี

นิพพตฺตาติ จินฺเตนฺโต ตํ ตตฺถ นิพพตฺตํ ทิสฺวา ‘อัย พาลา กิณฺจึ ปุณฺณํ อกตฺวา
 อิทานิ ติรจฺฉานโยนิยํ นิพพตฺตา, อิทานิปิ นํ ปุณฺณํ การาเปตฺวา อิทาเนตฺถุ วัฏฏตีติ,
 อตฺตภาวํ วิชฺหิตฺวา อญฺญาตกเวเสน ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตฺวา ‘กึ กโรนฺตี อึธ วิจฺรสีติ
 ปุจฺฉิ. ‘โก ปน ตฺวํ สามีติ. ‘อหํ เต สามิโก มฺझेติ. ‘กุหึ นิพพตฺโตสิ สามีติ. ‘อหํ
 ตาวตีสทฺวโลเก นิพพตฺโตมฺหิ, ตว สหายิกานํ ปน นิพพตฺตฺถุจฺฉานํ ชานาสีติ. ‘น
 ชานามิ สามีติ. ‘ตยาปิ มเมว สนฺติเก นิพพตฺตา, ปสฺสิสฺสสฺสี เต สหายิกาติ. ‘กถาหํ
 ตตฺถ คมิสฺสามีติ. สกุโก ‘อหํ ตํ ตตฺถ เนสฺสามีติ วตฺวา ทฺวโลกํ เนตฺวา
 นนฺทาย ปุทฺทชฺรณฺนิยา ตึเร วิสฺสชฺเชตฺวา อิตฺราลํ ติสฺสนนฺ อารุเจสิ ‘ตฺมฺหากํ สหายิกํ
 สฺชชาติํ ปสฺสิสฺสสฺสาติ. ‘กุหึ สว ทฺวาทิ. ‘นนฺทาย ปุทฺทชฺรณฺนิยา ตึเร จิตฺตาติ อาน. ตา
 ติสฺโสปี ตตฺถ คนฺตฺวา ‘อโห อญฺยาย ฐปฺ, อโห อตฺตภาวมนฺทสนฺส ผลํ, อิทานิสฺสา
 ตฺถุจฺฉํ ปสฺสสฺถ, ชงฺขมา ปสฺสสฺถ, ปาเท ปสฺสสฺถ, โสภติ วตฺสสา อตฺตภาโวติ เกพี กตฺวา
 ปกฺกมึสฺ. ปุณ สกุโก ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตฺวา ‘ทิวฺจฺจา เต สหายิกาติ วตฺวา, ‘ทิวฺจฺจา มํ
 อฺปฺพณฺนฺเตตฺวา คตา, ตตฺถเวย มํ เนหีติ วตฺเต, ตํ ตตฺถเวย เนตฺวา อฺทเก วิสฺสชฺเชตฺวา
 ‘ทิวฺจฺจา เต ตาลํ สมฺปตฺตีติ ปุจฺฉิ. ‘ทิวฺจฺจา เม ทฺวาทิ. ‘ตยาปิ ตตฺถ นิพพตฺตฺนฺปาเย
 กาทฺถุ วัฏฏตีติ. ‘กึ กโรมิ ทฺวาทิ. ‘มยา ทินฺนํ โอบาทำ รกฺขิสฺสสฺสีติ. ‘รกฺขิสฺสสามิ ทฺวาทิ.
 อถสฺสา ปญฺจ สีลานิ ทตฺวา ‘อปฺปมตฺตา รกฺขาหีติ วตฺวา ปกฺกามิ. สว ตโต ปญฺจาย
 สยํ มตฺมจฺฉเกเยว ปริเยสีตฺวา ชาทติ.

อถ สกุโก กติปาหจฺเจเนน ตสฺสา วิมฺสนตฺถาย คนฺตฺวา วาลุกาปิฏฺเจ
 มตฺมจฺฉโก วิย หุตฺวา อุตฺตานิ นิปฺชฺชิ. สว ตํ ทิสฺวา ‘มตฺมจฺฉโกติ สญฺญา
 อคฺคเหสิ. มจฺฉิ คิลนกาเล นจฺฉุจฺฉํ จาเลสิ. สว ‘ชีวมจฺฉโกติ อฺทเก วิสฺสชฺเชสิ.
 โส โถกํ วีตินาเมตฺวา ปุณ ตสฺสา ปุโรโต อุตฺตานิ หุตฺวา นิปฺชฺชิ. ปุณ สว ‘มตฺ-
 มจฺฉโกติ สญฺญา คเหตุวา คิลนกาเล อคฺคนจฺฉุจฺฉํ จาเลนฺตํ ทิสฺวา ‘ชีวมจฺฉอิติ
 วิสฺสชฺเชสิ. เอวํ ติกฺขตฺตํ วิมฺสีตฺวา ‘สาธุกํ สีลํ รกฺขสีติ อุตฺตานิ ชานาเปตฺวา ‘อหํ

ตว วิมัสสนตถาย อากโต, สารุกัม สีสัม รกขสิ เอว รกขมานา นจิริสเสว มม สนฺติเก
 นิพฺพตฺติสฺสสิ, อปฺปมตฺตา โหหิตี วตฺวา ปกฺกามิ. สว ตโต ปฏฺจาย สยฺ มตฺมจฺฉํ
 ลภติ วา โน วา, อลภมานา กติปาหจฺเจเนว สฺสฺสิตฺวา กาลํ กตฺวา ตสฺส สีสฺส
 ฝเลน พาราณสียํ กุมฺภการสฺส ธิตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.^{๒๗}

อถาปรภาเค ปน สวปี ตโต จิตฺวา อสุรภเวเน อสุรเชฏฺจกสฺส ธิตา
 หุตฺวา สกฺกสฺส เวริชเว นิพฺพตฺติ, ทฺวีสุ ปน อตฺตภาเวสุ สีสฺสสุ สฺรกฺขิตตฺตา อภิรฺฐปา
 อโหสิ สุวณฺณวณฺณนา อสวธาธณาย ฐปฺปสิริยา สมฺนฺนาคตา. เวปฺจิตฺติ อสุรินฺโท
 อากตาคตานิ ‘ตฺมฺเห มม ธิตฺ อญฺจวิกา น โหธาติ ตํ กสฺสจฺจิ อทฺตฺวา ‘มม ธิตา
 อตฺตนา ว อตฺตโน อญฺจวิกิ สามีกิ อฺปฺปาทเรสฺสตีติ อสุรพฺลํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ‘ตฺยฺหิ
 อญฺจวิกิ สามีกิ คณฺหาหิตี ตสฺสา หตฺเถ ปุปฺฟทามํ อทาสิ. ตสฺมี ชเน สกฺโก ตสฺสา
 นิพฺพตฺตฺวานํ โอลิเกนฺโต ตํ ปวตฺตี ฅตฺวา ‘อิทานิ มยา คนฺตฺวา ตํ อานตฺตุ
 วฏฺฏตีติ มหฺลลกอสุรวณฺณํ นิมนฺนิตฺวา คนฺตฺวา ปริสฺปริยนฺเต อฏฺจาสิ. สวปี
 อิตอ จิตอ จ โอลิเกนฺตี ตํ ทิฏฺฐมตฺตา ว ปุพฺพสนฺนินฺวาสนฺเนน อฺปฺปนฺเนน เปเมน
 มโหเมเนว อชฺชเฒตฺถตททยา หุตฺวา ‘เอโส เม สามิโกติ ตสฺส อฺปฺริ ปุพฺฟทามํ ชิปี.
 อสุรา ‘อมฺหากํ ราชว เอตฺตํ กาลํ ธิตฺ อญฺจวิกิ อลภิตฺวา อิทานิ ลภิ, อยเมวสฺส
 ธิตฺ ปิตามหโต มหฺลลโก อญฺจวิกิโกติ ลชฺชมานา ปกฺกมฺีสุ. สกฺโกปี ตํ หตฺเถ คเหตุวา
 ‘สกฺโกหมฺสมฺีติ นทิตฺวา อากาเส ปกฺขนฺทิ. อสุรา ‘วณฺจิตฺมฺหา ชรสกฺเกนาติ ตํ
 อญฺพนฺธิสุ. มาตฺลิ สงฺคาหโก เวชยนฺตรถํ อหริตฺวา อนฺตรามคฺเค จเปสิ. สกฺโก ตํ
 ตตฺถ อโรเปตฺวา เทวณฺคราภิมฺุชฺช ปายาสิ. อถสฺส สิมฺพลิวณํ สมฺปตฺตกาเล รถสทฺทํ
 สุตฺวา ภิตา ครุพฺไปตกา วิรวีสุ. เตสํ สทฺทํ สุตฺวา สกฺโก มาตฺลี ปฺจฺฉิ ‘เก เอเต
 วิรวณฺตีติ. ‘ครุพฺไปตกา เทวาติ. ‘กีการณฺนาติ. ‘รถสทฺทํ สุตฺวา มรณฺภเยนาติ. ‘มํ เอกํ
 นิสฺสาย เอตฺตโก ทิโช รถเวเคน วิจฺฉณฺนิตฺวา มา นสฺสิ นิวตฺเตหิ รณฺตี. โส

^{๒๗} พ.ธ.อ. ๒ / ๑๐๕-๐๗.

สินธุวสทสฺสสฺส ทณฺทเกณ สลฺลณํ ทตฺวา รถํ นินฺวตฺเตสิ. ตํ ทิสฺวา อสุรา ‘ชรสฺกโก
 อสุรปุรโต ปญฺจาย ปลายนฺโต อิทานิ รถํ นินฺวตฺเตสิ, อทฺธานน อุตฺตมฺโห ลทฺโธ
 ภวิสฺสตีติ นินฺวตฺติตฺวา อาคตมคฺเคนว อสุรปุริ ปวิสฺติตฺวา ปุณ สีสํ น อุกฺขิปีสฺ. สกฺโกปิ
 สฺขํ อสุรกลฺลณํ เทวนครํ เนตฺวา อทฺตมเตยฺยานํ อจฺจราโกฏฺฐินํ เชฏฺจกฺกุจฺจาเน จเปสิ.
 สว สกฺกํ วริ ยาจิ ‘มหาราช มม อิมสฺมี เทวโลเก มาตาปิตโร วา ภาติกภคินิโย
 วา นตฺถิ ยตฺถ ยตฺถ คจฺจสิ ตตฺถ ตตฺถ มํ คเหตุวา คจฺเจยฺยาสีติ. โส ‘สาธฺตฺติ ตสฺสา
 ปฏฺิณฺณํ อทาสีติ.^{๒๔}

๔.๖.๒ ปุโรहितวตฺถ

ปุณ จปรํ นินฺทสนํ :- อตีเต โฟธิสฺตฺโต พาราณสีราชา สยํ ทานสึล-
 ลฺลโปกฺกมฺเมสฺ อปฺปมตฺโต เสเสปิ อมจฺจาทย ทานาที่สุ สมหาเปสิ. ปุโรหิต ปนฺสฺส
 เตน วินิจฺเจเย จปิโต ลลฺลจฺชาทเนน ปเรสิ ปญฺจิมฺสิโก หุตฺวา น สมาทฺธิ. โส เอกสฺมี
 ลฺลโปกฺกทิวเส ทิวา ลลฺลจํ คเหตุวา กฺกุฏฺฐํ กตฺวา ราชฺฐปญฺจานํ คนฺตุวา ตวมฺปิ อจฺจริย
 ลฺลโปกฺกติกติ รณฺณา ปุญฺโจ อามาติ มฺสา วทิตฺวา ปาสาทา โอตฺริ. อถ นํ เอก
 อมจฺจเ นนฺ ตุมฺเห น ลฺลโปกฺกติกติ โจเทสิ. โส อหํ เวลายเมว กฺกุชิตฺวา เคหํ
 คนฺตุวา มุขํ วิกฺขาลेतฺวา ลฺลโปกฺกํ อธิกฺจาย สายํ น กฺกุชิตฺสสามิ รตฺตี สึลํ กฺกุชิตฺสสามิ
 เอว เม ลฺลโปกฺกมฺเมสฺ ภวิสฺสตีติ วตฺวา เคหํ คนฺตุวา ตเถว อทาสี. ปุเนกสฺมี
 ลฺลโปกฺกทิวเส อณฺเวยตรา สึลวตี อิตฺถิ อญฺญํ กโรนฺตี ฆริ คนฺตุํ อลภมาณา
 ลฺลโปกฺกมฺเมสฺ นาทิกฺกมฺเมสฺสามีติ ลฺลโปกฺกเจ กาลे มุขํ วิกฺขาลेतฺ อารภิ. โส ตสฺสา
 ลฺลโปกฺกติกภาวํ ญตฺวา อิมํ ชาทิตฺวา ลฺลโปกฺกิกา โหหิติ ตสฺสา อมฺพผลํ อทาสี. เอตฺตํ
 ปุโรहितสฺส กมฺมํ.

^{๒๔} พ.ธ.ป. ๒ / ๑๐๘-๑๑.

โส อปรภาเค กาลิ กตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส คงฺคาตีเร ตฺโยชนิก
 อมฺพวเน กนกวิมานे เวมานิกปฺเปโต อโหสิ โสฬสฺสหฺสฺสเทวกณฺดาปริวุโต. โส
 หิ รตฺติญฺเฒว สมฺปตฺตี อญฺญวิตฺวา อรุณเณ อุกฺคฺจฺจฺนฺเต อมฺพวณิ ปวิสฺติ.
 ปวิญฺจกฺขณฺเฒวสุส ทิพฺพตฺตภาโว อญฺตรธายติ อสฺตีหตฺถตฺตาลปฺปมาโณ อตฺตภาโว
 นิพฺพตฺติ. สกลสฺริริ ฌายติ สุปฺปฺพิตฺกีสฺสโก วิย อโหสิ ทฺวีสุ หตฺถेสุ เอเกกา ว อญฺคฺล.
 ตตฺถ มหากฺขฺทาลปฺปมาณา นขา โหนฺติ. โส เตหิ นเขหิ อตฺตโน ปิฏฺฐิมํสํ ฌาเลตฺวา
 อุกฺขริตฺวา อุกฺขริตฺวา ชาทฺนฺโต เวทฺนาปฺปตฺโต มหาวิรรํ วิรวนฺโต ทฺกฺขํ อญฺโฆสิ. สฺริเย
 อญฺจํคฺมิเต ตํ สฺริริ อญฺตรธายติ ทิพฺพสฺริริ นิพฺพตฺติ. อลงฺกตปฺปฏฺยตฺตา ทิพฺพ-
 นานฺนิกตฺติโย นานาตฺริยานิ คเหตุวา ตํ ปริวาเรณฺติ. โส มหาสมฺปตฺตี อญฺญวณฺโต
 รมณฺีเย อมฺพวเน ทิพฺพปฺปาสาทำ อภิรุหฺติ. อิติ โส อฺโปสฺติกาเย อิตฺติยา อมฺพผลทา-
 นิสฺสนฺเทน ตฺโยชนิกํ อมฺพวณิ ปฏฺิลภิ ลณฺจํ คเหตุวา กฺฎฺฎกฺกรณฺนิสฺสนฺเทน ปิฏฺฐิมํสํ
 อฺปฺปฺภาญฺตฺวา ชาทิ อฺปฺปฺทฺมฺโปกฺกมฺมฺนิสฺสนฺเทน รตฺตี มหายสํ อญฺโฆสิ.

สฺตฺถาปิ อฺโปสฺติกาณิ อฺปฺปาสกาณิ ฌมฺมํ เทเสณฺโต อฺปฺปาสกา สาธุ โว กตํ
 อฺโปสฺถิ อฺปฺปวสนฺเตหิ ปฺราณกา อฺปฺปฺทฺมฺโปกฺกมฺมฺนิสฺสนฺเทน มหนฺตํ ยสํ อญฺญวีสฺสูติ
 วตฺวา อิมํ วตฺถุํ วิตฺถาเรตฺวา ตีสฺนิปาเต สพฺพปฺปจฺมํ กิณฺนุชาตํ กเถตฺวา สจฺจฺจา-
 ปกาเสสิ, สจฺจฺปริโยสาเน อฺปฺปาสเกสุ เกจิ โสตาปฺนฺนา เกจิ สกทาคามิโน เกจิ
 อนาคามิโน อเหตุณฺติ.^{๒๙} ปุโรหิตวตฺถุ นิฏฺฐิตํ. เอวณฺเยน สึลวณฺตานํ นิสฺสนฺกถา
 เวทิตฺพฺพา.

สึลวณฺตานํ นิสฺสนฺกถา นิฏฺฐิตา.

^{๒๙} มงฺคฺลตฺถ. ๒ / ๑๓๔ / ๑๐๘ - ๑๑๐.

๔.๗ สीलปิณฑกถา

อิทานิ हि सीलसुस समाधानविधि वृज्जते. चिन् पन् पण्यसीलसुस जेव
 अणुज्जकुโปसठसीलसुस १ आचीवणुज्जमกसीलसुस १ नवणुकुโปसठसीलसुस १ तणुसुकसीलसुस
 १ समाधानविधि चिन्पुपेโต. โย ทथ्यवासीहि गतो होति, सो ऐतेस्स समाधानविधि जेव
 सीलरुखणविधि १ वृज्जते. सीलयानसुखातो सीलसमाधानविधि वจีगेतेन गतपुणे. एवं
 समाधानानुगुणे वेत्तिपुणे :- रत्तनत्तयप्पणाโม तव गतपुणेयव होति, ततो
 अनुप्पुणेण तिसरणकम्मं गतप्पुणे, सिग्खापथानि समाथायित्तपुणानि प्रियोसानगादे
 १ सुप्पतो सीलानिस्सकथा वत्तत्तपुणा होति.

อปरो नโย. อิมस्समी सीลसमाधानविधिस्समी सीลथायโก होति, सीลकाหโก होति.
 तत्तु ปจโम सीลथायโก ภิกขุ होति वृज्जति, พุติโย सीลकाहโก सीลसमाधानसुखातो
 होति. อุกोเปเต สम्मติวเสน वेत्तिपुणा. तस्समा यानि सीลानि यถาวत्तदनयानि โหนตุ.
 तत्तु ปण्यसीलं तव समाधानविधिवเสน वृज्जते.

๔.๗.๑ ปณ्यสीलसुส समाधानविधि

आतो पन् पुतिโย एवं वथ्येय :- “अहं णनुते तिसरणेन सह पण्यसीलानि
 याजामि. पुत्तिम्मपि अहं णनुते तिसरणेन सह पण्यसीलानि याजामि. तत्तिम्मपि अहं
 णनुते तिसरणेन सह पण्यसीलानि याजामि.

सजे सीलसमाधानकारका पणुका सिंयुं, तेहि सीलसमाधाने वจีगेतो एवं
 गतपुणे होति :- “मयं णनुते विसुं विसुं रक्खणत्तयाय तिसरणेन सह पण्यसीलानि
 याजाम. पुत्तिम्मपि मयं णनुते विसुं विसुं रक्खणत्तयाय तिसरणेन सह पण्यसीलानि याजाम.
 तत्तिम्मपि मयं णनुते विसुं विसुं रक्खणत्तयाय तिसरणेन सह पण्यसीलानि याजामाति.

อิโต ปริ ยถา ภิกขุ วเทยฺย เอวํ สมหาทานการโก อนุวเทยฺย :-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ.

ปจฺจิม “ยมหํ วทามิ ตํ วเทถาติ วเทยฺย. ทฺติโย “อาม ภนฺเตติ วเทยฺย.

ตโต ปริ ปจฺจิม อายตี วเทยฺย. ทฺติโย ๑ อนุปฺพุเพน เอเกกสิกฺขาปท-
องฺควเสน ตทฺนวเทยฺย :-

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ^{๓๐}.

ปจฺจิม ติสรณคฺคณํ นิฏฺฐิตนฺตติ. ทฺติโย สาธุ อาม ภนฺเตติ.

ปจฺจิม ปุณฺายตี วเทยฺย. ทฺติโย ๑ อนุปฺพุเพน เอเกกสิกฺขาปทฺงควเสน
ตทฺนวเทยฺย :-

ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สฺมาทियามิ

อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สฺมาทियามิ

^{๓๐} พุ.ธ. ๒๕ / ๑ / ๑.

กาเมสุมิจุฉาจารา เวรมณีสิกขาปทํ สมาதியามิ
 มุสาวาทา เวรมณีสิกขาปทํ สมาதியามิ
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา เวรมณีสิกขาปทํ สมาதியามิตี.^{๑๑}

ปจโม “อิมานิ ปญฺจสิกขาปทานิ สีเลน สุคตํ ยนฺตติ, สีเลน โภคสมฺปทา,
 สีเลน นิพฺพุตํ ยนฺตติ, ตสฺมา สีลํ วิโสธเยติ. ทฺติโย “สาธุ อาม ภาณฺเตติ.

๔.๗.๒ อฏฺฐคฺคิโกโปสถสีลสฺส สมาทานวิธิ

ตโต ปริ อฏฺฐสีลสฺส สมาทานวิธิ วุจฺเจเต. ตํ อฏฺฐคฺคิโกโปสถสีลนฺตติ วตฺตํ
 วฏฺฐติ. ตตฺตฺรายํ สมาทานวิธิ :- ทฺติโย “มยํ ภาณฺเต ติสฺรเณน สห อฏฺฐคฺคสมนฺนาคตํ
 อฺโปสถํ ยาจาม, ทฺติยมฺปิ มยํ ภาณฺเต ติสฺรเณน สห อฏฺฐคฺคสมนฺนาคตํ อฺโปสถํ
 ยาจาม, ตติยมฺปิ มยํ ภาณฺเต ติสฺรเณน สห อฏฺฐคฺคสมนฺนาคตํ อฺโปสถํ ยาจามาติ.
 สเจ สมาทานกโร สียา, โส อหํ ภาณฺเต ฯเปฯ ยาจามิตี ติกฺขตฺตํ วเทยฺย.

อิโต ปริ ปจโม ยถา วเทยฺย เหวํ ทฺติโย อนฺวเทยฺย :-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ.

ปจโม “ยมหํ วทามิ ตํ วเทถาติ วเทยฺย. ทฺติโย “อาม ภาณฺเตติ วเทยฺย.

^{๑๑}พ.ธ. ๒๕ / ๑ / ๑.

ตโต ปรี ปจโม อายตี วเทย. ทุติโย จ อนุப்புเพน เอเกกสิกาปท-
องฺควเสน ตทนวเทย :-

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิตี.

ปจโม ติสรณคมนํ นิฏฺฐิตนฺตติ. ทุติโย สาธุ อาม ภาณฺเตติ.

ปจโม ปุณายตี วเทย. ทุติโย จ อนุப்புเพน เอเกกสิกาปทงฺควเสน
ตทนวเทย :-

ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

มุสาวาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

วิกาลโภชนา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

นจฺจคฺคิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑณฺวิญฺญสนฺน-

จานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมายิยามิ

อุจฺจาสยณมหาสยนา เวรมณีสึกฺขาปทํ สมาทियามิ^{๓๒}

อิมํ อฏฺฐจฺจนฺตสมนฺนาคตํ, พุทฺธปญฺจตตํ อูโปสถํ, อิมญฺจ รตฺตตี อิมญฺจ ทิวสํ, สมนฺนเทว อภิวรฺกฺขิตฺตุํ สมาทियามิเต.

“อิมานิ อฏฺฐ สึกฺขาปทานิ อูโปสถสึลวเสน มนสิกริตฺวา สาธุกํ อปฺปมาเทน รกฺขิตพฺพานิเต. ทฺติโย “อาม ภนฺเตเตเต.

ปรจโม “สึเลน สุกฺตี ยนฺตติ, สึเลน โภคสมฺปทา, สึเลน นิพฺพุตี ยนฺตติ, ตสฺมา สึลํ วิโสธเยเต.

ทฺติโย “สาธุ สาธุ สาธุ อหํ พุทฺธญฺจ ฌมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต, (สเจ อิตฺถี โหติ คตาติ วเทยฺย,) อูปาสกตฺตํ เทเสสึ ภิกฺขุสงฺฆสฺส สมนฺนชา, (สเจ อิตฺถี โหติ อูปาสิกตฺตํ เทเสสนฺตติ วเทยฺย,) เอตํ เม สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ เอตํ สรณมามคมฺม สพฺพทฺทฺชา ปมฺจฺเจเย ยถาพลํ จเรยฺยาหํ สมนฺนสมฺพุทฺธสาสนํ ทฺทฺขนิสฺสรณสฺเสว ภาคิ อสฺสํ (สเจ อิตฺถี โหติ, ภาคินิ อสฺสนฺตติ วเทยฺย,) อนาคเตเตเต.

อปโร นโย. อิมสฺส สึลสฺส ปน สมาทานวธิ มโนรถปฺรณิยา นาม อญฺคตฺตรนิกายญฺจกถาย อูโปสถสฺตฺตวณฺณนาย อาคโต. วุตฺตปี ตตฺถ^{๓๓} :-

“ตํ ปน อูปวสนฺเตน ‘เสว อูโปสถิโก ภวิสฺสามิ’เต อชฺชเชว ‘อิทฺถญฺจิทฺถญฺจ กเรยฺยาถา’ติ อหาราธาวิธานํ วิจาเรตพฺพํ. อูโปสถ-

^{๓๒} อญฺ.อฏฺฐจก. ๒๓ / ๔๑ / ๒๐๔-๐๖.

^{๓๓} อญฺ.ติก.อ. ๒ / ๗๑ / ๒๒๒ - ๒๒๓.

ทิวเส ปาโตว ภิกขุสฺส วา ภิกขุณิยา วา ทส สीलลกขณณฺณโน
 อฺปาสกสฺส วา อฺปาสิกาย วา สนนฺติเก วาจํ ภินฺนิตฺตฺวา อฺปฺสธฺงคานิ
 สมหาทตพฺพานิ. ปาลี อชานนฺเตน ปน ‘พฺพุทฺธปฺปณฺณตฺตํ อฺปฺสธํ
 อธิจฺจามี’ติ อธิจฺจาทพฺพํ. อณฺณํ อลภนฺเตน อตฺตนาปิ อธิจฺจาทพฺพํ,
 วจีเภท ปน กตฺตพฺโพเยว. อฺปฺสธํ อฺปวสนฺเตน ปโรปโรธปฺปฺยิตฺตฺวา
 กมฺมณฺตา น วิจาเรตพฺพา. อายฺวคณฺนํ กโรนฺเตน วีตินาเมตพฺพํ
 เคเห ปน อาหารํ ลภิตฺตฺวา นิจฺจภตฺติกภิกขุณา วิย ปฺริภฺยชิตฺตฺวา
 วิหารํ คนฺตฺวา ธมฺโม วา โสตพฺโพ, อจฺจตฺตีสาย อารมฺมณฺเส
 อณฺณตฺรํ วา มนสิกาตพฺพนฺ’ติ.

“สีกสมาทานโต ปฏฺจาย อณฺณํ กิณฺจิก อกตฺวา ธมฺมสฺสวเนน
 วา กมฺมฏฺจานมนสิกาเรน วา วีตินาเมตพฺพนฺติ อหา ตมฺปน
 อฺปวสนฺเตน ๕เปฯ วิจาเรตพฺพนฺติ. **วาจํ ภินฺนิตฺตฺวา อฺปฺสธฺงคานิ**
สมหาทตพฺพานีติ ‘อิมญฺจ รตฺตี อิมญฺจ ทิวสนฺ’ติ กาลปฺริจฺเจทํ
 กตฺวา ‘อฺปฺสธฺงควเสน อจฺจ สิกฺขาปทานิ สมาทิยามี’ติ เอกโต
 กตฺวา ปจฺเจกํ ‘ปาณาทิปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ๕เปฯ
 อฺจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามี’ติ เอวํ วจีเภทํ
 กตฺวา ยถาปาลี สมหาทตพฺพานิ. ปาลี อชานนฺเตน ปน อตฺตโน
 ภาสาย ปจฺเจกํ วา ‘พฺพุทฺธปฺปณฺณตฺตํ อฺปฺสธํ อธิจฺจามี’ติ เอกโต
 อธิจฺจานวเสน วา สมหาทตพฺพานิ อณฺณํ อลภนฺเตน สยํปิ
 อธิจฺจาทพฺพานิ. อฺปาสกสีกฺขณฺติ อตฺตนา สมาทิยนฺเตนาปิ สมาทินฺนํ
 ปฺรสนฺติเก สมาทิยนฺเตนาปิ เอกชฺฉํ สมาทินฺนํมุปี สมาทินฺนํเมว
 โหติ ปจฺเจกํ สมาทินฺนํมุปี. ตํ ปน เอกชฺฉํ สมาทิยโต เอกาเยว
 วิรติ เอกา เจตนา โหติ. สา ปน สพฺพวิรติเจตนาณํ กิจฺจการีติ
 เตนาปิ สพฺพสิกฺขาปทานิ สมาทินฺนาเนว. ปจฺเจกํ สมาทิยโต ปน

นานา วิรติเจตนาโย ยถาสกัม กิจจวเสน ออุปชชุนฺติ. สพุพสมาทาเน
 ปน วจีเกโท กาทพุโพเยว. **ปโรปโรธปฏิสังยุตฺตา** ปรวีหีสภา-
 ปฏิสังยุตฺตา”ติ. ตฎฎีกา.^{๓๔}

๔.๗.๓ อาชีวญฺจนกสิสฺส^{๓๕} สมาทานวิธิ

ทฺติโย เอวํ วเทยฺย “มยํ ภนฺเต ติสฺรณฺน สห อาชีวญฺจนกสิลํ ฌมฺมํ
 ยาจาม อญฺคฺคหํ กตฺวา สิลํ เทถ เม ภนฺเต. ทฺติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสฺรณฺน สห
 อาชีวญฺจนกสิลํ ฌมฺมํ ยาจาม อญฺคฺคหํ กตฺวา สิลํ เทถ เม ภนฺเต. ตติยมฺปิ มยํ
 ภนฺเต ติสฺรณฺน สห อาชีวญฺจนกสิลํ ฌมฺมํ ยาจาม อญฺคฺคหํ กตฺวา สิลํ เทถ เม
 ภนฺเตติ. สเจ ตํสมาทานกโร สียา, โส อหํ ๗เปฯ ยาจามิติ วเทยฺย.

อิโต ปรี ปจฺโม ยถา วเทยฺย เอวํ ทฺติโย อญฺวเทยฺย :-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ.

ปจฺโม “ยมหํ วทามิ ตํ วเทถาติ วเทยฺย. ทฺติโย “อาม ภนฺเตติ วเทยฺย.

ตโต ปรี ปจฺโม อายตี วเทยฺย. ทฺติโย จ อญฺปุพฺเพน เอเกกสิกฺขาปท-
 องฺควเสน ตทญฺวเทยฺย :-

พฺพุทฺธิํ สรณํ คจฺฉามิ.

^{๓๔} อญฺฎีกา. ๒ / ๗๑ / ๒๒๕ - ๒๖.

^{๓๕} พระสังฆมณฑลปิณฑิตะ ธิมมาจริยะ, **ปรมัตถปิณฑิตะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** (ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะ
 และมรรณุปัตตติจตุกกะ), กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓, หน้า ๒๒๒.

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิตี.

ปจฺจโม ติสฺรณคฺคณํ นิฏฺฐิตนฺตติ. พุทฺติโย สาธุ อาม ภนฺตเตติ.

ปจฺจโม ปุณฺยาตฺถิ วทฺเตยฺย. พุทฺติโย จ อานุปฺพุเพน เอเกกสิฺกฺขาปทงฺคฺวเสน

ตทฺทฺนฺวทฺเตยฺย :-

ปาณาติปาตา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

อทินฺนทานา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

มฺสฺสาวาทา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

ปิสุณฺวจา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

ผรุสฺวจา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

สมฺมุขฺปฺปลาปา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิ

มิจฺฉาซีวา เวรมณีสสิฺกฺขาปทํ สฺมาทิตฺยามิตี.

ปจฺจโม “อิมานิ อาชีวญฺจมกสีลานิ สฺมาทิตฺยามิตี เหวํ ติกฺขตฺตํ วทฺเตยฺย, ปุณ
วทฺเตยฺย “ตีสฺรณน สห อาชีวญฺจมกสีลํ สาธุกํ กตฺวา อปฺปมาเทน
สมฺปาเทถ สีเลน สุคตฺถิ ยนฺตติ สีเลน โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตฺถิ ยนฺตติ ตสฺมา สีลํ
วิโสธเยติ. พุทฺติโย “สาธุ อาม ภนฺตเตติ.

๔.๗.๔ นววงคิโกโปสถสี่สลุส สมาทานวิธิ

ทุดิโย เหว่ วเทยฺย “มยํ ภนฺเต ติสฺรเณน สห นววงคสมนฺนาคตํ อุโปสถสี่ลํ
 ฐมฺมํ ยาจาม อญฺคฺคหํ กตฺวา สี่ลํ เทถ เม ภนฺเต, ทุดิยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสฺรเณน สห
 นววงคสมนฺนาคตํ อุโปสถสี่ลํ ฐมฺมํ ยาจาม อญฺคฺคหํ กตฺวา สี่ลํ เทถ เม ภนฺเต,
 ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต ติสฺรเณน สห นววงคสมนฺนาคตํ อุโปสถสี่ลํ ฐมฺมํ ยาจาม
 อญฺคฺคหํ กตฺวา สี่ลํ เทถ เม ภนฺเตติ. สเจ ตํสมาทานกโร สียา, โส อหํ ฯเปฯ
 ยาจามี่ติ วเทยฺย.

อิโต ปรี ปจโม ยถา วเทยฺย เหว่ ทุดิโย อญฺวเทยฺย :- “นโม ตสฺส ฯเปฯ
 ทุดิโย สาธุ อาม ภนฺเตติ. ปจโม ปุณายตี วเทยฺย. ทุดิโย จ อญฺปุพฺเพน
 เอเกกสิกฺขาปทงฺควเสน ตทญฺวเทยฺย :-

ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

กาเมสุมิฉฺฉาจารา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

มุสาวาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

สุราเมรยมชฺชุปมาทญฺจานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

วิกาลโภชนา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

นจฺจคีตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนมาลาคนฺธิเลปนธารณมณฺฑณวิญฺญสนฺญา-
 จานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

อุจฺจาसनมหาสนา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามิ

ยถาลลํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา สพฺพาวนฺตํ โลกํ ฝริตฺวา
 วิหฺรามิ เมตฺตาสหคเตน วา เจตสา สพฺพปาณญฺเตสุ ฝริตฺวา วิหฺรณํ สมาทิยามี่ติ.

ปจโม “ตีสฺรเณน สห นววงคสมนฺนาคตํ อุโปสถสี่ลํ สาธุกํ กตฺวา
 อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ สีเลน สุคตี ынฺติ สีเลน โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตี ынฺติ
 ตสฺมา สี่ลํ วิโสธเยติ. ทุดิโย “สาธุ อาม ภนฺเตติ.

๔.๗.๕ ทศกสิณีสลุต สมာทานวิธิ

ทุติโย “มยํ ภนุเต ติสรณน สห ทศคหฺนุจสีลํ ธมฺมํ ยาจาม อนฺนุคฺคหํ
กตฺวา สีลํ เทถ เม ภนุเต ทุติยมฺปิ ๗ลฺฯ ตติยมฺปิ ๗ลฺฯ สเจ ตํสมาทานกโร สียา,
โส อหํ ๗เปฯ ยาจามิติ วเทยฺย. สามณฺเรวา เจ ตํสมาทานกรวา สียฺ, เต เอวํ วเทยฺย
“มยํ ภนุเต สรณสีลํ ยาจามาติ. อิตโร อุตฺตฺวานตฺโร อโหสิ.

อิตฺ ปริ ปจฺโม ยถา วเทยฺย เอวํ ทุติโย อนฺนุวเทยฺย :- นโม ตสฺส ภควโต
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๗เปฯ ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺจามิติ. ปจฺโม “ตีสรณคฺมนํ
นิฏฺฐิตนฺตฺติ. ทุติโย “สาธุ อาม ภนุเตติ.

ปจฺโม ปุณฺยตี วเทยฺย. ทุติโย จ อนฺนุพุเพน เอกกสิกาปทฺงควเสน
ตทนฺนุวเทยฺย :-

ปาณาตีปาตา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
อทินฺนาทานา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
อปฺพรหฺมจฺริยา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
มุสาวาทา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
สุราเมรยมชฺชปมาทฺฏฺจนา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
วิกาลโกชนา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
นจฺจคฺตีวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
มาลาคนฺนุวิเลปนธารณมณฺฑลฺนวิภูสนฺนุจนา เวมณีสิกาปทํ
สมาทิยามิ
อฺจุจาสยนมหาสยนา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิ
ชาตฺรปรชตปฏิคฺคฺคฺหนา เวมณีสิกาปทํ สมาทิยามิติ.^{๑๖}

^{๑๖} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคณฺฏิกา** (ปริจเจทที ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะ
และมรณุปัตติจตุกกะ), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓), หน้า ๒๒๔.

ปัจฉิม “ติสรณน สห ทศคหฺนุจสีลํ สาธุกํ กตฺวา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ
 สีเลน สุคตฺติ ยนฺตฺติ สีเลน โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตฺติ ยนฺตฺติ ตสฺมา สีลํ วิโสธเยติ.
 สามเณรสีลสฺส เจ สรฺูปวณฺํ โหติ, ปจฺฉิม อิมานิ ทสฺสิทฺธาปทานิ สมฺมาทียามีติ
 เอกกฺขตฺตํ วเทยฺย, ทฺติโย ติกฺขตฺตํ เอวํ ตทฺนฺวเทยฺย. ปจฺฉิม “สีเลน สุคตฺติ ยนฺตฺติ สีเลน
 โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตฺติ ยนฺตฺติ ตสฺมา สีลํ วิโสธเยติ ปฺน วเทยฺย.

ยถาวุตฺตเนน หิ กิณฺจฺจิ วิเสสวณฺํ ปฺราณเกหิ วุตฺตํ โหติ ยาวชฺชตฺตนา
 ปฏิปฺภาวฺยา อานฺถํ, ตสฺมา สพฺพนฺตํ สุวากฺขาตํ สาตฺถิกํ มจฺจฺจตฺตํ มจฺจฺสทฺทํ หุตฺวา
 วาจฺจคฺคตํ กตฺวา รกฺขิตพฺพํ อตฺตโน อตฺตโน ฐรฺภาวเณ คณฺหิตพฺพเมว. เอวํ
 สีลปฺกิณฺณกกา เวทิตพฺพา.

สีลปฺกิณฺณกกา นิฏฺจิตา.

๔.๘ ตสฺสทฺทานํ

สีลสฺส ปน ทิฏฺจธมฺมสุขาวหนฺจฺจานตฺตํ ปุคฺคลสฺส ยถาภูตํ สีลาทึนฺวา-
 นิสฺสญฺเจว สีลสฺสกีเลสโวทานญฺจ สีลานุสฺสตี ๑ ทุสฺสีลสีลวฺนฺตานํ ๑ นิทฺสฺสนํ
 ชานิตฺวา สีเล ปติฏฺจิตภาวเณ อฺปปชฺชนกํ ภวิสฺสตีเยว. ยสฺมา ตํ สีลาทึนฺวา-
 นิสฺสกถาย เจว สีลสฺสกีเลสโวทานกถาย ๑ สีลานุสฺสติกถาย ๑ สีลปารมึกถาย ๑
 ทุสฺสีลนํ นิทฺสฺสนกถาย ๑ สีลวฺนฺตานํ นิทฺสฺสนกถาย ๑ สีลปฺกิณฺณกกถาย ๑
 ทิสฺสตี, ตสฺมา สาธุกํ สิกฺขิตพฺพํ.

เอตฺถ ๑ โอบมฺมสมฺปฺปฺปาหนํ “ยงฺกิณฺจฺจิ วตฺถุ อนนฺตคฺคณฺํ นาม โหติ,
 ตํ มหนฺตโทสํ. สเจ สมฺมา ปโยชิตํ, อนนฺตคฺคณฺวาทํ สียา, โน เจ, มหนฺตโทสวาทํ,
 ตตฺถ เอเกกํ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ’กํ ตสฺส อาทึนฺวานิสฺสญฺตํ โหติ, กตฺโม ตสฺส อาทึนฺวา
 นิสฺสสมฺมทโย, กตฺโม ตสฺส อาทึนฺวานิสฺสนิโรธ, กตฺมา ตสฺสาทึนฺวานิสฺสนิโรธคามินี

ปฏิบัติ โหตีตี, เอวเมว โข สीलํ สุสิกฺขิตพฺพํ, เอกนตฺ คฺคณานิสังฺสวหนํ โหตี,
สเจ ตพฺพิปริตฺนยํ, อคฺคณาทินวาวหเมว โหตีตี.

เอตฺถ จ ปุณ จตฺถาตุอุปมา ทฎฺฐพฺพวา “ยถา हि จตฺถาตุโย เอวํ โหนฺติ
‘ปจฺวี เจว อาโป จ เตโช จ วาโย จาติ, ตตฺถ ปจฺวี สตฺตานํ อเนกคฺคณาวหา นาม,
สเจ ปจฺวี น สียา, จานํ โข ปเนตํ น วิชฺชติ ยํ สตฺตานํ ชีวตี ปวตฺตติ, ยทา
จ ปจฺวี กมฺปติ จลติ, ตทา สตฺตานํ ชีวตี อนพฺยสนํ ปาปฺณิ,
ตเถว อาโป จ เตโช จ วาโย จา, เอวเมว โข สीलํ มนุสฺसानํ อเนกคฺคณาวหนํ
นาม, สเจ มนุสฺสา สีลจาริโน น สียํ, อญฺ्ञานเมตํ โหตี ยํ มนุสฺसानํ ชีวตี ปวตฺตติ,
ยทา มนุสฺสา สีลํ น จรฺนติ, ตทา นฺน โลกสฺส วินาโส ปาตฺถาวติ.

สงฺเขปกถา เจตฺถ เอวํ ทฎฺฐพฺพวา :- กุลปฺตฺโต हि สीलํ ยาวชิวํ สุขํ
อวหตีตี มนุญฺมาโน สีเล ปติญฺจติ โหตี. เอวํ สนฺเต ปนสฺส ทิฏฺฐจฺมม-
สุขาวหนตฺตํ ปุคฺคลสฺส ยถาญฺตํ สีลสฺส อาทินวานิสังฺสาทิกถํ สุสิกฺขิตฺวา สीलํ นิสฺสาย
สีเล ปติญฺจิตถาววเสน สุปากฺกํ โหตี.

ตตฺถ สีลาทินวถา “อิธ ทฺสฺสสีโล สีลวิปฺนฺโน ปมาทาธิกรณํ มหตี
โภคฺขานี นิคฺจจติ; โย ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺจติ; ตํ ปาปฺณาติ. ยถุญฺเทว
ปริสํ อุปสงฺกมติ ตตฺเถว อวิสารโท มงฺกุฏฺโต อุปสงฺกมติ; สมฺมุโพห กาลํ กโรติ;
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺวา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ นิรยํ อุปชฺชติ จาติอาทินเยน
เวทิตพฺพวา. สีลานิสฺโส ปน ตพฺพิปริตฺนเยน เวทิตพฺโพ.

ตตฺถ สีลสงฺกิลเสโวทานถา “ขณฺฐาทิภาโว ปน สีลสฺส สงฺกิลเส
นาม โหตี. อขณฺฐาทิภาโว สีลสฺส โวทานํ นาม โหตี. ตตฺถ ขณฺฐาทิภาโว
ลาภยสาทิเหตุเกน เกเทน สงฺคหิตो โหตี. สีลสฺส ปน อขณฺฐาทิภาโว จตฺตฺปาริสฺสุทฺธิ-

สีลวเสน สงคหิโต โหตีตี เวทิตพพา.

ตตถ สีลานุสสติกา “ภิกขุ ยานิ ตานิ สีลानิ อชณฺทานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลानิ อกมฺมาसानิ ภุชิสฺसानิ วิณฺณฺอุปฺสฺฏจฺจานิ อปรามฺภฺจฺจานิ สฺมาธิสํวตฺตนิกาณิ, ตถารูเปหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหตีตีอาทินเยน ปวตฺตตีตี เวทิตพพา.

ตตถ สีลปารมีกา “สีลปารมีสุ ปริปุริการินี สีลปตีภฺจฺจายินี โพธิสตุตาทีนํ สีลจารินี ยํ สีลํ นาม อตฺตโน ชีวิทโต อุตฺตรี กตฺวา ภฺกฺขิตพฺพํ, ตสฺส ปารมี ทสฺเสตีตี เวทิตพพา.

ตตถ ทสฺสีลानํ นิทสฺสนกถา “สีลํ นาม เยน ปุคฺคเลน ยสฺมี กาเล โส ตสฺมี อตฺตนา วินาสํ เจว ทฺฐจฺภาวํ จ ปตฺโต, โย จิธ วสฺมาโน ทฺกฺขปฺปตฺโต โหตี, อิตฺโต เปจฺจ ทฺคฺคตฺตีปรายโน ภวิสฺสติ, ตสฺส ปวตฺตี เจว ทสฺสีลานํ สุราปาเนปิ มุสาธาทภฺจฺจานิยอภฺจฺจตฺตวเจเนปิ วิปตฺตี จ ทสฺเสตีตี เวทิตพพา. ตตฺทริทํ มหาเสฏฺฐิจิ- ปฺปตฺตวตฺตฤปิ จิณฺจมาณวิกาเวตฺตฤปิ นิทสฺสนํ วุตฺตํ.

ตตถ สีลวณฺตานิ นิทสฺสนกถา “เย หิ ปุคฺคลา สพฺพภิจฺเจสุ นิราสา โหนฺติ นิรุสฺสาหา, เต สีลวณฺตานิ ปณฺชิตานิ สีลาทิกฺุณเณ อนุสฺสรณฺตา, ตังฆณฺญเณว อนิภฺกฺขิตตฺตฺตฺตฺตฺตา อสุสฺสาหปฺปตฺตา สฺมาหิตา กายพลจิตฺตพลปฺปตฺตา หุตฺวา อตฺตโน อตฺตโน กิจฺจานิ สฺมฺปาเทตฺถ สกฺโกนฺติ, เตสํ ปวตฺตี ทสฺเสตีตี เวทิตพพา. ตตฺทริทํ สุชาตวตฺตฤปิ ปุโรหิตวตฺตฤปิ นิทสฺสนํ วุตฺตํ.

ตตถ สีลปภิกฺคณฺนกถา “ปญฺจสีลสฺส เจว อญฺจํคุโปสธสีลสฺส จ อาชีวญฺจมกสีลสฺส จ นวญฺคุโปสธสีลสฺส จ ทสฺงคสีลสฺส จ ทญฺยวาสีหิ สฺมาทินฺนวิธิ- สทิสํ สฺมาทานวิธี วา ภฺกฺขณวิธี วา ทสฺเสตีตี เวทิตพพา.

ยถาวุตตนเยเนว สีลံ ชานนตฺตา ตตฺถ ปตฺติญฺเจยฺยํ. ทิฏฺฐมฺมมิกสฺส สุขสฺส
อวหนตฺตา อปฺปมตฺตา หุตฺวา ตํ สาธุกํ กตฺวา สุสิกฺขเยยฺยํ.

ทิฏฐมฺมสฺสชาวนสีลํ นิฏฺฐิตํ.

จตุตฺถํ ปริจฺเจโท นิฏฺฐิตโต.

ปณฺจโม ปรีจฺเฉโท
นิกมนกถาปริกขฺปนกถา

๕.๑ นิกมนกถา

เอตฺตาวตฺตา หิ ยา สीलกถา สาธุจกถาฎีกาย ปาถิยมาคตํ สารตฺถํ
คฺคฺคาทาย เหมจฺจา สीलสฺสรูปาทิกถาปฺพุพฺพลปิกณฺณกถาปริโยสานวเสน สํวณฺณิตา,
สา พุทฺธสาสนเณ อตฺถธมฺมุขนิสฺสิตา โหติ อนนฺกนเยน สीलวตฺถุทีปิกา. นิกมนกถา
ปเนตฺถเว ทฺวฺจฺจพฺพา :-

ทฺติยปฺปรีจฺเฉเท หิ สीलสฺส พุทฺธสาสนเณรวาทไปตฺถเก ปากฺกฺตา วุตฺตา
โหติ. อธิ ปน สीलสฺสรูปาทิกถาวเสน เจว สीलปฺปตฺติกถาวเสน จ สीलปฺปเภทกถาวเสน
จ จริยธมฺมสงฺฆาตสीलกถาวเสน จ อธิปฺเปตา, ตตฺถ สीलสฺสรูปาทิกถา สीलสฺส
อตฺถลกฺขณรสฺสจฺจุปฺปญฺจานปทฺทฺจฺจานานิ เหวํ ทีเปติ “สํ นาม ‘สิริตฺถุโถปี สीलตฺถุโถปี
สํตลตฺถุโถปี สิวตฺถุโถปีตฺถิอาทิกอตฺถํ โหติ, ตถา สीलนอาทิกลกฺขณํ อนวชฺชอาทิกธมฺ
กายโสเจยฺยอาทิกปจฺจุปฺปญฺจานํ หิริโธตฺตปฺปทฺทฺจฺจานํ โหตีติ. สीलปฺปตฺติกถา สीलสฺส
ธมฺมปาติโมกฺขวเสน เจว อาณาปาติโมกฺขวเสน จ ปาตฺถุฏฺถวาทินยํ ทีเปติ. สीलป-
เภทกถา ปณฺจสํ
ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสํ
อตฺตทตฺถุอาทิกํ อตฺถวเสปกรรมปริโยสานํ จริตฺตพฺพธมฺมิกภาวํ ทีเปติ. อปโร นโย. ยทา
สมฺปตฺตวิริทฺธาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิกาทิก
คฺคฺคาทิตฺติ, อธิปฺนเจตฺถ อธิปฺนสมฺปทฺติปาหนํ “สํสํ อธิปฺนเน ทฺวารมฺปิ คฺคฺคฺคํ โหติ
ภวญฺจคฺคฺคํ อวชฺชชานาทีนํ วิถิจิตฺตานิ. ยถา กิ. ยถา นครทฺวารเรสุ สํวเตสุ กิณฺจาปี
อนฺนโธสมฺมวาทโย อสํวตฺตา ตถาปี อนฺนโธนคเร สพฺพํ ภณฺฑํ สุภฺกฺขิตํ สุคฺคิปปตฺถเว โหตีติ.

ตติยปุริจฺเจเท ปน สีกขาทตฺตยปตฺติจฺจานญฺจานเน เจว จตฺตสฺสตีปญฺจาน-
 ปตฺติจฺจานญฺจานเน จ จตฺตสฺสมุปฺปชานปตฺติจฺจานญฺจานเน จ จตฺตอิทฺธิปาทปตฺติจฺจานญฺจานเน
 จ ปญฺจอินฺทริยปตฺติจฺจานญฺจานเน จ สตฺตสฺสมุโพชฺฌมฺกปตฺติจฺจานญฺจานเน จ อริยอญฺจงฺคิก-
 มคฺคปตฺติจฺจานญฺจานเน จ สีลํ วุตฺตํ. ยถา หิ ธรรมิณี อธิ โลเก สพฺพพวตฺตญฺนี ปตฺติจฺจานา,
 เอวเมว โข สีลํ พุทฺธสฺสสนเถรวาทเ ปากฺกานํ สพฺพกฺุสลธมฺมานํ ปตฺติจฺจานํ โหติ.
 ตสฺมา สีกขาทตฺตยอาทิสพฺพกฺุสลธมฺมา สีลฺลปตฺตมฺภิตา สีลฺลปรีภาวิตา สีลฺลปรีโธตา,
 สีลํ วา นิสฺสาย สีเล ปตฺติจฺจาย ภาวิตา พหุสฺสีกตา, สทฺธมฺมานํ ปารีปุริยา สํวตฺตนฺตฺติ,
 เต วา ปน ภาวิตา พหุสฺสีกตา ภาควินยปรีโยสํนา โหนฺติ โทสวินยปรีโยสํนา
 โมหวินยปรีโยสํนา.

จตฺตตฺตปุริจฺเจเท ปน ทิฏฺฐธมฺมสุขาวหนญฺจานเน สีลํ วุตฺตํ. ตํ
 วิภาเวตฺตกาเมน สีลาทีนวานิสฺสีกถา เจว สีลฺลสฺงกิลเสโวทานกถา จ สีลฺลानุสฺสติกถา
 จ สีลฺลปารมீกถา จ ทุสฺสสีลานํ นิสฺสสนกถา จ สีลฺลวณฺตานํ นิสฺสสนกถา จ
 สีลฺลปกีณฺณกถา จ วิจยิตพฺพวา, ตถา สาธุกํ สีกฺขิตพฺพวา. เอวํ สนฺเต สกฺกา สีเล
 ปตฺติจฺจาย จิตฺตตฺตเจว ปญฺญญจ ภาเวตฺตวา อภิจฺเจเนว ทิฏฺฐธมฺมสุขาวินา ภาวิตุ.

๕.๒ ปรีกปฺปนกถา

ยถาวุตฺตตา ปน พุทฺธสฺสสนเถรวาทปิตฺตถกสีลกถา นิฏฺฐงฺกตฺตา. ตปฺปจฺจยา
 มยฺหมิทํ ปรีกปฺปนํ อโหสิ :-

สีลกถาปิตฺตโก นาม โสตฺตุนํ วิจยกมฺมปฺจจยภูโต โหติ. เยน ปุคฺคเลน
 จ อุกฺคณฺหิตो โหติ วิจยิต, โส อตฺตนา อทิฏฺฐสฺสตฺตมฺตปฺพพํ สีลฺลตฺถํ
 ชานาติ อวิทฺตญฺณกฺงฺขวินทนต์ฺตา. อยญฺจ ปุณ ภิยฺโย สภฺจกถาฏีกาย ปาลียํ
 อนฺตมโส วิเสสปรกรเณ อาคตฺสฺส สีลนยสฺส เจว ปาลุยาทินฺนุโลมิกสีลนยสฺส จ
 อตฺตโน มติยา จ วุตฺตสีลนยสฺส อุกฺคณฺหนวิจยสฺส ปฺจจยภูโต โหติ. อิทํ ปจฺม.

ตถา หิ สीलลกา วิตุถารโต อุกคณหิตพพนยา โหติ. ตสฺมา ปญจธมม-
 ปติฏฺฐานสีลลกา อายตี วิจยิตพฺพา โหติ. อีมา อีมาย สีลลกาย ปริยายภาเวน
 วุตฺตอตุถา โหนฺติ. อิทํ พุติยนฺติ.

อปิจ มาคธภาสาวินฺญฺ สทฺทวิหฺว วา มาคธภาสวรจิตฺฏตฺ คณฺถํ วา ปกรณํ
 วา อุกคณฺหิตุกามา อตุถิ. ตสฺมา ยถาวุตฺตมาติกายอ อายตี อุกคณฺหิตพฺพา โหติ
 วิจยิตพฺพา. โย วา ปน ยงฺกิลฺลิจิ อตุถํ วิตุถาเรตุกาโม โหติ, โส ตตุถ ตตุถ ภาเค
 อตุตโน อตุตนา ยํ วา ตํ วา อตุถํ โอลเเกตุ อุกคณฺหาตุ. อยญฺจ สีลลกาไปตุถโก
 เยน วา เตน วา พุยฺชเนน เจว อตุเถน จ อฺฐโน อโหสิ. มยา โสตุณฺํ เมตุตายน
 ซาโต อภยธมฺโม ปาฏิกงฺโข.

นิตมนกถาปริกปฺปนกถา นิฏฺฐิตา.

ปญฺจโม ปริจฺเจโท นิฏฺฐิตो.

พฺพุธสาสนเถรวาทไปตุถเก สีลลกา นิฏฺฐิตา.

ปรีโยसानคาถา

ยา หิ สีสกถา นาม	คมุภีรา ลิขิตา มยา
ยา ปาลิอาทิกนุเถสุ	อนนทตถสุส ฐารกา
ยายตี วิจยสุเสว	กมมสุส จ ปจจยา
ยา ฐมมกุสลาณมปิ	ปติฏฐา โหติ อาทิกา
ยา สีสจารินี โหติ	ทิฏฐฐมมสุขาวหา
ยา จ นิฏฐัง คตา สุฏฐุ	เอตัง ชานนุตฺตฺ สาทโว
เย จ พุทฺธาทโย โหณฺติ	เตसानุภาวเตชสา
เย ชนาตฺตฺติ เต โหณฺตุ	สมคฺคา สีสติฏฐิจิตา
โย เทโว สีสโต โหติ	เอโส สุฏฐุ ปวสุสตุ
โย ราชา อีสฺสโร นิจฺจํ	โส โหตุ ทสธมฺมิโก
ยํ ฐมฺมมฺมณฺณนฺตํ	จิริํ ติฏฐตุ โสตุณินา
ยํ สุขํ สนฺตฺติภาโว, โส	โลกสุเสว สมิชฺชุตฺ.

ตถา มนุสฺสสาธ ปชีวเร เย

สทายุวฑฺฒมาตฺตฺตฺ สุวณฺณกา เต

ธเนน วฑฺฒมา สิริยา จ โหณฺตํ

สุเชน วฑฺฒมา พเลน ปยุตฺตา

สทา ภวณฺตํ ปฏฺฐิภาณคามี

นิรฺนฺตฺรายา นีรुปฺทวาทฺ เต.

นิทฺทุกฺขา ปน นิสฺโสกา	อโรคา อถ นิพฺภยา
สพฺพทา โสตุธิปตฺตา ว	โหณฺตุ สพฺเพปิ ปาณินิ
ตถา สิชฺชมนฺตฺตฺ สงฺกปฺปา	สตุตฺตานํ ฐมฺมนิสฺสิตา
ทิฏฐฐมฺมสุขี เอเต	สคฺคฺปฺรายนา สियุํ
ชีวตฺตฺปรีโยसानเ	เมกฺขฐมฺมฺปคฺคามินฺติ.

ปณฺณานุกกโม

๑. ปาลีภาษา :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, วินยปิฎก มหาวิงฺคปาลี (ปจฺมภาโค), มหาวิงฺคปาลี (ทฺตยภาโค). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, วินยปิฎก มหาวคฺคปาลี (ปจฺมภาโค), มหาวคฺคปาลี (ทฺตยภาโค). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, วินยปิฎก ปริวารวคฺคปาลี. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, สุตฺตฺนฺตปิฎก ทีฆนิกาย สीलฺกฺขนฺธวคฺคปาลี, มหาวคฺคปาลี, ปาฏิกวคฺคปาลี. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, สุตฺตฺนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย มूलปณฺณาสกปาลี, อฺปฺริปณฺณาสกปาลี, สคาถวคฺคปาลี. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, สุตฺตฺนฺตปิฎก สํยฺตฺตฺนิกาย สฬายตฺนวคฺคปาลี, มหาวารวคฺคปาลี. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____ **มหาจุฬาเตปิฏกํ**, สุตฺตฺนฺตปิฎก องคฺตฺตฺรนิกาย **ทุก-ติก,ปณฺจก-อฏฺจก, เอกาทสนิปาต**ปาลี. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.มหาจุฬาเตปิฎก, สุตตนต์ปิฎเก ชุททกนิกายเ ธมม-
ปทปาติ, สุตตนิปาตปาติ, เถรคาถาปาติ, ชาตกปาติ, ปฏิสมภิทามคฺ-
ปาติ, จรียาปิฎกปาติ. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย, ๒๕๐๐.

____.มหาจุฬาเตปิฎก, อภิธมมปิฎเก ยมกปาติ. กรุงเทพมหานคร : มหา-
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

____.วินยปิฎเก มหาจุฬาลอฏจกถา, สมนุตปาสาทิกาย นาม วินยปิฎก-
อฏจกถาย ปาราชิกกณฺทวณฺณนา,(มหาวิภงฺควณฺณนา),สํสาทิสํสาทิกณฺท-
วณฺณนา, (มหาขณฺธกาทิวณฺณนา), มหาวคฺคาทิวณฺณนา (มหาวิภงฺค-
วณฺณนา).กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๔.

____.สุตตนต์ปิฎเก มหาจุฬาลอฏจกถา, สุมงฺคลวิลาสินียา นาม ทีฆนิกาย-
อฏจกถาย สํลกฺขณฺทวคฺควณฺณนา, (ปจฺโม ภาโค). กรุงเทพมหานคร : มหา-
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

____.สุตตนต์ปิฎเก มหาจุฬาลอฏจกถา, มโนรตปฺปฺรณียา นาม องฺคฺตฺตฺรนิกาย-
อฏจกถาย ทุกาทินิปาตวณฺณนา,(ทฺติโย ภาโค).กรุงเทพมหานคร : มหา-
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

____.สุตตนต์ปิฎเก มหาจุฬาลอฏจกถา, สทฺธมมปปกาสินียา นาม ชุททก-
นิกายอฏจกถาย ปฏิสมภิทามคฺควณฺณนา. กรุงเทพมหานคร : มหา-
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

____.อภิธมมปิฎเก มหาจุฬาลอฏจกถา, อฏฺจสาตินียา นาม อภิธมฺมอฏจกถาย
ธมฺมสงฺคณฺีวณฺณนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย, ๒๕๓๒.

____.มิลินทปญฺหปกรณํ, พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : วิญญาน,
๒๕๔๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมคคปกรณ์**, (ปจฺมทุติยภาโค). กรุงเทพมหานคร :

วิญญาณ, ๒๕๓๙.

_____ .**องคฺตุตฺรนิคายภูจกถาย** ทุกาทินิปาตานิ อตฺถวณฺณนาฎตา ภทฺนตฺสารี-
ปุตตตฺเถเรน กตฺตา สํวตฺตมณฺชฺสา นาม **องคฺตุตฺรฎีกา**, (ทุติยภาโค).

กรุงเทพมหานคร : วิญญาณ, ๒๕๓๗.

_____ .**มิลินทปญฺหองฺกุจกถา-มธฺรตฺถปฺปกาสินี** นาม **มิลินทปญฺหฎีกา**, พิมพ์
ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วิญญาณ, ๒๕๔๑.

_____ .**ปรมตฺถมณฺชฺสา วิสุทธิมคคมหาฎีกา**,. (ปจฺโม-ทุติโย ภาโค). กรุงเทพ-
มหานคร : วิญญาณ, ๒๕๓๘.

_____ .**สํวตฺตทปฺนิฎีกา**,.(ปจฺโม ภาโค). กรุงเทพมหานคร : วิญญาณ, ๒๕๓๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **ธมฺมปทฺฐกถา**, (ปจฺโม-องฺกุจโม ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ ๒,

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .**อภิธมฺมตฺถวิภาวินีฎีกา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร :

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____ .**มจฺจลตฺถทปฺนิ**,(ปจฺโม-ทุติโย ภาโค), พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหา-
นคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ .**อภิธานปฺปทีปิกา-อภิธานปฺปทีปิกาสุจิ**. กรุงเทพมหานคร :

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) ปณฺณ

ธนิต อยู่โพธิ์. **อานิสงส์อุโบสถศีล**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ห้าง

หุ้นส่วนจำกัดศิวัพร, ๒๕๒๗.

พระธรรมกิตติวงศ์. (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙). **คู่มือวิชาแปลไทยเป็นมคธ** ป.ธ. ๔-๙.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทฟองทองอินเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหา-

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ **วินัยยิ่งใหญ่กว่าที่คิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘.

พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ.๙). **งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถา-**

ธรรมบท. กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๕.

พระธรรมวรานายก (โสภาส นินฺตฺติเมธี). **ธรรมปริทัศน์ '๔๖'** กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภทฺโท). **พระธรรมเทศนาสำหรับคฤหัสถ์เล่ม ๒**.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. ลิเบอร์ตีเพรส, ๒๕๓๕.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโณ. **พุทธปรัชญา สาระและพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาสมปอง มุทีโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,

๒๕๔๒.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา**

(ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะและมรณุปัตติจตุกกะ), กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓.

พระอุปลิสสเถระ (จจนา) คณาจารย์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย แปล. **วิมุตติ-**

มรรค. ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพพระพรหมคุณาภรณ์ (ด.เจียม

จิรปญฺโณ กุลละวณิชย์), ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **ตามรอยพระอรหันต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :

สุภาพใจ, ๒๕๓๔.

_____ **อริยศีลธรรม ๑๘ ค**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

(๒) รจนาวิสโย

กฤษณา รักษาโฉม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทพระวินัยธรในพระวินัยปิฎก : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอุบาลีเถระและพระปฎาจารย์เถรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธ-ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระอุบล กตปุณฺโณ. “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาสำรวย ญาณส่วโร. “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาสยาม ราชวัตร. “การศึกษาเปรียบเทียบไตรสิกขาในคัมภีร์วิสุทฺธิมรรค กับ คัมภีร์วิมุตติมรรค”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

๒. วิเทศภาษา :

Bhikkhu Bodhi. *The Noble Eightfold Path*. Candy : Buddhist Publication Society, 1994.

Davids, Rhys & William S. *Pali-English Dictionary*. Delhi : Motilal Banarsidass, 1993.

Rahula, Walpola. *What the Buddha Taught*. New york : Grove Press, 1963.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

สีลกลา

สีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีที่มาหลายคัมภีร์ และมีอรรถอธิบายลึกซึ้งกว้างขวางอยู่ในคัมภีร์นั้น ๆ เป็นสำคัญ สีลกลาในวิธานิพนธ์นี้ก็ เป็นคัมภีร์หนึ่งที่ได้ประมวลอรรถแห่งสีลในหลาย ๆ คัมภีร์จะเป็นคัมภีร์ ชั้นพระบาลี อรรถกถา ฎีการวมทั้งปกรณ์พิเศษ และหนังสืออื่นที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสีล และอัตตโน มติ มารวบรวมเรียบเรียงไว้ ด้วยภาษามคธซึ่งเป็นภาษาแห่งพระพุทธศาสนาโดยตรง ให้สะดวกในการศึกษาวิจัย เพื่อความชัดเจนในเรื่องของสีลยิ่ง ๆ ขึ้นไป แต่ในที่ใด เนื้อความของสีลชัดเจนอยู่แล้วในคัมภีร์นั้น ๆ ก็ได้ประมวลมาเฉพาะตรงนั้นเลย โดยไม่ได้หาคัมภีร์อื่นมาสนับสนุนอีก เว้นแต่ที่เห็นว่ายังไม่ชัดเจนเท่านั้น บัดนี้จะได้กล่าว เนื้อหาในสีลกลาที่ได้ศึกษามาทั้งหมดในแต่ละบทโดยสังเขป

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ประการ คือ กาย ซึ่งเป็นรูปธรรม และใจ ซึ่งเป็นนามธรรม ใน ๒ สิ่งนี้ ถือว่าใจมีความสำคัญกว่า ดังที่กล่าวกันว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” พระพุทธศาสนาก็ถือว่าใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เหมือนอย่างที่ว่า พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับใจ ใจเท่านั้นเป็นใหญ่สุด และทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จได้ก็เพราะใจอีก หากเป็นคนใจชั่วหยาบ คำพูด การกระทำของเขาก็จะชั่วหยาบไปด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ความทุกข์ความเดือดร้อนติดตามเขาไปเหมือนล้อเกวียน หมุนติดตาม รอยเท้าโคตัวมีกำลังไป ฉะนั้น” และ ยังได้ตรัสโดยนัยตรงข้ามกันอีกว่า “ฯลฯ หากเป็นคนใจดี วาจาก็ดี การกระทำก็ดี ของผู้นั้นก็จะดีไปด้วย ซึ่งจะเป็นเหตุให้

ความสุขความไม่เดือดร้อนตามเขาไปทุก ๆ ที่ ๆ เขาไป เหมือนว่าเงาของเขาติดตามเขาไปฉะนั้น” ใจจึงเป็นพื้นฐานและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของมนุษย์ และในระบบการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงจัดวิธีปฏิบัติที่เป็นพื้นฐาน เรียกว่า ไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ ได้แก่

๑. การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ เรียกว่า อริศีลสิกขา
๒. การฝึกในด้านคุณภาพของจิต เรียกว่า อริจิตตสิกขา
๓. การฝึกปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง เรียกว่า อริปัญญาสิกขา

บรรดาสิกขาทั้ง ๓ นี้ ศีลเป็นสิกขาขั้นต้น มีขอบเขตกว้าง และแบ่งได้หลายระดับ ครอบคลุมถึงการแสดงออกและการบังคับควบคุมตนด้านภายนอกทั้งหมด ศีลเป็นการปฏิบัติเบื้องต้นแห่งการกระทำความดี ศีลเป็นอารมณ์อันยอดเยี่ยม ศีลนำความสุขมาให้ตราบเท่าชรา ศีลเป็นเลิศในโลก

นอกจากนี้ ศีลคือวินัย ยังเป็นอายุของพระศาสนา ในวิถยานิพนธ์นี้ จะได้ศึกษาเรื่องศีล ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ความที่ศีล เป็นฐานรองรับกุศลธรรมเบื้องต้น และความที่ศีลนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้าเรื่องศีลของอนุชนในอนาคต เพื่อประโยชน์สุขแก่กุลแก่ชนทั้งหลาย และเพื่อเป็นการสืบอายุของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษา เรื่องศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษา เรื่องศีลในฐานะเป็นฐานรองรับกุศลธรรมเบื้องต้น
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษา เรื่องศีลที่นำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวัน

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๓.๑ ศิล หมายถึง ความปกติอันดีของกายและวาจา ในวิทยานิพนธ์นี้ ประสงค์เอาศีลของคฤหัสถ์และบรรพชิต

๑.๓.๒ กถา หมายถึง การกล่าว การศึกษา การอธิบาย

๑.๓.๓ สीलกถา หมายถึง การกล่าว การศึกษา การอธิบาย ในเรื่องของศีล

๑.๓.๔ พระพุทธศาสนาเถรวาทหมายถึง วาทะหรือลัทธิของพระเถระ ที่นับถือสืบ ๆ กันมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น พระพุทธศาสนาที่นับถือกันในประเทศไทยและลังกา

๑.๓.๕ ไปตถกะ หมายถึง คัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวความหมายของศีลไว้ในหนังสือ”อริยศีลธรรม”สรุปได้ว่า “ศีลคือความปรกติถ้ามีความปรกติ ก็ถือได้ว่ามีศีล ถ้าผิดปรกติ ก็ถือว่าไม่มีศีล จะเป็นศีลชนิดไหนใน ระดับไหนก็ตาม”

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของศีลในหนังสือเรื่อง”วินัยยิ่งใหญ่มากกว่าที่คิด”สรุปได้ว่า “ศีลคือคุณสมบัติของบุคคลผู้มีวินัย ๆ ยังเป็นเรื่องภายนอก พอบุคคลนำไปประพฤติตามปกติของตนก็เรียกได้ว่าเป็นผู้มีศีล”

พระมหาสารวย ญาณสวโร ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยการศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีล ๕ ที่มีต่อสังคมไทย สรุปความได้ว่า “คำว่าศีล คือ กฏ กติกา และระเบียบของสังคม เพื่อควบคุมความประพฤติของคน ให้อยู่ในกรอบเดียวกัน จะเป็นสังคมมนุษย์ ก็ตาม สังคม สัตว์ก็ตาม หากไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ ก็ยากที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ก็กฎเกณฑ์นี้เองที่จะทำให้สังคมอยู่กันอย่างสันติ หรือทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ศีล”

พระอุบล กตปุญโญ ได้กล่าว คำว่าศีลไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” ว่า “ศีลในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่กำหนด

ขึ้น ตามหลักเหตุผลของกฎธรรมชาติ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ถึงผู้ที่ปฏิบัติ
เริ่มแรกไม่มีความเข้าใจ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ด้วยปัญญาที่แท้จริงก็ตาม แต่เขา
ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้น ด้วยศรัทธาไปก่อน ก็ถือได้ว่าเขาปฏิบัติตรง
จุดเริ่มต้น ที่จะพัฒนาตนไปถึงปัญญาในลำดับต่อไป แต่อย่างไรก็ดี ศิลปินใช้
หมายถึงการควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อยอย่างเดียว ศิลปินยังเป็นฐานของใจในส่วนที่เป็น
ตัวเจตนาเครื่องงัดเว้นเบื้องต้น ซึ่งคุณค่าในทางจิตใจในขั้นศิลป์ก็คือเจตนาที่จะงดเว้น
หรือการไม่มีความดำริในการที่จะทำความชั่วใด ๆ อยู่ในใจ”

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเรื่องศิลป์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสือ
คัมภีร์มิลินทปัญหา พร้อมอรรถกถาและฎีกา คัมภีร์ วิสุทธิมรรค พร้อมฎีกา เป็นต้น

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีวิจัยดังนี้

๑.๖.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ในพระไตรปิฎก

๑.๖.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสือชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)

อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๖.๔ เรียบเรียง นำเสนอผลงานการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงศิลป์ในพระพุทธานุศาสนานุภาพ

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงศิลป์ในฐานะเป็นฐานรองรับกุศลธรรมเบื้องต้น

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงศิลป์ที่นำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวัน

บทที่ ๒ ศิลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ความจริง ศิลนี้มีจำนวนมากยากที่จะนำมากล่าวได้ทั้งหมด ฉะนั้นจะนำมากล่าวใน ๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรกซึ่งเป็นประเด็นหลักได้แก่ศิลปะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประเด็นที่สอง ที่สามเป็นประเด็นรองซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องมาจากประเด็นหลักนั่นเอง คือ ศิลในฐานะเป็นที่รองรับคุณงามความดีทุกประการ และศิลปะในฐานะนำความสันติสุขมาให้แก่ผู้รักษาในชีวิตประจำวัน ใน ๓ ประเด็นนั้น บัดนี้พึงทราบโดยสังเขปแต่ละประเด็นที่ได้กล่าวถึงความหมาย ลักษณะ รส ความปรากฏ และเหตุตั้งมั่นแห่งศิลปะ ทั้งกล่าวถึงความบังเกิดขึ้นแห่งศิลปะ ทั้งกล่าวถึงประเภทแห่งศิลปะ ทั้งกล่าวถึงศิลปะในแง่เป็นจริยธรรม พึงทราบแต่ละประการไปตามลำดับ

๒.๑ กล่าวถึงความหมายแห่งศิลปะ

ที่ชื่อว่าศิลปะ ก็คือการสำรวจระมัดระวังทางกาย และทางวาจาให้เรียบร้อย ถึงทางใจก็มีการสำรวจไว้ การสำรวจทางใจก็ถือว่าเป็นศิลปะ แต่เป็นศิลปะระดับสูง หนึ่ง ศิลปะหมายถึงเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าการจงใจเป็นต้น หรือผู้บำเพ็ญวัตรน้อยวัตรใหญ่ให้บริบูรณ์ หนึ่ง เจตนาที่ดี เจตสิกธรรมที่ดี สังวรที่ดี การไม่ล่วงละเมิดที่ดี ก็จัดเป็นศิลปะ ส่วนศิลปะมีความปกติภาพคือสื่อนะ เหตุรองรับกายทวารเป็นต้นให้เรียบร้อย เป็น ลักษณะ มีความไม่มีโทษและการกำจัดโทษเป็นหน้าที่ มีความสะอาดทางกายวาจาใจ เป็นเครื่องปรากฏ มีพิธีกรรมและไอตตปปกรรมเป็นเหตุใกล้หรือเป็นเหตุตั้งมั่น

๒.๒ ความเกิดขึ้นแห่งศิลปะ

ธรรมดาว่า ศิลปะเกิดขึ้นด้วยความเป็นโอวาทที่พระพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนและเกิดขึ้นด้วยความเป็นข้อบัญญัติห้าม หรือเกิดขึ้นด้วยการงดเว้นจากเหตุที่มาประจบ

เข้าก็ไม่ละเมิดศีลเพราะนี่ถึงชาติตระกูลยศเป็นต้น ทั้งที่ไม่ได้สมาทานศีลอะไรไว้เลย
 อย่างนี้ศีลก็เกิดขึ้นได้เช่นกัน ถ้าได้สมาทานศีลไว้ก็รักษาศีลยิ่งกว่าชีวิต หรือมีด้วย
 อำนาจการงดเว้นอย่างเด็ดขาด ชนิดที่จะไม่ให้จิตเกิดขึ้นเลย ในการที่ทำบาปมี
 ปาณาติบาตเป็นต้น

๒.๓ กล่าวถึงประเภทแห่งศีล

ชื่อว่าศีลมีหลายอย่างต่างกัน มีทั้งศีลของคฤหัสถ์และบรรพชิต สองอย่าง
 นั้น สำหรับศีลของคฤหัสถ์ คือศีล ๕, ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ, อาชีวะภูมิสิกขา,
 บางคราวก็ศีล ๑๐ หากคฤหัสถ์มีความอุตสาหะ ศีลเหล่านี้อันคฤหัสถ์จะต้อง
 รักษาตามฐานะและโอกาสแห่งตน ส่วนศีลของบรรพชิต ก็มีศีล ๑๐ อันสามเณรต้อง
 รักษา, ศีล ๒๒๗ อันภิกษุต้องรักษา, ศีล ๓๑๑ อันภิกษุณีต้องรักษา หรือกล่าวถึง
 ความบริสุทธิ์ ๔ อย่างคือ สวรรวมระวังในพระปาติโมกข์, สวรรวมระวังในอินทรีย์,
 แสงงหาปัจจัย ที่เกิดขึ้นโดยชอบธรรม, บริโภคปัจจัยโดยถูกต้องด้วยการพิจารณา
 ปัจจเวกชนธรรมเสมอ, ศีลจะมี ๑-๒-๓-๔-๕ เป็นต้นเท่านั้นก็หาไม่ ที่แท้มีจำนวนหา
 ประมาณมิได้ เพราะว่าคุณคนสมาทานศีลโดยมุ่งความบริสุทธิ์แห่งจิตเป็นสำคัญ

๒.๔ กล่าวถึงศีลคือความประพฤติ

ศีลนี้ถือว่าเป็น จริยธรรม หรือ มนุษยธรรม เมื่อทุกคนดำรงมั่นอยู่ในศีล
 แล้วเป็นเหตุให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งโดยส่วนตัว ส่วนรวมสังคม และส่วนพระ
 ศาสนาก็มั่นคงสืบไป

จบบทที่ ๒

บทที่ ๓ ศึกษาศิลปะในฐานะรองรับคุณงามความดี

ความดีในวิทยานิพนธ์นี้หมายถึงเอาคุณธรรมเหล่านี้คือ ไตรสิกขา, สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปธาน ๔, อิทธิบาทธรรม ๔, อินทริยธรรม ๕, โพชฌงค์ ๗, อริยมรรคมีองค์ ๘, ธรรมเหล่านี้ท่านเปรียบเหมือนสิ่งของที่อยู่บนโลกทุกอย่าง ทั้งที่มีวิญญูญาณ ทั้งที่ไม่มีวิญญูญาณ มีชีวิต ทั้งที่ไม่มีชีวิต สิ่งของทั้งหมดจะตั้งอยู่ได้ก็ต้องอาศัยแผ่นดินเป็นที่รองรับจึงดำรงอยู่ได้ข้อนี้ฉันใด คุณธรรมดังกล่าวมากี่เช่นกันก็ต้องอาศัยศิลปะเป็นเครื่องรองรับถึงจะเจริญงอกงามตั้งมั่นอยู่ได้

อุปมาอื่นอีกคือ มีที่ดินอยู่ ๑ แปลงกว้างยาวเท่า ๆ กันด้านละ ๕๐ ศอก เป็นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชนานาพรรณและมีต้นไม้ใหญ่อยู่จำนวน ๗ ต้นด้วยกัน เล่ากันว่า ต้นไม้ทั้ง ๗ นี้เป็นต้นมหาโพธิ์เป็นต้นไม้ที่งดงามเขียวชอุ่มให้ร่มเงาแก่สัตว์ทั้งหลาย แต่ที่สำคัญต้นไม้เหล่านี้มีผลเป็นทิพย์ มีรสเป็นทิพย์ มีความหอมเป็นต้น เสมอกันทุกต้น เวลาผู้ที่จะกินผลไม้เหล่านี้ต้องใช้น้ำโดพาดป็นขึ้นไปเก็บกิน ซึ่งแต่ละต้นนั้นมีบันไดที่มีขั้นต่างกันอยู่ ต้นที่ ๑ ใช้น้ำโด ๓ ขั้น, ต้นที่ ๒-๓-๔ ใช้น้ำโด ๔ ขั้น, ต้นที่ ๕ ใช้น้ำโด ๕ ขั้น, ต้นที่ ๖ ใช้น้ำโด ๗ ขั้น, ต้นที่ ๗ ใช้น้ำโด ๘ ขั้น ถึงจะเก็บผลมารับประทานได้ ถึงอย่างไรก็ดีทั้งหมด จะเป็นต้นไม้ก็ดี ผลไม้ก็ดี บันไดก็ดี ก็ต้องอาศัยแผ่นดินแปลงนี้ตั้งอยู่ฉันใด คุณธรรมทั้งหลายมีสิกขา ๓ เป็นต้น มีอริยมรรคมีองค์แปดเป็นที่สุดก็เช่นกัน ทั้งหมดต้องอาศัยศิลปะจึงดำรงมั่นอยู่ได้คืออย่างนี้ ไตรสิกขาเปรียบเหมือนต้นไม้ต้นที่ ๑, สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปธาน ๔, อิทธิบาท ๔, เปรียบเหมือนต้นไม้ต้นที่ ๒-๓-๔, อินทริยธรรม ๕ เปรียบเหมือนต้นไม้ต้นที่ ๕, โพชฌงค์ ๗ เปรียบเหมือนต้นไม้ต้นที่ ๖, อริยมรรคมีองค์ ๘ เปรียบเหมือนต้นไม้ต้นที่ ๗, ศิลปะเปรียบเหมือนแผ่นดิน, และองค์ธรรมแต่ละหมวดก็เหมือนขั้นบันได, ซึ่งเป็นบันไดอันเดียวแต่มีหลายขั้น แต่ในแต่ละบันไดก็ทำให้ขึ้นถึงผลไม้ได้เช่นกัน เหมือนกับว่าอริยมรรคเป็นทางเส้นเดียวแต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่างจะนี้แล่นัยอื่นมีความชัดเจนแล้ว

๓.๑ ศิลในฐานะรองรับไตรสิกขา

ไตรสิกขาคือ ศิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งที่มีศิลปะเป็นพื้นฐานหรือที่อบรมต่อเนื่องมาจากศิลปะ ก็จะเป็นธรรมที่เต็มบริบูรณ์อย่างยิ่ง หรือจะบอกว่าธรรม ๓ อย่างเป็นอย่างเดียวกัน คือเมื่อมีศิลปะ สมาธิปัญญาก็จะตามมา เมื่อมีสมาธิ ศิลและปัญญา ก็จะมีตามมา เมื่อมีปัญญา ศิลและสมาธิก็จะมีตามมา ทั้งสามนี้เป็นธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันโดยความเป็นปฏิปถนธรรม ฉะนั้นสมาธิที่มีศิลปะรองรับก็เป็นไปเพื่อปัญญา ๆ ที่ได้รับการรองรับจากสมาธิก็จะเป็นปัญญาที่เป็นไปเพื่อสิ้นอาสวะในที่สุด

๓.๒ ศิลในฐานะรองรับสติปัญญา ๔

ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ ๔ ประการคือการพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และการพิจารณาตามความเป็นจริงในทุกสิ่ง โดยการมีสติเท่าทัน ก็จะเป็นเหตุให้ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้เจริญยิ่งขึ้นไป จะไม่เสื่อมเลยเพราะเหตุที่บำเพ็ญศิลปะให้เป็นพื้นฐานเสียก่อน

๓.๓ ศิลในฐานะรองรับสัมมัตตปธาน ๔

ความเพียรชอบ ๔ ประการคือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น ๑ เพียรละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ เพียรเจริญธรรมที่เป็นกุศลให้เกิดขึ้น ๑ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ ธรรมเหล่านี้จะตั้งมั่นดำรงอยู่ได้นาน ก็เป็นผู้บำเพ็ญศิลปะให้บริบูรณ์เป็นพื้นฐานเสียก่อน

๓.๔ ศิลในฐานะรองรับอิทธิบาทธรรม ๔

ธรรมให้สำเร็จสมประสงค์ ๔ ประการ คือ พอใจทำ ขยันทำ ทำด้วยตั้งใจ ทำด้วยความสุขุมรอบคอบ เพราะฉะนั้นจะเริ่มลงมือทำอะไรควรจะทำอย่างช้าๆ ใจให้ปกติเสียก่อนถึงทำด้วยอิทธิบาทธรรมอันจะนำความสำเร็จมาให้โดยไม่ยากเลย

๓.๕ ศิลในฐานะรองรับอินทรีย์ธรรม ๕

การสำรวมอินทรีย์ธรรมทั้ง ๕ ประการคือสำรวมตาเพราะตาเป็นใหญ่ในการเห็นทุกอย่างในเมื่อมีอารมณ์ผ่านเข้ามาทางตา โดยเป็นสิ่งที่ตาชอบบ้าง ไม่ชอบบ้าง หรือเฉย ๆ บ้าง สำรวมทางหูเพราะหูเป็นใหญ่ในการฟัง สำรวมจมูกเพราะจมูกเป็นใหญ่ในการสูดกลิ่น สำรวมลิ้นเพราะลิ้นเป็นใหญ่ในการลิ้มรส สำรวมกายเพราะกายเป็นใหญ่ในการสัมผัสถูกต้อง สำรวมใจเพราะใจเป็นใหญ่ในการรับอารมณ์ทั้งที่ส่งมาจากทางตาเป็นต้นและรับอารมณ์ในตัวของตัวเอง ส่วนนัยแห่งการรับอารมณ์ก็มีนัยเหมือนทางตาแล แต่ทั้งหมดต้องอาศัยศีลเป็นผู้อุปถัมภ์เสียก่อน ถึงจะเป็นไปเพื่อเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ

๓.๖ ศิลในฐานะรองรับโพชฌงค์ ๗

ธรรม ๗ ประการคือ สติ การนี้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร, ธรรมวิจย ไตร่ตรองความเป็นจริงของสิ่งนั้นว่ามีคุณมีโทษให้ชัดเจน, (ถ้าจะเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น) วิริยะ จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ, ปีติ แล้วก็ทำไปด้วยความมีกำลังใจ, ปัสสัทธิ ทำไปด้วยความสุขุมและเยือกเย็น, อุเบกขา เมื่องานเสร็จใจก็นิ่งเฉยด้วยปัญญาที่มองเห็นภาพแห่งสิ่งที่ทำผ่านมาทุกขั้นตอน ทั้งหมดก็ต้องชำระศีลให้หมดจดทั้งกายวาจาใจ ซึ่งจะเป็นเหตุให้ถึงการบรรลุจุดประสงค์ด้วยดี

๓.๗ ศิลปในฐานะรองรับอริยมรรคมีองค์ ๘

ธรรม ๘ ประการนี้เป็นองค์ประกอบในทางเดียวกันมิใช่เป็นทาง ๘ สาย เลย มีดังนี้คือ มีความเห็นถูกต้อง คิดในเรื่องที่ถูกต้อง พุดในเรื่องที่ถูกต้อง ทำแต่เรื่อง ที่ถูกต้อง ดำรงความเป็นอยู่ให้ถูกต้อง ขวนขวายแต่เรื่องถูกต้อง นึกเอาแต่สิ่งถูกต้อง ตั้งใจจริงแต่ในเรื่องที่ถูกต้อง ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่ได้ศิลปอุปถัมภ์อยู่ในตัวอยู่แล้วคือ เป็นธรรมที่เกื้อกูลกันเหมือนไตรสิกขา เมื่อบำเพ็ญธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อขจัดโลภะ โทสะโมหะได้ในที่สุด

จบบทที่ ๓

บทที่ ๔ ศึกษาศิลปะในฐานะนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวัน

ความจริง ศิลปะจะนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวันแก่ผู้ใดได้นั้น เขาผู้นั้น จะต้องศึกษาเรื่องศิลปะให้ดีเสียก่อนว่าอะไรเป็นโทษเป็นอนิสงส์เป็นความเศร้าหมองเป็น ความผ่องแผ้วของศิลปะ ควรระลึกถึงศิลปะอย่างไร รักษาศิลปะแค่ไหนให้เป็นบารมี ควร ศึกษาเรื่องตัวอย่างผู้ทำศิลปะว่ามีโทษเช่นไร ผู้ดำรงมั่นในศิลปะมีคุณเช่นไร เพื่อเป็นคติของ ตน และเรื่องเล็กน้อยอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นเรื่องความรู้เสริมในเพราะเรื่องศิลปะ แล้วจึงปลง ใจรักษาตั้งมั่นในศิลปะ อย่างนี้ถึงจํานำความสุขมาให้จริง

ในเรื่องนี้ท่านเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายขึ้นอย่างนี้ว่า สิ่งใดที่มีอยู่ในโลกนี้มี ทั้งคุณทั้งโทษ จะเป็นคุณเป็นโทษนั้น ขึ้นอยู่กับว่าคนเข้าเป็นเกี่ยวข้องกับ สิ่งนั้นถูกหรือ ผิดเท่านั้น ถ้าเกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยในสิ่งนั้นผิดโทษก็เกิดขึ้น ถ้าทำกับสิ่งนั้นถูกต้องคุณก็ ปรากฏขึ้น เพราะฉะนั้นก็ต้องศึกษาในเรื่องนั้นให้ดีว่าสิ่งนั้นคืออะไรเกิดขึ้นได้อย่างไร เสื่อมได้อย่างไร และมีวิธีการในการทำให้ตั้งอยู่ดำเนินไปได้ได้อย่างไร ทั้งทางบวกคือฝ่าย ที่เป็นคุณ และทางลบคือฝ่ายที่เป็นโทษ แล้วเราก็ทำให้ถูกเหตุกับ สิ่งนั้นก็จะมีคุณข้อนี้ ฉนั้นใด ศิลปะก็ฉนั้นนั้นเราต้องศึกษาให้รู้ดีถึงประพฤติรักษาก็จะนำมา ซึ่งคุณโดยถ่ายเดียว

มีข้ออุปมาอื่นอีกว่า เหมือนอย่างคือ ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ จะเป็น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม หรือ ธาตุไฟก็ตาม ถือได้นำคุณมาให้แก่สัตว์ ทั้งหลายอย่างปฏิเสธมิได้เลยว่า เป็นตัวชีวิตของสัตว์ทั้งหลายด้วย หากธาตุเหล่านี้ เพียงแค่กำเริบชีวิตของสัตว์ก็รวนเรแล้ว หากไม่มีธาตุคือขาดธาตุ ชีวิตก็เป็นอันขาด ลงทีเดียวข้อนี้เป็นฉนั้นใด ศิลปะก็ฉนั้นนั้น เพียงแค่ทะลุต่างเป็นต้นชีวิตก็ป่วนรวนเร หาก ขาดศิลปะ ชีวิตก็เป็นอันขาด ท่านพุทธทาสจึงกล่าวว่า ศิลธรรมไม่กลับมา โลกาก็จะถึง ความพินาศ เพราะฉะนั้นผู้หวังความสุขที่จะพึงเกิดขึ้นจากศิลปะ ต้องศึกษาให้รู้โดยนัยนี้

๔.๑ กล่าวถึงโทษและอนิสงส์ของศิลปิน

เบื้องต้นกล่าวถึงโทษก่อน ผู้ที่ทูลหรือมีศิลปะวิบัติ ถือได้ว่าเป็นคนประมาท เขาต้องเสื่อมจากทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียงในทางไม่ดีก็จะกระจายไปทั่ว เป็นคนไม่องอาจ กล้าหาญในที่ทุกสถาน ก้าว ๗ เชน ๗ เวลาใกล้ตาย จะตายโดยไม่มีสติ ได้รับความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ส่วนอนิสงส์ก็มีนัยตรงกันข้ามจากนี้

๔.๒ กล่าวถึงความเศร้าหมองและความผ่องแผ้วแห่งศิลปิน

ความที่ศิลปินขาดเป็นท่อน (เหมือนผ้าขาดกลางผืน) จัดเป็นความเศร้าหมองแห่งศิลปิน ความที่ศิลปินไม่ขาดจัดเป็นความผ่องแผ้วแห่งศิลปิน ที่ว่าศิลปินก็เพราะขาดด้วยเหตุมีลาภและสักการะเป็นต้น ที่ว่าศิลปินไม่ขาดก็มีด้วยเหตุแห่งความบริสุทธิ์คือสำรวมในพระปาติโมกข์เป็นอย่างดี สำรวมอินทริยธรรมเป็นอย่างดี เลี้ยงชีวิตด้วยการแสวงหาปัจจัยที่ชอบ และเมื่อได้ปัจจัยมาโดยชอบแล้ว ในเวลาบริโภคก็ต้องพิจารณาให้ดีเสียก่อน (ทั้งที่เป็นคติโลกและคติธรรม) ก็นัยเช่นเดียวกัน

๔.๓ กล่าวถึงศิลปินที่เป็นเครื่องระลึก

พึงระลึกศิลปินของตนว่า เป็นศิลปินไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกลูกค้ำ เป็นศิลปินเป็นไปเพื่อสมาธิยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔.๔ กล่าวถึงศิลปินที่จะเป็นบารมีธรรม

การจะทำศิลปิน หรือบำเพ็ญศิลปินให้เป็นบารมีธรรมนั้นก็ต้องรักษาศิลปินยิ่งกว่าชีวิตจะหาไม่ ซึ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเคยบำเพ็ญศิลปินยิ่งกว่าชีวิตมาแล้ว ในสมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ก็ได้ทำบำเพ็ญศิลปินให้บริบูรณ์มาแล้ว อย่างนี้เรียกว่าศิลปินบารมี

๔.๕ กล่าวถึงตัวอย่างผู้ทาศิล

ผู้ใดเป็นผู้ล่วงละเมิดศีล ผู้นั้นก็จะพบกับความพินาศ ความฉิบหาย เมื่ออยู่ก็เป็นทุกข์ เมื่อจากไปก็จะไปสู่ทุกคติ เช่นบุตรของเศรษฐีมีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ แต่เขาติดสุรายาเมาจนหมดเพราะคบกับพวกนักเลงสุราเป็นเพื่อน ในบั้นปลายชีวิตก็เลยตกอับจนจนหมดความเป็นเศรษฐีมีชีวิตชบเซาเหมือนนกกระเรียนแก่ติดโคลนตม และหญิงชื่อนางจัญจมาณวิกา ผู้กล่าวต่อพระพุทธเจ้าด้วยคำไม่จริงว่ามีลูกกับพระพุทธองค์ ในที่สุดก็ถูกแผ่นดินสูบนำไปสู่นรกอเวจี นี่คือนิยายของผู้ทาศิล

๔.๖ กล่าวถึงตัวอย่างผู้มีศีล

เหล่าชน ที่หมดความอาลัยตายอยาก ในหน้าที่การงานของตน พอเขาเหล่านั้นนึกถึงคุณงามความดี ของบัณฑิตทั้งหลายที่ตนเคารพอยู่ ก็ทำให้เกิดความพยายามขึ้นมาทันที สามารถที่จะทำกิจให้สำเร็จได้อีก ในข้อนี้ก็มีเรื่องนางสุชาดาผู้รักษาศีล ๕ มิให้ขาดก็ได้รับอานิสงส์มากและเรื่องปุโรหิตผู้รักษาอุโบสถกึ่งหนึ่งก็ได้รับอานิสงส์มากมาย

๔.๗. กล่าวถึงเรื่องศีลเบ็ดเตล็ดที่ควรทราบเพิ่มเติม

บทนี้ได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการสมาทานรักษาศีล ๕, ศีล ๘, ศีลมีอาชีวะเป็นที่ ๘, ศีลมีองค์ ๙, ศีลมีองค์ ๑๐ ว่าให้ทำโดยวิธีอย่างไร

เมื่อรู้เรื่องศีลตามนัยดังกล่าว ฟังศึกษาให้ดีแล้วดำรงมั่นอยู่ในศีลด้วยดี ซึ่งจะเป็นเหตุนำสุขมาให้แน่นอน

บทที่ ๕ กล่าวสรุปศิลปะโดยภาพรวมและข้อเสนอแนะ

เรื่องศิลปะนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมสาระจากคัมภีร์พระบาลี อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น นำมาพรรณนาไว้ มีเรื่องความหมายแห่งศิลปะ เป็นเบื้องต้น และเรื่องความเบ็ดเตล็ดแห่งศิลปะเป็นที่สุด ได้เรียบเรียงตามหลักการ สรุปดังนี้

ความจริงในบทที่ ๒ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงความหมายของศิลปะที่มีความหมายเหมือนศีระะบ้าง มีความปกติบ้าง มีความหมายว่าให้ความเย็นบ้าง มีความหมายว่านำความเกษมมาให้บ้างดังนี้ เป็นต้น มีลักษณะทรงไว้ซึ่งความดีทั้งปวง เป็นต้น มีความไม่มีโทษเป็นหน้าที่มีความสะอาดกายเป็นต้นเป็นความงามปรากฏ มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปเป็นเหตุใกล้กล่าวถึงการเกิดขึ้นแห่งธรรมปาติโมกข์ และ อาณาปาติโมกข์ เป็นต้นกล่าวถึงประเภทแห่งศิลปะมีศิลปะของฆราวาส คือศิลปะ ๕ ศิลปะ ๘ อาชีวะภูมิศาสตร์ เป็นต้นและศิลปะของบรรพชิตมีสามเนตรศิลปะ ภิกษุศิลปะ ภิกษุณีศิลปะ ปาติโมกข์สังวรศิลปะ อินทรีสังวรศิลปะ อาชีวะปาริสุทธิศิลปะ ปัจจัยสันนิสสิตศิลปะ เป็นต้น, กล่าวถึงศิลปะที่เป็นจริยธรรมเหตุนำอำนาจประโยชน์มาให้มากมีทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์แก่พระศาสนาทั้งประโยชน์แก่จริยธรรมเอง

อีกนัยหนึ่ง ว่าด้วยอำนาจทางใจ เมื่อมีความประจวบเหมาะแห่งเหตุที่จะงดเว้นหรือความละเอียดความเกรงกลัวว่าจะไม่ทำบาปเกิดขึ้น ขณะนั้นศิลปะทั้งหมดก็จัดได้ว่าเกิดขึ้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการเกิดขึ้นแห่งศิลปะข้อใดข้อหนึ่ง ว่าจักไม่เกิดขึ้นเหมือนเมื่อปิดประตูเมืองไว้แล้ว ประตูบ้านถึงยังไม่ปิดก็ถือได้ว่าเป็นอันปิดไปด้วยกันคือปลอดภัยไปด้วยกันข้อนี้ฉันใด เรื่องของจิตก็เช่นกันคือเมื่อศิลปะเกิดขึ้นในจิต ๆ ทุกดวงก็เป็นอันคุ้มครองดีแล้วทีเดียว

ส่วนในบทที่ ๓ ผู้วิจัยได้กล่าวศิลปะไว้ในฐานะรองรับสิกขา ๓ ประการ, ธรรมเป็นที่ตั้งมั่นแห่งสติ ๔ ประการ, ธรรมเป็นเหตุบำเพ็ญเพียรชอบ ๔ ประการ,

ธรรมเป็นฐานแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ, ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเป็นใหญ่ที่ต้อง
ควบคุมไว้ให้ดี ๕ ประการ, องค์แห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ๗ ประการ, ธรรมอันเป็น
ข้อปฏิบัติอย่างประเสริฐมีองค์ ๘, ธรรมทั้งหมดเหล่านี้จะเจริญ ดำเนินไปได้โดยไม่
สะดุด ถึงความงอกงามมั่นคงในที่สุดผู้บำเพ็ญต้องอบรมศีลให้ดี ชำระศีลให้ดี
เพราะว่าศีลเป็นที่รองรับพื้นฐานเบื้องต้นของธรรมทั้งปวง ไม่ใช่แค่ธรรมหมวดใดหมวด
หนึ่งเท่านั้นเหมือนแผ่นดินเป็นที่รองรับวัตถุทั้งปวง ไม่ใช่แค่รองรับวัตถุอย่างใดอย่าง
หนึ่งเท่านั้นและเมื่อธรรมที่ได้ศิลปุถัมภ์แล้วย่อมจะเป็นไปเพื่อขจัดความโลภ ความ
โกรธ ความหลงได้ในที่สุด

และในบทที่ ๔ ผู้วิจัยกล่าวถึงศีลในฐานะนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวัน
จะเป็นอย่างไรจริง ๆ ก็ต้องศึกษาให้รู้เรื่องของอาทีนวะคือโทษ เรื่องของอัสสาทะคือคุณ
เรื่องของสังกิเลสคืออุปสรรค เรื่องของไวทานะคืออุปกรรมที่ทำให้คล่องแคล่วชำนาญ
ผ่องใสสดใสยิ่งขึ้น เรื่องของอนุสสติคือการทบทวนเพื่อปรับปรุงและพัฒนา เรื่องของ
การทำให้เป็นบารมีคือทำให้มีขึ้นจนเต็มสมบูรณ์ เรื่องของตัวอย่างผู้ไม่มีศีลจึงล้มเหลว
ในชีวิต เรื่องของตัวอย่างผู้มีศีลแล้วตั้งตัวได้ในชีวิต และเรื่องอื่นที่ควรรู้เกี่ยวกับศีลที่จะ
เป็นกำไรชีวิตเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหมดต้องศึกษาให้ดีด้วยปัญญาแล้วถึงอบรมด้วย
จิตภาวนา โดยการดำรงมั่นอยู่ ในศีลเป็นพื้นฐานก่อนแล้ว ก็จะประสพสุขอยู่ในชีวิต
ประจำวันโดยไม่สู้ยากเลยทีเดียว

และผู้วิจัยเสนอแนะเป็น ๒ ประการ คือ ๑. คัมภีร์ศีลภาเล่มนี้เป็น
อุปกรรมแห่งการศึกษาค้นคว้า ของนักศึกษาผู้มีความสนใจในเรื่องของศีลอย่างแนบนอน
ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็น ได้ฟัง ได้ทราบ เนื้อความแห่งศีล ที่ตนเองยังไม่เคยเห็น ยังไม่เคย
ฟัง ยังไม่เคยทราบ หากทราบแล้ว ก็ยิ่งชัดเจนขึ้น หรือว่า บรรเทาข้อสงสัย ข้อที่ยัง
สงสัยอยู่ เป็นการสืบค้นเรื่องศีลตามพระบาลี อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์พิเศษ
รวมทั้งนัย อันคล้อยตามพระบาลี อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์พิเศษ ทั้งอรรถนิมิตนัย

๒. เรื่องศิลปะมีเนื้อหากว้างขวาง มีเนื้อความที่นักศึกษาควรที่จะศึกษาต่อไป เช่นเรื่อง "ศิลปะในฐานะรองรับเบญจธรรม" ผู้ที่จะศึกษาคัมภีร์หรือปกรณ์ด้วยภาษา มคธหรือภาษาบาลีก็พึงได้ศึกษาตามที่ได้กล่าวมา หรือว่าต้องการความชัดเจนในส่วน ไต ๆ ก็จงสืบค้นในส่วนนั้น ๆ และคัมภีร์นี้มีข้อบกพร่องผิดพลาดโดยส่วนแห่งเนื้อความ หรืออักขระส่วนใดส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับ ความเมตตา จากท่านผู้รู้ทั้งหลาย และยินดีในข้อแนะนำและปรับปรุงต่อไป

จบบทที่ ๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาชัยณรงค์ วรบุชโย (เทศสาย)
เกิด	วันเสาร์ที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕
ภูมิลำเนาเดิม	บ้านโนนทอง ต.โนนแดง อ.บรบือ จ.มหาสารคาม
บรรพชา	วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๙ ณ วัดห้วยหิน ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม
อุปสมบท	วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ วัดสระแก้ว ต.สระแก้ว อ.สระแก้ว จ.ปราจีนบุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. ๒๕๔๔ เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๘ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขา- วิชาบาลี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร
ประสบการณ์	ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และ แผนกบาลี สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม พ.ศ. ๒๕๔๐ - ปัจจุบัน
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดโมลีโลกยาราม แขวงวัดอรุณ บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐